

Medijsko praćenje LGBTB zajednice i formiranje stereotipa o njima

Koprek, Jura

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:385027>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

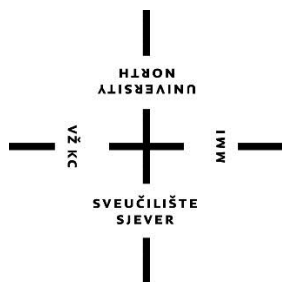
Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

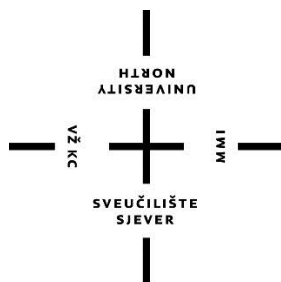
**Sveučilište
Sjever**

Diplomski rad br. 40_NOVD_2021

**Medijsko praćenje LGBT zajednice
i formiranje stereotipa o njima**

Jura Koprek, 1032/336D

Koprivnica, rujan 2021. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Diplomski rad br. 40_NOVD_2021

Medijsko praćenje LGBT zajednice i formiranje stereotipa o njima

Student

Jura Koprek, 1032/336D

Mentorica

Lidija Dujić, doc. dr. sc.

Koprivnica, rujan 2021. godine

Predgovor

LGBT zajednica svakodnevno je izložena stereotipima i diskriminaciji te se konstantno mora boriti za svoja prava. Povijest pokazuje da su se članovi ove zajednice nalazili uvijek na margini društva, a nerijetko se događalo da su bivali proglašavani krivima za različite bolesti i pošasti koje su djelovale na društvo. Danas, u suvremenom svijetu, velika većina društava, pogotovo zapadnih, želi tu nepravdu ispraviti i prihvatiti LGBT zajednicu kao punopravnu sastavnicu društva – što ona doista i jest. Veliku ulogu u sprječavanju diskriminacije, uz državu, imaju i udruge civilnog društva koje se svojski trude dokinuti stereotipe o LGBT zajednici; a kako živimo u digitalno doba, u kojemu su informacije dostupne uvijek i svugdje, značajnu ulogu u ovoj problematici imaju i mediji.

Sažetak

Na temelju dostupne znanstvene literature kao i na publicističkim izdanjima ovaj diplomski rad istražuje razvoj prava LGBT zajednice te njihovo suočavanje sa stereotipima i diskriminacijom. Teorijski dio rada odnosi se na definiranje ključnih pojmova koji su potrebni za razumijevanje problematike vezane uz LGBT zajednicu i formiranje stereotipa o njima. Posebna pozornost obratit će se na rodne stereotipe. Potom se kronološki prikazuje razvoj odnosa društva prema seksualnosti i LGBT zajednici kroz dvadeseto stoljeće. Rad će prikazati položaj LGBT zajednice u Republici Hrvatskoj od njenog osnutka do danas. Istraživački dio rada sastoji se od tri dijela. Prvi dio odnosi se na analizu medijskog izvještavanja vezanog za tri događaja koja su se dogodila u Republici Hrvatskoj. Riječ je o incidentu u kojemu je napadnut član LGBT zajednice, fizičkom napadu iz mržnje te medijskom praćenju dokumentarnog filma *Nun of Your Business*. Analizirat će se objave na elektroničkim medijima od kojih neki imaju i svoja tiskanja izdanja. Također, analizirat će se i portali komercijalnih televizijskih kuća. Drugi dio odnosi se na analizu anketnog upitnika koji se sastoji od dijela čiji su ispitanici članovi LGBT zajednici te dijela koji su ispunili heteroseksualni ispitanici. Treći dio odnosi se na osobne priče članova LGBT zajednice koji su za potrebe ovoga diplomskog rada odlučili podijeliti svoju životu priču kao i probleme s kojima se svakodnevno susreću.

Ključne riječi: LGBT zajednica, rodni stereotipi, predrasude, diskriminacija, mediji

Summary

Based on the relevant scientific literature as well as journalistic texts, this paper investigates the development of LGBT community rights and their experience with stereotypes and discrimination. The first part of the paper refers to the definition of key concepts needed to understand the issues related to the LGBT community and the formation of stereotypes about them, with a special emphasis on gender stereotypes. It then chronologically shows the development of society's relationship with sexuality and the LGBT community throughout the twentieth century. Furthermore, the paper presents the position of the LGBT community in the Republic of Croatia from its establishment until today. The research part of the paper consists of three parts. The first part refers to the analysis of media coverage related to three events that took place in the Republic of Croatia – an incident in which a member of the LGBT community was attacked, a physical attack out of hatred, and media coverage of the documentary *Nun of Your Business*. The analysis encompasses articles from independent electronic media, some of which also have print editions, and news websites owned by commercial TV broadcasters. The second part analyses a survey questionnaire consisting of a part whose respondents are members of the LGBT community, and a part completed by heterosexual respondents. The last part of the paper refers to the personal experiences of members of the LGBT community who for the purposes of this thesis decided to share their life story as well as the problems they face every day.

Keywords: LGBT community, gender stereotypes, prejudices, discrimination, media

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	diplomski sveučilišni studij Novinarstvo		
PROFESOR	Jura Koprek	STATISTIČKI BROJ	1032/336D
DATA	7. 9. 2021.	NASLOJ	Rodni stereotipi i novinarstvo
NASLOV RADA	Medijsko praćenje LGBT zajednice i formiranje stereotipa o njima		
NASLOV RADA NA ENG. JEZIKU	Media coverage of the LGBT community and creation of stereotypes about them		
MENTOR	Lidja Dujč	STANJE	docentica
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. izv. prof. dr. sc. Iva Rosanda Žigo		
	2. doc. dr. sc. Irena Radej Mikić		
	3. doc. dr. sc. Lidja Dujč		
	4. doc. dr. sc. Krešimir Lacković		
	5.		

Zadatak diplomskog rada

STATISTIČKI BROJ	40_NOVD_2021
OPIS	<p>Tema ovoga diplomskog rada jesu prava LGBT zajednice te njihovo suočavanje sa stereotipima i diskriminacijom. U teorijskom dijelu rada definiraju se ključni pojmovi (s posebnim naglaskom na rodni stereotipi) i kronološki prikazuje razvoj odnosa društva prema seksualnosti i LGBT zajednici u dvadesetom stoljeću (uključujući položaj u Republici Hrvatskoj). U istraživačkom dijelu rada prati se medijsko izvještavanje triju recentnih primjera povezanih s ovom zajednicom, analiziraju rezultati anketnog upitnika čiji su ispitanici bili i članovi LGBT zajednici i heteroseksualni ispitanici te donose osobne priče članova LGBT zajednice nastale intervjuiranjem.</p> <p>U radu je potrebno:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Uvodno postaviti teorijski i povijesni okvir istraživana fenomena.2. Definirati metodologiju istraživanja.3. Odrediti ulogu medija u podržavanju i distribuiranju stereotipa.4. Analizirati medijske sadržaje prema postavljenim kriterijima.5. Izvesti zaključke na temelju provedenih istraživanja.
STATISTIČKI BROJ	STATISTIČKI BROJ

Sveučilište
Sjever

HELENA
KATROVINA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorско djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stročnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati najavu o autorstvu rada.

Ia JURA KOPREK (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom MEĐUSKO PRAKTIČKE KARIKATURE I FORUMSKE STRATEGIJE O KULTI (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Jura Koprek
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ia JURA KOPREK (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom MEĐUSKO PRAKTIČKE KARIKATURE I FORUMSKE STRATEGIJE O KULTI (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Jura Koprek
(vlastoručni potpis)

Popis korištenih kratica

LGBT – lezbijke, gay, biseksualne i transrodne osobe

HIV – Human Immunodeficiency Virus

AIDS – Acquired Immunodeficiency Syndrome

RTL – Radiotelevizija Luksemburg

HRT – Hrvatska radiotelevizija

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Stereotipi i predrasude.....	3
2.1. Rodni stereotipi	8
3. Seksualizam i društvo 20. stoljeća u Europi.....	13
3.1. Povijesni pregled LGBT zajednice u Republici Hrvatskoj	22
3.2. Položaj LGBT zajednice u Republici Hrvatskoj danas	24
4. Mediji i LGBT zajednica.....	27
4.1. Izvještavanje o LGBT zajednici na primjeru izvještavanja o incidentu guranja djevojke pod tramvaj.....	27
4.2. Izvještavanje o LGBT zajednici na primjeru izvještavanja o „Maksimirskom incidentu“.....	28
4.3. Izvještavanje o LGBT zajednici na primjeru dokumentarnog filma <i>Nun of Your Business</i>	29
5. Istraživanje stereotipa vezanih uz LGBT zajednicu.....	31
5.1. Analiza anketnog upitnika.....	31
5.2. Priče članova LGBT zajednice.....	67
6. Zaključak	71
7. Literatura	74
8. Popis grafova i slika	78

1. Uvod

Tema ovoga diplomskog rada jesu rodni stereotipi o seksualnim manjinama, odnosno pripadnicima LGBT zajednice, čija su prava oduvijek bila opterećena predrasudama i neznanjem. Cilj je rada definirati pojam LGBT zajednice te prikazati njezinu povijest i razvoj u dvadesetom stoljeću na području Europe, s posebnim naglaskom na položaju i pravima LGBT zajednice u Republici Hrvatskoj. Iako živimo u vremenu u kojemu diskriminacija više nije prihvatljiva – spolna orijentacija i/ili rodni identitet i dalje su primarni čimbenici viktimizacije i diskriminacije. Konkretno, diskriminacija na temelju spolne orijentacije i rodnog identiteta predstavlja drugi i treći najrašireniji oblik diskriminacije (Ioannou 2019: 8).

Povijesno-teorijski dio rada fokusira se na pojašnjenje pojma rodnih stereotipa, njihovo nastajanje i ulogu medija u njihovoj distribuciji. U kraćem povijesnom pregledu prikazuje se potom razvoj prava seksualnih manjina u Europi u dvadesetom stoljeću kao i odnos društva prema njima. Posebno se prati razvoj LGBT zajednice u Republici Hrvatskoj od njenog osnutka 1990-ih godina do danas – od razvoja brojnih udruga civilnog društva za promicanje prava LGBT osoba do izvještaja Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2020. godine.

Istraživački dio diplomskog rada sastoji se od tri dijela. U prvom dijelu analiziraju se hrvatski *online* mediji na temelju praćenja i izvještavanja o tri događaja iz područja LGBT zajednice koja su dobila najveći medijski prostor – prvi je incident bacanja žene pod tramvaj za koju su akteri mislili da je homoseksualac; drugi je slučaj napada na homoseksualca u parku Maksimir; dok je treći primjer medijsko praćenje objavljivanja dokumentarnog filma *Nun of Your Business*. U razdoblju od prosinca 2020. do svibnja 2021. godine praćeni su sljedeći mediji: index.hr, telegram.hr, net.hr, jutarnji.hr, slobodnadalmacija.hr, 24sata.hr, gloria.hr, arteist.hr, crol.hr, kulturpunkt.hr, rtl.hr, vecernji.hr, metropolitan.hr, zagorje-international.hr, tportal.hr, nacional.hr, n1info.hr, novilist.hr. Budući da se istraživanje fokusiralo na navedene teme, odabran je veći broj medija kako bi se što objektivnije mogao donijeti zaključak o njihovu načinu praćenja. Znanstvenom metodologijom pokušat će se objektivno prikazati način na koji mediji pišu o LGBT zajednici – analizirat će se vrsta naslova, vokabular kao i način pisanja vijesti. Mediji bi trebali djelovati u interesu javnosti i potreba pojedinaca, prema tome od njih se traži da promoviraju različitost pri izvještavanju (prema Potter 2001: 187). Je li to slučaj i u hrvatskim medijima, pokazat će upravo ovaj prvi dio istraživanja. Drugi dio odnosi se na ispunjavanje ankete – kako pripadnika LGBT zajednice, tako i onih koji to nisu. Cilj je ankete utvrditi koliko su članovi LGBT zajednice

otvoreni govoriti o svojoj seksualnoj orijentaciji, susreću li se sa stereotipima te ako se susreću, u kojim je to situacijama. Ispitanici će također odgovoriti na pitanja vezana uz ulogu medija u obavještavanju javnosti o seksualnim manjinama: koliko su objektivni u svojim izvještajima, obrađuju li teme LGBT zajednice na profesionalan način, koliko prostora uopće za njih ima u hrvatskim medijima, promoviraju li mediji stereotipe o LGBT zajednici ili se trude dokinuti ih; naposljetku, koliko je govor mržnje prisutan u temama vezanim uz LGBT zajednicu. Usporednom analizom odgovora na pitanja povezana s medijima pripadnika LGBT zajednice s onima koji nisu dio zajednice namjerava se uvidjeti postoji li različita percepcija o načinu na koji mediji izvještavaju o ovim temama između različitih društvenih skupina. Treći dio rada donosi intervju s nekoliko pripadnika LGBT zajednice u kojima se iznose osobna iskustva povezana s predrasudama i stereotipima o seksualnoj orijentaciji, kao i stavovi o kvaliteti i načinu na koji mediji pišu o njima. U cilju zaštite intervjuiranih osoba, njihova stvarna imena neće biti objavljena.

Istraživačkim dijelom rada potvrdit će se ili opovrgnuti sljedeće hipoteze: (1) pripadnici LGBT zajednice svakodnevno doživljavaju stereotipe povezane s njihovom seksualnom orijentacijom te su zbog toga marginalizirani; (2) elektronički mediji u Republici Hrvatskoj objektivno obavještavaju javnost o LGBT zajednici te se svojim izvještavanjem trude dokinuti stereotipe o spomenutoj zajednici.

Metodološki, rad će se temeljiti na kvantitativnoj analizi ankete u obliku postotka i kvalitativnoj analizi odabranih tekstova. Također, u prikupljenim odabranim tekstovima utvrdit će se koliko njihove pogreške ili uspješan novinarski stil utječu na stvaranje slike o LGBT zajednici. Svi ispitanici imali su priliku u anketi ponuditi prijedlog ili komentar na temu poboljšanja položaja LGBT zajednice u Hrvatskoj pa će i ti komentari biti analizirani, a neki od njih upotrijebljeni i pri oblikovanju zaključka ovoga diplomskog rada.

2. Stereotipi i predrasude

Stereotipi su sastavni dio svakog društva i svake kulture. Prema Penningtonu (2001: 119), tri su temeljna obilježja stereotipa: prvi je da se ljudi razvrstavaju na temelju rase, spola, fizičkog izgleda i nacionalnosti; drugi, da se svim članovima te društvene grupe, odnosno zajednice, pripisuje posjedovanje jednakih značajki; treći, da se svakom pojedincu koji pripada određenoj društvenoj zajednici pripisuje posjedovanje stereotipnih značajki te društvene zajednice. Stoga možemo reći kako su stereotipi pojednostavljeni i generalizirani zaključci o nekoj grupi ljudi koji su većinom netočni, no u rijetkim slučajevima sadrže i istinit prikaz grupe ljudi. Dokaza da su stereotipi točni, uvijek ima kada nas naša uvjerenja usmjere da ih vidimo (prema Aronson, Wilson, Akert 2005: 472). Stereotipi se protokom vremena mijenjaju. To je vidljivo iz istraživanja koje su proveli Karlins, Coffman i Walters (1969.), a bilo je vezano uz stereotipe o Amerikancima, Židovima i Afroamerikancima tijekom razdoblja od četrdeset godina. U istraživanju je vidljivo kako je čak 48 posto ispitanika Amerikance smatralo vrijednima 1933. godine dok se taj postotak 1967. godine spustio na 23 posto. Da su Amerikanci materijalistični, 1933. godine smatralo je samo 33 posto ispitanika, a 1957. godine taj je postotak narastao na 67 posto. Vezano uz stereotipe prema Židovima, 1933. godine 77 posto ispitanika smatralo ih je lukavima dok ih je samo 21 posto smatralo ambicioznima. Taj postotak se 1967. godine uvelike promijenio – tada Židove lukavim smatra samo 30 posto ispitanika dok ih ambicioznim smatra 48 posto. Prema istom istraživanju čak 88 posto ispitanika, te 1933. godine, Afroamerikance smatra praznovjernima dok se taj postotak 1967. godine spustio na 13 posto. S druge strane, 1933. godine Afroamerikance muzikalnima smatra 26 posto ispitanika, a taj se postotak do 1967. godine popeo na 47 posto (prema Pennington 2001: 120). Možemo reći kako su 1933. godine stereotipi bili većinom negativni, ali su vremenom postali ipak manje negativni.

Iz svega navedenog vidljivo je kako su stereotipi „živa“ materija koja se protokom vremena nadopunjuje te je gotovo nemoguće predvidjeti na koji će se način mijenjati. Jednom formirani, stereotipi se ne mijenjaju na temelju novih informacija. Stereotipiziranje nije nužno emocionalno niti vodi nužno zlostavljanju. To je često samo način kojim se pojednostavljuje pogled na svijet, što svi radimo u većoj ili manjoj mjeri. Većina nas podsvjesno ima određene stereotipe, no kada se oni aktiviraju nekom izjavom ili događajem, mogu imati dalekosežne posljedice na to kako se tretira pripadnik stereotipizirane grupe, bilo pozitivno ili negativno. Stereotipi se aktiviraju automatski ili kontrolirano. Određeni stereotipi koji postoje unutar

jedne društvene grupe, odnosno kulture, aktiviraju se automatski. Oni se jednostavno pojave u svijesti. Kao takvi, ne mogu se spriječiti niti kontrolirati. Ako se stereotipi aktiviraju kontrolirano, odnosno svjesno od strane pojedinca, takve stereotipe moguće je spriječiti i/ili odbaciti (prema Aronson, Wilson, Akert 2005: 474).

Allport je (1954.) opisao stereotipiziranje kao zakon najmanjeg napora. Prema njemu, svijet je za nas ljude prekomplikovan da bi o svemu mogli imati kvalitetno definirane stavove. Zbog toga za neka pitanja trošimo energiju i razvijamo točne stavove dok se za druga oslanjamo na jednostavna, neprecizna vjerovanja (prema Aronson, Wilson, Akert 2005: 461). Campbell (1967.) vidi četiri posljedice razvoja stereotipa na predrasude i diskriminaciju. Prva posljedica očituje se u tome što stereotipi djeluju na principu preuveličavanja razlika koje postoje između različitih društvenih grupa. Druga pak govori o tome da stereotipi uzrokuju umanjivanje razlika unutar iste društvene grupe. Treća posljedica tvrdi kako stereotipi izobličuju stvarnost jer prva i druga činjenica nemaju previše dodira s istinom. Četvrta činjenica tvrdi kako su: „Stereotipi najčešće negativni stavovi koje pojedinci koriste da bi opravdali diskriminaciju ili pak sukob s pojedincima drugih društvenih grupa.“ (prema Pennington 2001: 120) Iako je većina društva svjesna da stereotipi iskrivljuju sliku stvarnosti, oni i dalje postoje, nastaju i mijenjaju se. Pennington smatra da je tome tako jer stereotipi imaju značajnu ulogu u obliku nametanja reda i strukture u potencijalno kaotičnoj socijalnoj okolini (prema Pennington 2001: 121). Da se društvene skupine ne „stavljaju u određene ladice“, teško bi bilo održavati društvene interakcije onako kako se održavaju danas. Bez određenog sustava vrijednosti koji nas vodi, ljudi jednostavno ne mogu komunicirati, upoznavati se ili razviti prijateljstvo.

Stereotipi se također neprestano obnavljaju pomoću konformizma prema većinskim društvenim normama ili vrijednostima koje postoje u tom vremenu ili u određenom kontekstu (ibid.). Konformizam je: „ponašanje u skladu s tradicijom, vladajućim moralnim, političkim i drugim pravilima i nazorima; prilagodljivost i prihvaćanje nekog mišljenja ili ponašanja iz spekulativnih ili oportunističkih razloga.“¹ Dva su glavna razloga zbog kojih se ljudi konformiraju: informacijski i normativni socijalni utjecaj. Informacijski socijalni utjecaj javlja se kada pojedinac ne zna što je najbolje reći ili učiniti. U toj situaciji on promatra ponašanje drugih kao najbitniji izvor informacija te ga koristi kako bi izabrao prikladan način vlastitog ponašanja. Informacijski socijalni utjecaj rezultira privatnim prihvaćanjem, pri kojem ljudi iskreno vjeruju u to što drugi ljudi čine ili govore (prema Aronson, Wilson, Akert 2005: 295).

¹ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32780>

Do normativnoga socijalnog utjecaja dolazi kako bi pojedinac svoje ponašanje ili mišljenje uskladio s onim društvene grupe – ne zato što misli da je to ispravno ili bolje, već zato što želi ostati dio društvene grupe i izbjeći bol zbog izbacivanja iz nje. Pojedinci će se drugima konformirati iz normativnih razloga čak i ako znaju da je to što čine pogrešno. U grupi se pojedinci konformiraju socijalnim normama, implicitnim ili eksplicitnim pravilima prihvatljivih ponašanja, vrijednosti i stavova. Normativni socijalni utjecaj rezultira javnim popuštanjem, no ne i privatnim prihvaćanjem ideja ili ponašanja drugih pojedinaca unutar grupe (prema Aronson, Wilson, Akert 2005: 295). Pettigrewo istraživanje (1959.) dokazalo je kako će ljudi koji su općenito konformističniji imati i više predrasuda koje nastaju iz stereotipa. Dakle, on smatra kako predrasude ovise o društvenom kontekstu u kojemu se događa ponašanje. U ispitivanju međurasne napetosti u Južnoafričkoj Republici pokazao je kako su južnoafrički studenti koji su bili viši od općeg prosjeka, na predrasadama težili tome da se više konformiraju prema društvenim normama. Istražujući ponašanje rudara u Sjedinjenim Američkim Državama, došao je do zaključka kako se čak 80 posto bijelaca bratski ponašalo prema Afroamerikancima u rudniku. S druge pak strane, njih samo 20 posto taj prijateljski odnos održavalo je i izvan rudnika. Rezultat je to konformizma prema vrijednostima. U rudniku djeluje različiti skup vrijednosti i normi u odnosu na one u društvu općenito (prema Pennington 2001: 121). Pettigrew je proveo i istraživanje u Sjedinjenim Američkim Državama, na sjeveru i jugu. U oba slučaja dokazao je kako je visoka razina predrasuda povezana s odlaskom u crkvu i kretanjem prema višim društvenim slojevima. Na jugu je to povezano i s nižim obrazovnim dostignućima dok na sjeveru Sjedinjenih Američkih Država to nije slučaj. Navedeno potvrđuje Pettigrewu hipotezu o konformizmu budući da su predrasude i stereotipi o Afroamerikancima na sjeveru manje prihvatljiva društvena norma dok su na jugu Sjedinjenih Američkih Država društveno prihvatljive (prema Pennington 2001: 121).

Tezu o važnosti konformizma u oblikovanju stereotipa i predrasuda potvrdio je i Liberman. On je ustanovio da se stavovi i vrijednosti pojedinca prilagođavaju kako bi se uskladili prema promjenjivim normama. Do takvih zaključaka došao je usporedbom stavova radnika u tvornici koji su radili kao prodavači s njihovim stavovima nastalim dvanaest mjeseci kasnije kada su unaprijeđeni u poslovođe ili predstavnike sindikata. Ta promjena uloge uzrok je promjene stavova u skladu s novom društvenom i poslovnom ulogom (prema Pennington 2001: 122).

Iz svega navedenog možemo zaključiti kako se ljudi ne ponašaju uvijek dosljedno određenom stilu ličnosti, skupu stavova ili stereotipa. Razlog tome je postojanje pritisaka u

socijalnim situacijama koji uzrokuju konformitiranje ljudi prema prevladavajućim društvenim normama. No, kako se norme protokom vremena mijenjaju, konformizam ne objašnjava u potpunosti stereotipe koji prerastaju u predrasude i diskriminaciju (prema Pennington 2001: 122).

Stereotipi prerastaju u predrasude koje potom najčešće prerastaju u diskriminaciju. Objekti predrasuda, kroz povijest do danas bili su: rasa, vjera, spol, etničke manjine, mentalna i tjelesna oštećenja. Predrasuda osobu čini sklonijom pristojnom ili nepristojnom ponašanju. Takvo ponašanje rezultira davanjem prednosti samom sebi, svojoj društvenoj grupi, ili pak pokušajem da se naškodi nekoj drugoj društvenoj grupi (prema Pennington 2001: 109). Predrasuda je stav, što znači da je čine tri sastavnice: emocionalne, spoznajne i ponašajne. Emocionalnu čini i vrsta emocije povezana sa stavom koja je pak povezana s ekstremnosti stava. Spoznajna sastavnica uključuje skup vjerovanja i/ili misli. Ponašajna sastavnica odnosi se na ponašanje pojedinca (prema Aronson, Wilson, Akert 2005: 460). Blagi nepravedni postupci prezentiraju se u vidu izbjegavanja određenih ljudi dok se najekstremniji oblici očitavaju u obliku progona ili čak i masakra. Na taj način predrasuda evoluirala u diskriminaciju koja za cilj ima nanijeti štetu drugom pojedincu ili grupi. Neke predrasude ne prerastaju u diskriminaciju.

Iz navedenih razloga socijalni psiholozi pokušali su prikazati posljedice i situacije za koje je vjerojatno da će podržavati takvo ponašanje. Svoje koncepte najlakše su prikazali kroz tri široka pristupa: individualni, međuljudski i međugrupni (prema Pennington 2001: 110). Individualni pristup naglasak stavlja na osobnost pojedinca i na emocionalnu osnovu predrasuda. U ovom pristupu postavlja se pitanje postoji li vrsta ličnosti koja je sklonija predrasudama od druge. Također, individualni pristup istražuje utjecaj svakodnevnih stresnih situacija na razvijanje predrasuda. U sklopu ovog pristupa razvijene su dvije teorije: „Autoritarna ličnost“ i „Otvoren i zatvoren um“ (prema Pennington 2001: 110). Autoritarna ličnost, u principu, pokorava se autoritetu drugih ličnosti koje su po statusu ili moći iznad njih. U isto vrijeme autoritarna je prema onima koji imaju niži status od njih. Takvu ličnost označava ekstremno pokoravanje autoritetu. Uz autoritarnu ličnost povezuje se pojam zatvorenog uma. To bi značilo da takve ličnosti, pod utjecajem autoriteta, smatraju da ne postoji ni jedan drugi oblik razmišljanja. Te ličnosti sklonije su diskriminaciji, predrasudama i razvoju stereotipa. Otvoreni um, s druge pak strane, pretjerano ne poštuje autoritet, već na temelju vlastitog iskustva dolazi do određenih stavova. Takve ličnosti manje su sklone razvoju stereotipa i predrasuda. One su sklone promišljanju o stereotipima te njihovom ukidanju (prema Pennington 2001: 111).

Međuljudski pristup fokusira se na čimbenike koji se dešavaju između članova jedne društvene grupe. Prati koliko se osoba poistovjećuje s društvenom grupom kojoj pripada. Prati njihova zajednička uvjerenja i grupni identitet, prevladavajuće stereotipe koji prerastaju u predrasude i mjeru konformizma članova grupe prema dominantnim vrijednostima čitave grupe (ibid.). „Ovaj pristup stavlja naglasak na percepciju istog i različitog kod drugih u usporedbi sa samim sobom.“ (prema Pennington 2001: 117) Na temelju istraživanja provedenog 1960. godine Rokeach, Smith i Evans došli su do zanimljivog zaključka – pojedinci za prijatelje više vole imati ljude koji vjeruju u iste stvari kao i oni, bez obzira na njihovu rasu. Na temelju toga možemo reći da je za povezivanje važnija sličnost u uvjerenjima nego ona na temelju fizičkog izgleda (prema Pennington 2001: 117). Sljedeće godine (1961.) Triandis je kritizirao provedeno istraživanje jer se nije s njime slagao pa je proveo svoje istraživanje. Detaljne analize tog istraživanja koje se temeljilo na, prije razvijenoj, skali socijalne distance dokazale su sljedeće – uvjerenja su važnija od fizičkog izgleda kod formalnih i manje intimnih odnosa, dok se kod intimnih odnosa kao presudan pokazao fizički izgled (rasa, spol), (prema Pennington 2001: 119).

Međugrupni pristup bavi se odnosima između drugačijih društvenih grupa. Natjecanje između različitih grupa, socijalna kategorizacija i posljedica svih tih odnosa u središtu su ovog pristupa (prema Pennington 2001: 110). Provedena istraživanja pokazuju u kojoj mjeri pripadnost nekoj društvenoj skupini rezultira predrasudno povoljne načine ponašanja članova prema vlastitoj, odnosno predrasudno nepovoljne načine ponašanja članova prema ostalim društvenim grupama. U ovom pristupu razlike u ličnosti i konformizam padaju u drugi plan, dok se usredotočuje na odnos između različitih društvenih grupa. Za ovaj pristup najvažnije istraživanje proveo je Sherif (1996.). On je u ljetnom kampu podijelio dječake u dvije grupe, a istraživanje je proveo u tri stupnja. U prvom stupnju svi dječaci su proveli tjedan dana zajedno u ljetnom kampu nakon čega su tjedan dana proveli u dvije grupe iz drugog stupnja iako toga nisu bili svjesni. U drugom stupnju podijelio je dječake u dvije grupe koje su se natjecale za određene nagrade. U trećem stupnju dodijelio je zadatke grupama tako da je za povoljan rezultat bila potrebna suradnja između grupa. U prvom i drugom stupnju istraživao se razvoj sukoba dok se treći stupanj bavio smanjivanjem sukoba (prema Pennington 2001: 123). „Ovo istraživanje dokazalo je kako sukob između grupa nastaje zbog natjecanja oko neke nagrade koju jedna grupa može dobiti samo na štetu druge.“ (prema Pennington 2001: 123) Rezultat toga je da pojedinci unutar grupe počinju drugu grupu stereotipizirati dok za svoju grupu previše pozitivno vrednuju svoja dostignuća. Tako nastaje zbijena grupa sa zajedničkim stereotipima. Turner je pak (1981.) uveo pojam socijalne kategorizacije. Ona

izaziva da individue percipiraju veće sličnosti unutar vlastite grupe i veće razlike prema drugoj grupi od onih koje zaista postoje. Isto tako, na temelju socijalne kategorizacije individue valoriziraju sebe te se uspoređuju u odnosu na svoju grupu, a sve zbog potrage za pozitivnim socijalnim identitetom (prema Pennington 2001: 125). Na temelju socijalne kategorizacije Turner razvija teoriju socijalnog identiteta prema kojoj socijalna kategorizacija rezultira socijalnom diskriminacijom tako što navodi pojedince da provode socijalne usporedbe između bliskih i daljnjih grupa. Pojedinci to čine jer trebaju sami sebi pružiti pozitivan socijalni identitet. On je važan jer osobi pruža osjećaj sigurnosti isto kao i osjećaj pripadnosti društvu. Usporedbe koje pojedinac čini vode do socijalnog natjecanja. Ono se utjelovljuje kroz dvije ideje – prva je da pojedinci žele biti članovi cijenjenih i dobrih grupa; druga je da pojedinci nastoje svoju grupu prikazati boljom u odnosu na drugu. Rezultat navedenog jest da se lažni stereotipi i negativne vrijednosti pojavljuju u prikazivanju daljnje grupe kako bi se vlastita grupa prikazala boljom (prema Pennington 2001: 126).

Ljudi mogu imati naslijeđene biološke tendencije zbog kojih su skloni predrasudnim ponašanjima, no nisu njima uvjetovani. Djeca mogu preuzeti predrasude svojih roditelja, no ne moraju ih nužno zadržati nakon što napuste dom i susretnu se sa suprotnim gledištem. Sadržaj predrasude pojedinac mora naučiti (prema Aronson, Wilson, Akert 2005: 466).

2.1. Rodni stereotipi

Rodni stereotipi ukorijenjeni su u društvu. Da bismo ih uopće shvatili, moramo najprije objasniti što označava pojam rod te koja je razlika između roda i spola.

Spol je biološki pojam koji označava podjelu na muškarca i ženu. „U sociologiji, pojam rod uvela je Ann Oakley kako bi naznačila razliku između spola kao biološke podjele na muškarce i žene te roda kao usporedne i društveno nejednake podjele na ženskost i muškost, pri čemu je rod konstruiran na temelju biološkog spola. Kada se pojam rod upotrebljava kao sinonim za spol, odnosi se na tip tijela koje smo dobili rođenjem, biološke uvjete bivanja muškarcem ili ženom to jest, anatomiju. Biološke razlike pridonose razvoju rodnog identiteta koji se odnosi na osobni doživljaj pojedinca kao muškarca ili žene, odnosno pokazuje psihološko gledište.“² Osim individualnog identiteta rod se odnosi i na kulturalne ideale i stereotipe o ženskosti i muškosti. Rod se odnosi na skup kvaliteta, obilježja i ponašanja što se društveno očekuje od muškaraca i žena. Na rodne uloge utječe veći broj čimbenika:

² <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53130>

obrazovanje, ekonomski status, rasa, dob i dr. Budući da je rodna uloga društveno određena, ona se mijenja teritorijalno i vremenski. „Jean Stockard i Miriam M. Johnson predložile su da se u raspravama o fizičkim razlikama između muškaraca i žena upotrebljava naziv spol i spolne skupine, a u raspravama o društvenim aranžmanima i očekivanom ponašanju nazivi rod i rodne uloge. Judith Butler ističe kako je rod fluidna varijabla koja se mijenja u različitim prilikama i tijekom vremena, a pritom se ne mora poklapati s biološkim značajkama osobe. Rod može biti izveden na tradicionalan način (u skladu s uvriježenim konceptima muškosti i ženskosti) i netradicionalan način (izmjena rodni normi, multipli i miješani rodovi i identiteti), odnosno osobni doživljaj pojedinca kao muškarca ili žene (rodni identitet) može, ali ne mora korespondirati s njegovim aktualnim biološkim spolom (transseksualizam).“³

Do dvadesetog stoljeća povijest se pisala isključivo u muškom rodu. Žene koje su se bavile istraživanjem žena u povijesti prozване su amaterkama dok su njihovi radovi percipirani kao zabavno, umjesto znanstveno štivo (prema Ograjšek Gorenjak 2014: 9). Zbog izdavanja knjige *Domestic Service* 1897. godine, američka povjesničarka Lucy Maynard Salamn bivala je diskreditirana od muških kolega. Njen rad su umanjili te su inzistirali na tome da se bavi nedostojnim, trivijalnim temama. Iz tog razloga bavljenje temom iz ženske povijesti ostalo je sporadično i nije predstavljalo nikakav značaj u znanstvenim institucijama. Do promjene dolazi šezdesetih godina dvadesetog stoljeća posebno na zapadu u Sjedinjenim Američkim Državama, Velikoj Britaniji i Francuskoj. Američka „nova“ socijalna povijest i francuski krug analista pružili su potreban znanstveni okvir unutar kojeg je sazrela potreba za istraživanjem problematike žena u povijesti (ibid.). Još jedan razlog tome je i sve veći broj žena na sveučilištima, kako među studentima tako i među znanstvenicima. Također, u to vrijeme, pojava neofeminizma kao pokreta za oslobađanje žena, s jedne strane poticala je rad na pamćenju kako bi se ženskim zahtjevima dao potreban legitimitet, dok je s druge strane pružila vrijednu kritiku lažnog univerzalizma tadašnje zajednice (prema Perrot 2009: 16-18). Proces razvoja ove povijesne grane nabijen je emocijama – ushitom povjesničarki nakon probijanja barijere izoliranosti, nelagodnom povjesničara koju je izazvala kritika rodne analize i strahom osnivačica da nove generacije neće nastaviti njihovim putem zbog mogućnosti, noviteta i nepredvidljivih horizonta koje su novi teoretski obrasci unosili u povijesna istraživanja (prema Ograjšek Gorenjak 2014: 10). Upravo zbog tih emocija razvijala se sumnja među ostalim povjesničarima koji su navikli da točnost i znanstveni uspjeh leži u distanciranom i objektivnom promatranju povijesti kroz „ogledalo povijesti“.

³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53130>

Otpor prema novonastaloj situaciji kulminirao je sredinom osamdesetih godina kada se ženska povijest počela redefinirati u rodnu povijest. „Rodna povijest kao neutralna povijesna disciplina koja je u fokus svog istraživanja stavila rod kao kulturnu, promjenjivu i povijesnu kategoriju te se trebala baviti konstrukcijom oba roda, odnosima među rodom i među utjecajem roda i ostalih kulturnih, političkih i ekonomskih faktora kroz povijest bila je prihvatljivija u znanstvenim krugovima i lakše se probijala na sveučilišta“ (ibid.). Osamdesetih godina prošlog stoljeća također se, među povjesničarkama razvio način pisanja povijesti pod nazivom „her-story“. U to vrijeme povjesničarke su prihvatile feminističku teoriju po kojoj je ljudsko društvo izgradilo svoje društvene, političke i ekonomske strukture na rodno uvjetovanim premisama: prirode nasuprot kulture, privatnog nasuprot javnog, žene nasuprot muškarca. „Iz te postavke proizlazi činjenica da ukoliko je društveni život konstruiran u dvije sfere, javnoj i privatnoj, koje su očito u međudnosu, tada je za razumijevanje povijesti društva bitno poznavanje oba područja djelatnosti. Iz navedenih razloga nastoji se afirmirati vrijednost ženskog iskustva. Žene se nastoje prikazati kao povijesni subjekti, stvaraoci, aktivni sudionici u povijesti na koje povijesna zbivanja imaju konkretne i specifične posljedice“ (prema Ograjšek Gorenjak 2014: 11). Povjesničarke zanima na koji je način žensko povijesno iskustvo različito od muškog. One su isticale kako se žene, kao povijesni subjekti, ponašaju slično kao i muškarci. Zbog toga su inzistirale na reinterpretaciji i ponovnoj periodizaciji povijesti. Tvrde kako žene nisu doživjele renesansu, barem ne u isto vrijeme kada i muškarci, da tehnološke inovacije nisu dovele do oslobođenja žena te da je doba demokratskih revolucija negativno utjecalo na njihove društvene mogućnosti (ibid.).

Protokom vremena ovaj se pristup suočio s potpuno konkretnim problemima. Prvi problem očitovao se u neuspjelim nastojanjima da svoja saznanja integriraju s ostalim dostignućima u povijesnoj znanosti. Taj problem predstavljao je opasnost da se ženska povijest segregira, odnosno da se razvijaju dvije grane povijesti koje nemaju međusobni utjecaj. Drugi veći problem ticao se same dihotomne postavke društva. „U borbi protiv lažne univerzalnosti konvencionalne znanosti, povjesničarke ženske povijesti same su kreirale novi univerzalizam koji se pokazao jednako upitan. Pojmovi kao što su žena i patrijarhat pokazali su se kao promjenjive kategorije odnosno konstrukti društvenih, kulturnih povijesnih i drugih procesa. Značenje rodnog identiteta oblikovali su se i mijenjali ovisno o razdoblju, klasi, rasi, entitetu i religiji. To više nisu bili pojmovi koji objašnjavaju rodnu podjelu, već sami postaju predmet analize“ (ibid.).

Rodni stereotipi djeluju tako što naglašavaju neke karakteristike primarno muškim ili ženskim te na temelju toga stvaraju norme: od ponašanja ili stavova sve do načina odijevanja ili održavanja fizičkog izgleda (prema Sever Globan, Plenković, Varga 2018: 82). „Rezultati međukulturalnog istraživanja koje su 1990. godine proveli Williams i Best u 32 zemlje, jasno pokazuju da se muškarce doživljava kao nezavisne, dominantne, ne-emocionalne, pustolovne, agresivne, hrabre, poduzetne, moćne, nepristojne, ozbiljne i mudre, a žene kao submisivne, praznovjerne, sentimentalne, sanjalačke, nježne, osjetljive, slabe, mekog srca, emocionalne, plašljive, zavisne i atraktivne“ (ibid.). Više je istraživanja potvrdilo kako rodni stereotipi preplavljaju reklame, a to se posebice odnosi na stereotipno prikazivanje žena. „Procjenjuje se primjerice da su žene veći potrošači od muškaraca pa je stoga reklamna industrija više orijentirana na njih. Reklame nerijetko seksistički prikazuju žene, u podređenu položaju u odnosu na muškarca, kao seksualni objekt i potrošnu robu. Uz lijepo, vitko, polugolo žensko tijelo svaki proizvod u reklami plijeni pozornost: automobil, salama, sir, garažna vrata, sok, pivo“ (prema Sever Globan, Plenković, Varga 2018: 83).

Iz navedenog je vidljivo kako se stereotipi prema ženama kao i prema muškarcima pretjerano ne mijenjaju iako se njihove uloge, poglavito u zapadnom svijetu, mijenjaju. Također, možemo zaključiti kako je muški rod taj koji je dominantan. Tipično muške osobine vrednuju se pozitivnije od tipično ženskih osobina. Posljedica toga je daljnja rodna neravnopravnost. Još je puno rada potrebno kako bi se žene u potpunosti emancipirale u društvu i dostigle rodnu ravnopravnost. Očito je da se rađamo spolno obilježeni, a odrastanjem postajemo rodno osviješteni i biramo, slijedom osviještenosti, rod kojemu želimo pripadati, odnosno njegova obilježja. „Tu osviještenost treba uzeti s oprezom – ona ne mora nužno pokazati na deklarativnu osobnu razinu, nego može ostati na razini podsvjesnoga. No, zato okolina može biti ta koja će je nametnuti. Upućuje to na preplet jezičnoga, društvenoga i psihičkoga, na njihovu nedjeljivost, ali i na nov način poimanja muškoga i ženskoga uopće. S vremenom će se binarno gledanje roda na ili muško ili žensko prebaciti na ono više ili manje muško ili žensko“ (Heffer 2007: 168).

Rodne su studije narušile stereotipe. Emirijski su dokazale da između stvarnosti i stereotipa ne mora nužno biti znak jednakosti. „Stereotip se ovdje promatra kao jezično-društveno stanje, odnosno činjenica i kao jezično-društveni proces, odnosno događaj koji govornom komunikacijom u sebi spaja jezik, društvo i psihologiju te u konačnici proizvodi rečeno stanje“ (Heffer 2007: 169). Taj proces odvija se u dva smjera. S jedne strane, radi se o procesu stvaranja novog stereotipa kroz jezično-društvene okolnosti i praksu. S druge strane, radi se o procesu praktične primjene ustaljenih stereotipa u komunikacijskoj praksi. Drugim

riječima, radi se o stereotipizaciji i stereotipiziranju. U stereotipizaciji naglasak je na istovjetnim primjerima koji poput presedana stvaraju jezično-društvenu normu odnosno zakon. Prevaga je na društvenom okružju u kojem se ti primjeri javljaju kao i potreba njihove tipizacije. U stereotipiziranju naglasak je na komunikaciji te na procesu koji se u to vrijeme odvija između govornika i primatelja. Karakteriziraju ga tri dimenzije: leksička pojavnost, društvena okolnost u kojoj je nastao i u kojoj se primjenjuje te reakcijom govornika koji ga odabire i pravi u određenoj govornoj situaciji i onoga tko ga prima (prema Heffer 2007: 170). Govornik uporabom stereotipa, kao izraza apstrakcije društveno-kulturnih okolnosti u kojima stereotip nastaje, preslikava taj stereotip na nove ili prepoznatljive društveno-kulturne okolnosti, time izražavajući svoj stav prema pojavnome i izrečenome. Ovdje dolazi do krnje komponencijalne analize koja polazeći od uspostavljenoga stereotipa izaziva određene jezične, društvene i psihološke posljedice. Govornik uvidom u neku društvenu pojavu i preslikom njezinih obilježja na svoju mentalnu semantiku, tj. na ona semantička obilježja dane pojave koja su u njegovoj mentalnoj pohrani, poseže za stereotipom. U brzini rasudbe govornik ne pokriva sva semantička obilježja promatrane pojave nego samo ona najdominantnija. Zato on proizvodi onaj jezično-društveni izraz, odnosno potvrđeni obrazac koji mu se u toj pojavi čini najprikladnijim, najprepoznatljivijim, a koji može biti istovjetan stereotipu, ali i tek njemu nalik (ibid.).

Deborah Cameron (prema Talbot 2005: 468) smatra da kada nekoga smještamo u stereotip, mi njegovo ponašanje i ostale osobine promatramo u okviru skupa zdravorazumskih konotacija koje se primjenjuju na čitave skupine. Cijeli proces stereotipiziranja, ponukan izvanjskom stvarnošću u suštini se odvija u govornikovo i primateljevo glavi. „Izrečeni stereotip postaje ogledalo i dijagnostička slika raznih stvari. Između ostaloga, ono je preslika onoga što se odvija u našoj glavi, a čega mnogo puta nismo niti svjesni. Rodni stereotipi tako postaju filteri za percepciju i tumačenje svijeta, društva, kulture, ali i psihologije društva i pojedinca“ (prema Heffer 2017: 174).

3. Seksualizam i društvo 20. stoljeća u Europi

Kako bismo bolje shvatili probleme i status LGBT zajednice u Hrvatskoj, potrebno je ukazati na povijesni pregled seksualizma u Europi, kojoj pripadamo. Za potrebe ovoga diplomskog rada fokusirat ćemo se na povijest seksualizma u dvadesetom stoljeću.

Na prijelazu iz devetnaestog u dvadeseto stoljeće sve veću prisutnost među temama u javnosti zauzima seks. Razloga za to je više, no glavni je vezan uz prostituciju. Naime, državne i vojne vlasti uvelike su bile zabrinute širenjem spolno prenosivih bolesti kao i sve većim i lakše dostupnijim tržištem prostitucije. Prostitucija je dugo bila percipirana kao dodatak braku. Tolerirala se kao nužno zlo kod jednih, odnosno temeljno dobro kod drugih. S jedne strane, bilo je potpuno uobičajeno da dječak izgubi nevinost s prostitutkom ili, s druge strane, da oženjeni muškarac s njom provede svoje fantazije. Pojavom spolno prenosivih bolesti, ponajprije sifilisa, gonoreje i mekog čankira dolazi do promjene pogleda na prostituciju. Zdravstvena zajednica, odnosno liječnici, prvi su put u povijesti od državnih vlasti zatražili uvođenje seksualnog obrazovanja primarno za adolescente u školama i vojnike u nacionalnim gardama (prema Herzog 2015: 7). Kao glavni problem sprečavanja zaraze europski liječnici vidjeli su muškarce s područja kolonija. Njih se često predstavljalo kao muškarce druge boje kože koji ne mogu kontrolirati svoje seksualne porive te samim tim predstavljaju prijetnju u spriječavanju širenja zaraze. To je zapravo bio pokušaj da se rasističkim argumentima bijelce navede na samokontrolu i susprezanje od predbračnog seksa. Na prostituciju je utjecalo i širenje gradova odnosno industrijalizacija. Gradovi su se naglo počeli širiti zbog čega su se u gradove doseljavali ljudi iz okolnih sela, a radnička klasa je dominirala. U toj situaciji prostitucija je ženama služila kao izvor zarade dok je muškarcima, posebno iz radničke klase, bila ispušni ventil (ibid.).

Drugi razlog bila je kontrola fertiliteta. U cijeloj Europi tražili su se načini kako ograničiti veličinu obitelji. Tome su težili zajedno državna i znanstvena elita što je utjecalo na sve slojeve društva. Seks je ukratko postao političan. Iako je većina parova iz radničke klase iskazivala potrebu za ograničenjem broja poroda, desetih i dvadesetih godina dvadesetog stoljeća nije bilo razumijevanja od strane društva. Problem se može sažeti u dvije stavke. Novi zakoni koji su doneseni ograničili su promidžbu i prodaju kontracepcijskih sredstava. Uz to se kršćanske religijske zajednice, poglavito Katolička crkva, protive svakom predmetu ili metodi koja služi za smanjivanje rizika trudnoće tijekom spolnog odnosa (prema Herzog 2015: 19). Početkom dvadesetog stoljeća prelazi se s dotadašnje paradigme prostitucije na

predbračnu paradigmu. U većini država promjena se odvijala sporo. I dalje je većina parova, pogotovo onih u radničkoj klasi, izbjegavala kontracepciju kako ne bi došlo do trudnoće, već su se suzdržavali od seksualnih odnosa u braku. Na taj način seksualna apstinencija u braku postala je jednako normalna kao i posjeti supruga prostitutkama (prema Herzog 2015: 18). U isto vrijeme rastao je broj pobačaja koji se tada smatrao manje nemoralnim od neke vrste kontracepcije, pogotovo u puku. Glavna teza takvog razmišljanja bila je da se korištenjem kontracepcije unaprijed planira i donosi svjesna odluka o izbjegavanju trudnoće. Za razliku od kontracepcije, pobačaj se tumačio kao metoda za obnavljanje ženskog zdravlja „obnavljanjem mjesečnice“ (prema Herzog 2015: 20). Pobačaj je u to vrijeme bio ilegalan, no nije se smatrao kriminalnim. U isto je vrijeme pojačan nadzor i represija nad istospolnim seksualnim praksama. U toj situaciji počinje se razvijati organizirani otpor kod ljudi koji su svoje seksualne preferencije počeli smatrati važnim dijelom vlastitog identiteta (prema Herzog 2015: 6).

Kako se u društvu, pa i znanosti, seks odvajao od pojma reprodukcije, sve se više pozornosti pridavalo pitanjima o naravi i svrsi seksa. Što pokreće ljudska bića prema seksualnom odnosu? Instinkt za reprodukcijom ili želja za tjelesnim, odnosno seksualnim užitkom? Je li uz sam tjelesni čim bitna i emocionalna prisnost i povezanost? Glavno pitanje, kada se govorilo o seksu, bilo je usmjereno prema tome je li seks nagon, poriv, napetost koja iz osobe izbija ili je riječ o nečem što osobu privlači nekoj drugoj, specifičnoj osobi? Većinu odgovora liječnici su dobivali od svojih pacijenata u formalnim i neformalnim razgovorima. Ispitanici su se uglavnom složili kako je masturbacija nezdrava, izvor bolesti i raznih fantazija muškaraca koji se na taj način pretvaraju iz osoba pogodnih za obiteljski životu u žrtve svojih seksualnih fantazija koje su najčešće neostvarive. No, uporno žigosanje masturbacije nije stalo na kraj samoj praksi, već ju je pretvorilo u uzrok unutrašnjeg sukoba i hipohondrije (prema Herzog 2015: 28). Propitivanje seksa nije se zadržalo samo na njegovoj mehanici, nego se okrenulo i emocijama. Ništa vezano uz seks liječnici i znanstvenici nisu smatrali samorazumljivim.

Kako se zaoštavao sukob oko heteroseksualnih odnosa, polako se razvijao i koncept homoseksualnosti. Tada se homoseksualnost nije doživljavala kao neosporni parnjak heteroseksualnosti – iz nekoliko razloga. U mnogim državama kazneni zakoni su kao zločin prepoznavali sodomiju, a ne homoseksualnost. Sodomija je u to vrijeme bila vrlo široka kategorija i mogla je obuhvaćati muško-ženski, oralno-genitalni ili analno-genitalni kontakt, jednako kao i ljudsko-životinjski. Sodomija se tada smatrala činom u koji se svatko može upustiti, a ne identitetom koji prožima cijelu osobnost. Nadalje, riječi homoseksualac i

heteroseksualac uveo je 1860-ih mađarski literat Karl Maria Kertbeny. Riječi homoseksualac uskoro su pridruženi i neologizmi kao što su: invertit, urning, trećespolac ili osoba sa suprotnim spolnim osjećajima. Još je neko vrijeme bilo potrebno liječnicima da uspostave razliku između osoba koje žele promijeniti svoj anatomske spol i osoba koje žele imati istospolne odnose (prema Herzog 2015: 30). Početkom dvadesetog stoljeća mnogi su aktivisti za moralnu čistoću smatrali kako je homoseksualni seks najbolje svrstati uz prostituciju zbog nemogućnosti muškarca da svoju seksualnu aktivnost na primjeren način zadrži unutar institucije braka, usmjerene na reprodukciju, kao što se to očekivalo od žena. Zbog navedenog načina razmišljanja istospolne prakse nekih muškaraca doista i jesu nalikovale na one sa ženskim prostitutkama. U oba slučaja žudnja koja je bila pokretač vezala se uz klasne podjele i komercijalizaciju seksa, a ne uz seks utemeljen na uzajamnoj privrženosti (prema Herzog 2015: 31). U većini europskih metropola postojao je fenomen mladića iz radničke klase, vojnika, mornara, težaka i kućne posluge koji su nudili seksualne usluge u zamjenu za novac, robu ili protuusluge. Neki su preferirali samo muškarce, neki su se odijevali ženstveno, a neki su i dalje gajili zanimanje za žene premda su se odijevali kao žene kada bi odlazili u *gay* klubove. Većina tih muškaraca nije se smatrala ženstvenima u rodnoj ulozi ni homoseksualnima po izboru seksualnih partnera (prema Herzog 2015: 32). Prikaz takvog društva dobro pokazuje i Houlbrook u svom opisu Londona gdje govori kako je kod urbane *queer* kulture najzanimljivije to što su je dobrim dijelom stvorili i živjeli muškarci koji nikada za sebe ne bi pomislili da su *queer* (prema Houlbrook 2005: 7).

Ni eksperti ni javnost nisu povlačili paralelu između muškaraca koji su održavali seksualne odnose s muškarcima i žena koje su održavali seksualne odnose sa ženama. Glavni razlog je što ženski istospolni odnos u većini država nije bio smatran sodomijom, odnosno nije bio protuzakonit. Jedino u Austriji, Ugarskoj i Švedskoj zbog rodno neutralnog jezika, postojala je mogućnost progona i žena iako je broj procesuiranih žena bio bitno manji od broja muškaraca. Većina Europljana početkom dvadesetog stoljeća nije bila upoznata s konceptom lezbijstva. Razlog tome je što žene, pogotovo „pristojne“, nisu doživljavane kao seksualna bića pa se samim time i ono što žene zajedno čine nije propitalo niti budilo sumnju. Muški stil odijevanja kod žena dvadesetih godina dvadesetog stoljeća postaje odlučujući faktor pokazivanja ženske homoseksualnosti dok će se koncept lezbijskih odnosa uobličiti tek napretkom istraživanja seksualne različitosti i ulaskom feminističkih seksualnih reformistkinja u raspravu s liječnicima o naravi ženske žudnje (prema Herzog 2015: 33). Nevidljivost lezbijstva povezana je s nekoliko faktora. Najprije, žene su bile ekonomski i socijalno ovisne o muškarcima te su si samo najimućnije među njima mogle priuštiti

samostalan život. Večernje šetnje gradom za žene su bile nesigurne, a i smatrale su se nedoličnim. Iz tog razloga nisu se razvile infrastrukture raznih svratišta (kao što su barovi) gdje bi žene mogle tražiti druge žene. Dvadesetih godina dvadesetog stoljeća počelo se nagađati kako su zatvorene ženske institucije, poput ženskih sveučilišta, mjesto na kojem se razvija homoseksualnost odnosno lezbijstvo. Žene su u to vrijeme ponegdje i živjele u paru s drugom ženom, no jedna od njih tada je najčešće bila udana za nekoga dobrostojećeg muškarca koji je također prakticirao homoseksualne odnose (prema Herzog 2015: 34).

Homoseksualnost je vremenom postala identitet. Tri su glavna faktora bila ključna za to. Prvo su brojne kampanje seksualnih reformista koji su u mnogim državama radili na dekriminalizaciji sodomije. Drugi faktor je bio veliki broj skandala zbog kojih su osobe s istospolnim žudnjama dospjele u jeftine tabloide i publikacije opsjednute senzacijama. U skandalima su sudjelovali „obični“ građani jednako kao i pripadnici kulturnih krugova (književnici, umjetnici), diplomacije, vojske i vlade. Takvi tekstovi izazivali su podsmijeh, porugu i panične izljeve što bismo danas nazvali homofobijom. Presudan faktor bio je efekt „povratne petlje“. Porastom kampanja za zakonske reforme, broja skandala u tabloidima i pojačanog zanimanja medicine za seksualnom različitosti, homoseksualci su počeli izražavati osjećaj posebnog identiteta (ibid.). Svaki skandal bio je povod za ocrnjivanje i osuđivanje drugačijeg od sebe. Povučene su stroge granice između normalnosti i abnormalnosti u tom pogledu. No, isti ti skandali poslužili su i kao prilika za identifikaciju i samodefiniciju pojedinca. Tako je engleski istraživač seksualnosti Havelock Ellis primijetio da su skandali i senzacionalističko izvještavanje o suđenju 1890-ih dramatičaru Oscaru Wildeu doprinijeli konačnom buđenju i osvješćivanju homoseksualnosti (prema Herzog 2015: 35).

U međuratnom razdoblju bujali su mnogi netradicionalni oblici seksualnih aranžmana, kako među heteroseksualcima tako i među homoseksualcima. Od ljubavnih trokuta, preko razvijanja gradskih klubova za homoseksualnu i lezbijsku klijentelu, sve do organizacija posvećenih nudizmu u prirodi. U to vrijeme došlo je do uzleta seksualnih reformi koje su svoj vrhunac doživjele osnivanjem Svjetske lige za seksualnu reformu. Ligu je osnovao njemački psihijatar Albert Moll na kongresu aktivista za seksualna prava 1928. godine u Kopenhagenu. Glavni ciljevi lige bili su pravo na razvod, jednakost muškarca i žene, promicanje sigurne kontracepcije i jednaka prava za sve koji su „nesposobni za brak“ (mislilo se na homoseksualce), (prema Herzog 2015: 51). Liga je pozivala na reorganizaciju zakona koji se tiču seksualnosti u skladu s principima pristanka i uzajamne seksualne želje odraslih osoba.

U isto vrijeme otvorene homoseksualne supkulture procvale su u većini glavnih europskih gradova. Pariz je udomio rastuću zajednicu žena koje su se identificirale kao

lezbijke te u profesionalnom i intimnom pogledu živjele neovisno od muškaraca. Vidljivost homoseksualnosti dosegla je novu razinu. Sve veći broj članova homoseksualne zajednice odbijao je skrivati svoje sklonosti. „Međuratno razdoblje obilježila je otvorenost javnih rasprava o seksu“ (Herzog 2015: 57). Upravo je to poslužilo kao uporište za odmazdu protiv čitave ideje da ljudi posjeduju seksualna prava za vrijeme nastajanja totalitarnih režima koji su svoj vrhunac doživjeli za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Iz današnje perspektive možemo reći kako će ono što je mali broj aktivista propagirao, tijekom dvadesetih i tridesetih godina dvadesetog stoljeća vezano uz seksualnu reformu, tek šezdesetih i sedamdesetih godina postati sastavni dio zapadnoeuropskoga zdravog razuma. Tada će poslužiti kao uporište za važne progresivne izmjene seksualnoga zakonskog okvira (prema Herzog 2015: 58).

Seksualna politika njemačkog nacizma, višijevske Francuske, fašističkih režima u Italiji i Njemačkoj kao i u Staljinovoj Rusiji, odnosno Savezu Sovjetskih Socijalističkih Republika, uvelike se unazadila u odnosu na onu u međuratnom razdoblju (prema Herzog 2015: 57). Glavne značajke seksualnih politika totalitarnih režima u razdoblju Drugoga svjetskog rata bile su neprijateljstvo prema kontracepciji, pobačaju i homoseksualnosti. Na taj način režimi su iznimno lako dobivali podršku religijskih konzervativaca. Do kraja rata zbog homoseksualnih aktivnosti pred sud je izvedeno otprilike sto tisuća muškaraca. Gotovo polovica njih osuđena je te je završila ili u kaznionicama ili u koncentracijskim logorima gdje bivaju najpreziraniji među prezrenima (prema Herzog 2015: 63). Kraj rata obilježila su masovna silovanja žena, poglavito od strane ruskih vojnika. Prema nekima izvorima, Rusi su silovali nekoliko stotina tisuća Njemica i desetke tisuća Austrijanki i Mađarica. Poljakinje i Židovke koje su preživjele logore silovane su zajedno s nežidovskim Njemicama. Iako rjeđe, silovali su i Saveznici sa Zapada (prema Herzog 2015: 93).

Pedesete godine dvadesetog stoljeća obilježilo je društveno anketiranje. Zapadno društvo postalo je fascinirano prosjecima i postocima. Ankete, upitnici i novinski kvizovi bili su jako česti. Čitatelji su uvjeravani kako nisu iznimke u kršenju normi. Otvoreni su novi horizonti u vidu raznih vrsta ponašanja i stavova na koje neki čitatelji nikada ne bi ni pomislili. Prvi put „obični“ su ljudi saznali nešto o seksualnim i ljubavnim životima golemog broja drugih „običnih“ ljudi (prema Herzog 2015: 105). S druge pak strane, i dalje je prevladavao konzervativizam i poratni prezir prema homoseksualcima. Drugi svjetski rat ostavio je dvije posljedice na opće shvaćanje homoseksualnosti. S jedne strane, rat je stvorio beskonačno mnogo prilika u kojima su muškarci mogli eksperimentirati s homoseksualnim seksom. S druge strane, čim je rat završio, upoznatost s istospolnim muškim seksom i njegova učestalost tijekom rata, umjesto da doprinese razumijevanju, postala je izvor nelagode. Lezbijstvo je pak

bilo mnogo manje vidljivo. Kada bi se i spomenulo, to je bilo u kontekstu sažaljenja i podsmjehivanja te se mnogo rjeđe doživljavalo kao prijetnja za razliku od homoseksualizma. Na lezbijstvo se najčešće gledalo kao na posljedicu nestašice muškaraca (prema Herzog 2015: 113). U Francuskoj je zadržan zakon po kojem je zabranjen seksualni odnos između muškaraca bez obzira na godine. U Nizozemskoj su ostali zabranjeni seksualni odnosi muškaraca starijih od dvadeset i jedne godine s mlađima od dvadeset i jedne godine. Rezultiralo je to brojnim kaznama zatvora i kastracijama kršitelja zakona. Tek završetkom Drugoga svjetskog rata eskalirao je progon homoseksualaca. U Nizozemskoj je zakon dopuštao policiji da prati i nadzire svakoga građanina za kojeg se sumnjalo da se upušta u homoseksualne aktivnosti. Mnogi su muškarci u to vrijeme živjeli u strahu od ucjenjivača. Uvjeti za homoseksualni život bez skrivanja jednostavno nisu postojali pa je jasno da nije bilo moguće ni razviti neku vrstu aktivizma. Zapadna Njemačka i Austrija zadržali su striktno zakone iz nacističkog razdoblja. Brojnim muškarcima koji su Drugi svjetski rat proveli u logorima oduzeto je pravo na odštetu jednako kao i pravo na mirovinu ili pak povratak na radno mjesto (prema Herzog 2015: 114). Javni aktivizam bio je moguć jedino u državama s neprekinutom demokratskom tradicijom kao što je Švicarska. Tamo su 1942. dekriminalizirani homoseksualni odnosi između odraslih osoba. S obzirom na okruženje i u Švicarskoj je postojao strah od homofobije pa su aktivisti morali paziti da svojim djelovanjem ne izazovu agresivne reakcije organizacija za moralnu čistoću (ibid.). Iako u Francuskoj homoseksualizam nije bio ilegalan, opća raširenost homofobije bila je prisutna i na francuskom tlu. Klubovi koji su dopuštali muškarcima da zajedno plešu bili bi kažnjavani ili zatvoreni. Većina homoseksualaca morala se skrivati kako ne bi doživljavali fizičke napade ili društvenu osudu. Kako bi pozitivno utjecao na stav prema homoseksualcima, Andre Baudry pokreće 1954. godine časopis *Arcadie* u kojemu umjesto riječi homoseksualac koriste riječ homofil jer im je zvučala pristojnije i nije izazivala toliku negativnu pozornost. Na taj način naglasak je s aktivnosti prebačen na emocije i privlačnost. No, Ministarstvo unutarnjih poslova ubrzo je zabranilo izlaganje časopisa na prodajnim mjestima jednako kao i njegovu prodaju maloljetnicima. Ta zabrana ostala je na snazi sve do 1975. godine (prema Herzog 2015: 116). Nazadovanje u pravima seksualnih manjina u Francuskoj nastavljeno je 1960. godine kada je Narodnoj skupštini predložen zakon koji homoseksualnost kategorizira kao društvenu pošast. Na taj način homoseksualizam je izjednačen s primjerice prostitucijom i alkoholizmom. Zakon je gotovo jednoglasno prihvaćen i ostao je na snazi sve do 1980. godine. Iako nije znatno utjecao na svakodnevni život homoseksualaca, uvelike je pridonio njihovoj stigmatizaciji.

Homoseksualnost je ostala zakonom zabranjena u Zapadnoj Njemačkoj i Ujedinjenom kraljevstvu i nakon Drugoga svjetskog rata što je rezultiralo brojnim ucjenama homoseksualaca koji su redovito plaćali ucjenjivačima da ne budu otkriveni. I samoubojstva homoseksualaca postala su „normalna“ pojava. Zapadnonjemački sud 1957. godine odlučio je da se zakon koji kriminalizira muške, ali ne i ženske homoseksualne aktivnosti, ne bi smio povući te da nije diskriminacijski. Glavno obrazloženje bilo je kako je muška homoseksualnost puno opasnija za društvo od ženske. Homofobni stavovi aktivno su propagirani. Crkveni vođe i konzervativci tvrdili su da je seksualna orijentacija krhka te da je homoseksualnost zarazna bolest od koje treba zaštititi mlade ljude (prema Herzog 2015: 117).

Reforme vezane za prava homoseksualaca započele su u Nizozemskoj. Početkom 1960-ih godina objavljeni su brojni tekstovi koji su uvelike pridonijeli humanizaciji homoseksualaca. Bio je to rezultat dugogodišnjeg rada aktivista Henrija Methorsta koji je 1950-ih proveo veliki broj diskusija između homoseksualaca i stručnjaka kao što su odvjetnici, liječnici i svećenici. Upravo je naklonjeno stručno mnijenje, posebice u redovima vjernika, pridonijelo promjeni zakonske regulative što je za rezultat imalo promjenu stava u društvu općenito. Zahvaljujući tome, Amsterdam je 1960-ih postao novi „glavni grad homoseksualaca“ nakon Berlina u 1920-ima. Povećanom razinom tolerancije u Nizozemskoj došlo je i do promjene u odvijanju homoseksualnih susreta. „Homoseksualci su počeli razvijati muževniji stil te su tražili susrete i veze isključivo s muškarcima koji su dijelili njihovu seksualnu orijentaciju. Tu promjenu unutar homoseksualnosti pratilo je i oštrije razgraničenje između homoseksualaca i heteroseksualaca“ (Herzog 2015: 119). Biseksualnost je postala jako rijetka jer su se muškarci koji su se povremeno upuštali u homoseksualne avanture, bojali da će biti prozvani homoseksualcima (prema Herzog 2015: 119).

Britanska vlada je 1954. godine osnovala trinaesteročlano povjerenstvo sastavljeno od odvjetnika, svećenika i liječnika kojima je predsjedavao sir John Wolfenden, a zadatak je bio razmotriti pravnu situaciju muške homoseksualnosti i ženske prostitucije. Izvještaj je svjetlo dana ugledao 1957. godine te je potaknuo niz rasprava kako u Ujedinjenom Kraljevstvu tako i u ostatku svijeta. Preporuke za postupanje prema ženskoj prostituciji bile su neočekivane. Prostitutke su postale ranjiva skupina nakon što je prijedlog motiviran posve neprikrivenom mizoginijom pretočen u zakon. Prijedlog vezan uz homoseksualce bio je potpuna i momentalna diskriminacija homoseksualnih odnosa muških osoba starijih od 21 godine što je pretočeno u zakon 1967. godine. Navedeni događaj danas predstavlja jednu od najvećih prekretnica u povijesti homoseksualnih prava u moderno doba (prema Herzog 2015: 120).

Iako je dekriminalizacija pružila slobodu homoseksualcima, oni su i dalje bili izloženi policijskom uznemiravanju, homofobiji i licemjernom poimanju seksualnog morala.

Nacrt reforme kaznenog zakon u Zapadnoj Njemačkoj iz 1962. godine predviđao je zadržavanje kriminalizacije muške homoseksualnosti odbacivši pretpostavku da se homoseksualci u kažnjiva djela upuštaju zbog „uređene naravi“. Povjerenstvo za izradu zakonske regulative zastupalo je mišljenje da većina homoseksualaca, ako se potruži, može potisnuti svoju žudnju i živjeti u skladu sa zakonom. Spominjala se fluidnost seksualne orijentacije u mladenačkoj dobi, a homoseksualizam se opisivao kao deficit heteroseksualizma. Navedeni stavovi proizlazili su iz vremena nacizma koje je u poslijeratnim godinama promicala primarno kršćanska crkva, ali i neki istaknuti stručnjaci poput Helmuta Schelskyja (prema Herzog 2015: 122). No, kritičari su ovaj put ostali glasni i uporni, brojne izdane knjige kao i časopisi protivili su se navedenom nacrtu. Sve glasnije se zastupala teza kako je seksualni užitak sam po sebi moralno dobro. U kritiku su se uključili odvjetnici, političari i filozofi. Kolektivni pritisak znanstvenika i publicista pridonio je odustajanju Bundestaga od razmatranja nacrtu zakona i njegovog donošenja. Iz svega navedenog može se reći kako su pedesete i šezdesete godine dvadesetog stoljeća u Zapadnoj Europi predstavljale razdoblje velike liberalizacije u pogledu seksualnih prava i zakona. Povećan je osjećaj sigurnosti i prosperiteta. No, valja napomenuti da su u to vrijeme brojne seksualne manjine, odnosno homoseksualci i lezbijke, i dalje prolazile kroz različite surove tretmane i odsluživanje zatvorskih kazni, posebice u Austriji (prema Herzog 2015: 125).

Sedamdesetih godina pokrenuti su brojni homoseksualni i lezbijski pokreti kako u Europi tako i u Americi. Godine 1970. u Švedskoj je osnovana „Nacionalna organizacija za jednaka seksualna prava“ s ciljem suzbijanja diskriminacije homoseksualaca u svakodnevnom životu. Sljedeće godine u Francuskoj je osnovana „Homoseksualna fronta za revolucionarnu akciju“ koja je okupila veliki broj građana ujedinjenih u borbi protiv diskriminacije homoseksualaca. U Ujedinjenom Kraljevstvu 1967. godine osnovana je Gay oslobodilačka fronta, iste godine kada je i dekriminalizirana homoseksualnost. Nastanku pokreta u Zapadnoj Njemačkoj pridonio je film *Nije homoseksualac perverznan, već situacija u kojoj živi* (1971.) koji su snimili homoseksualci, a njime su pozivali druge homoseksualce da „izađu iz ormara“ te ostave iza sebe život proveden na skrovitim mjestima (prema Herzog 2015: 163). Šira seksualna revolucija omogućila je slobodu homoseksualaca. Razlike između homoseksualaca i heteroseksualaca počele su blijedjeti. Zbog sve veće dostupnosti kontracepcijskih sredstava kao i legalizacije pobačaja u brojnim zemljama heteroseksualni odnos više nije bio definiran trudnoćom. Također, heteroseksualci su sve više počeli prakticirati oralni i analni snošaj što se

dugo vremena pripisivalo samo homoseksualnim odnosima. No, kako su razlike između homoseksualaca i heteroseksualaca blijedjele, lezbijke i homoseksualci počeli su svojatati vlastite specifične seksualne identitete i pozivati na pravo na različitost. Budući da ta različitost u odnosu na heteroseksualce nije bila u potpunosti jasna, homoseksualni aktivisti vodili su brojne sporove da je dokažu. Sve u svemu, možemo reći kako je seksualna revolucija iza sebe ostavila pravo da nitko nikada više ne mora opravdavati legitimnost seksualnog užitka kao takvog, bio on homoseksualni ili heteroseksualni (prema Herzog 2015: 166).

Seksualna revolucija nije dugo trajala – početkom osamdesetih pojavio se HIV odnosno AIDS, dok je na prijelazu tisućljeća u cijeloj Europi bio vidljiv porast i utjecaj novih seksualno konzervativnih protupokreta. Neke od njih podupirala je Katolička crkva, druge pak, sekularne konzervativne organizacije. Liberali su nespremno dočekali retoričke taktike konzervativaca i neokonzervativaca. Postalo je očigledno da se stare strategije obrane seksualnih prava moraju osuvremeniti. Jednostavno ih je pregazilo vrijeme (prema Herzog 2015: 171). Mediji su na bolest isprva reagirali zastrašujuće. Strah od AIDS-a namjerno je pojačavan. U tome su sudjelovale sve društvene institucije od medija preko pravih institucija do crkve. AIDS je u početku opisivan kao neobičan oblik upale pluća. No, kako su među prvim dijagnosticiranim bolesnicima prevladavali homoseksualci, bolest je poslužila kao prigoda za agresivne izljeve homofobije i mržnje prema svemu onome što se općenito smatralo „ekscesima“ seksualne revolucije. Diljem Europe, mediji su objavljivali šokantne izvještaje, u istoj mjeri zastrašujuće i činjenično netočne. Konzervativni političari i javni intelektualci jedva su susprezali veselje što je homoseksualce, ovisnike i prostitutke snašla kazna. Smatrali su kako je pojava bolesti očit znak da se stane na kraj seksualnoj revoluciji. Seks je ponovno bilo moguće povezati s mučnom smrću, a društvo je ponovno vrvjelo otvorenim izljevima homofobije. Prevladavao je stav kako se treba provesti rekriminalizacija homoseksualaca i njihovih seksualnih aktivnosti. Sve do 1995. godine i pojave učinkovitih antiretrovirusnih terapija virus HIV-a uglavnom se razvijao u AIDS (prema Herzog 2015: 173).

Reakcija javnosti i vlasti vremenom je urodila mnogim pozitivnim promjenama jer su Europljani počeli više cijeniti seksualnu različitost. Bolest je potaknula paradoksalne učinke. U pokušaju da se smanji broj novozaraženih, europske države zapljusnuo je val iznimno eksplicitnih javnozdravstvenih poruka. Povećana je upotreba kontracepcijskih sredstava poglavito zbog zaštite od prijenosa seksualnih bolesti. Najveći rast prodaje i upotrebe odnosi se na prezervative. Zahvaljujući medijskim i javnozdravstvenim kampanjama prezervativ je

od nevoljko upotrebljavanog predmeta postao opće prihvaćena stvar (prema Herzog 2015: 177). U javnosti se sve više i otvorenije govorilo o seksualnim praksama, kao i odnosu između ponašanja i žudnje. Epidemija je isprva rasplamsala homofobiju, no vremenom ju je dramatično prorijedila. Unatoč malenim izgledima za uspjeh, borba protiv bolesti, ali i prezira prema oboljelima, iznjedrila je kreativan i hrabar pokret za prava homoseksualaca, veću društvenu prihvaćenost homoseksualaca i opušteniji govor o biseksualnom životu. Pojava bolesti i borba protiv nje nije označila kraj seksualne revolucije, već ju je čitavo vrijeme pratila daljnja seksualna liberalizacija. Javnozdravstvene inicijative doprinijele su ležernijem stavu prema govoru o seksu, upotrebi kontracepcije i strategijama prevencije bolesti u društvu općenito (prema Herzog 2015: 179).

Pad komunizma na istoku Europe doveo je do oslobođenja homoseksualaca u tom dijelu Europe. Kako se postupno uvodila demokracija i počele prevladavati vrijednosti Zapadne Europe, seksualne manjine dobivale su veća prava te su javno mogli govoriti o svojoj seksualnosti. Homoseksualnost je postala općeprihvaćena. Veliki utjecaj na prava seksualnih manjina imala je i Europska unija. Naime, kandidati za pristup Uniji morali su donijeti zakone kojima se dokida diskriminacija i kriminalizacija seksualnih manjina, poglavito homoseksualaca. Najbolji primjer je Rumunjska. Godine 1955. u Rumunjskoj je homoseksualnost i dalje bila zakonom zabranjena uz predviđenu kaznu zatvora od pet godina. Pristupanje Rumunjske Europskoj uniji ovisilo je o promjeni zakona o homoseksualnosti. Homoseksualnost je konačno dekriminalizirana 1996. godine, a antidiskriminacijski zakoni izglasani su 2000. godine. Nakon provedenih reformi vezano uz prava homoseksualaca, Rumunjska je Europskoj uniji pristupila 2007. godine (prema Herzog 2015: 181).

3.1. Povijesni pregled LGBT zajednice u Republici Hrvatskoj

LGBT je relativno mlad pokret u Republici Hrvatskoj. Početkom pokreta smatra se prva Povorka ponosa održana 29. lipnja 2002. godine. Taj događaj označio je simbolični „izlazak iz ormara“ seksualnih manjina. Godine 1989. osnovana je prva lezbijska grupa (udruga) u Republici Hrvatskoj pod nazivom Lila inicijativa. Grupa se razvila iz Ženske udruge Trešnjevka. Kako je ubrzo počeo Domovinski rat, rad grupe je usporen i gotovo u potpunosti prekinut. Lila ponovno počinje djelovati tek osam godina kasnije, 1997. godine. Žene iz navedene grupe 1998. godine osnovale su lezbijsku grupu Kontra. Iste godine s djelovanjem je prestala LIGMA, osnovana 1992. godine kao organizacija koja je okupljala homoseksualce,

lezbijke i biseksualce. Glavni cilj im je bio izlaziti u javnost i pokazati kako u društvu postoje i oni, premda u toj situaciji nije bilo moguće baviti se političkim zagovaranjem njihovih prava. Devedesete godine prošlog stoljeća aktivnosti homoseksualnih i lezbijskih grupa svodile su se uglavnom na informiranje zainteresiranih o AIDS-u, pružanje usluga SOS telefona, prijenos informacija o *queer* kulturi, umjetnosti i stanju seksualnih manjina na međunarodnoj sceni. Lezbijska grupa Kontra zaslužna je za osnivanje prve lezbijske SOS i info linije, kao i savjetovaništa za lezbijke u Hrvatskoj.

Sve do 1999. postojala su samo neformalna mjesta okupljanja LGBT zajednice. Te godine u Hrvatskoj je otvoren prvi *gay* klub „Bad boy“. U vrijeme otvaranja kluba česte su bile policijske racije i legitimacija posjetitelja. Godine 2000. osnovana je udruga LORI čiji je cilj bio: „informiranje i senzibiliziranje javnosti za prihvaćanje pripadnica/ka seksualnih i rodnih manjina (lezbijke, *gay* muškarci, biseksualne, transrodne, transeksualne, interseksualne i *queer* osobe – LGBTIQ), uklanjanje predrasuda i homo/bi/transfobije, ukidanje diskriminacije na osnovi seksualne orijentacije, rodnog/spolnog identiteta i/ili rodnog izražavanja te ostvarenje stvarne jednakosti pred zakonom.“⁴ Udruga je zaslužna za izdavanje nekoliko publikacija vezanih za prava LGBT osoba i povećavanje njihove vidljivost.⁵ Udruga Lori provela je 2001. godine istraživanje medijskoga govora o temi homoseksualnosti u tiskanim medijima. U periodima od 1. srpnja do 31. kolovoza i od 1. listopada do 30. studenog 2001. praćeno je 11 tiskanih medija te su izdvojeni i analizirani članci koji su spominjali homoseksualnost. Analiza je pokazala kako najveći broj, više od 400 članaka o temi homoseksualnosti govori unutar područja zabave (65.2%) i to u TV vodičima. Također, saznali su kako se o homoseksualnosti najčešće piše na neutralan način (72.2%), mnogo manje na pozitivan način (manje od 15%). U 60.8% članaka homoseksualnost je tek usput spomenuta.

Godine 2002. osnovana je i organizacija civilnog društva Iskorak koja se zalaže za: „Vrijednosti civilnog društva poput individualnih sloboda, nenasilja, ravnopravnosti, pravednosti, tolerancije i prihvaćanja različitosti, humanizma i ljubavi. Njihovi principi djelovanja su transparentnost, otvorenost, dobrobit LGBT zajednice i kredibilitet pred LGBT zajednicom. Jedinostveni su po tome što se prvi put u njihovoj organizaciji okupljaju osobe kojima nije bitno pitanje različitosti u seksualnosti ili rodnom izražavanju, već ciljevi koje žele ostvariti – jednaka prava za sve te smanjenje nasilja i diskriminacije nad građanima i

⁴ <http://www.lori.hr/hr/component/content/article/41-lori/o-lori/88-o-lori>

⁵ Neke od njih služe i kao literatura za izradu ovoga diplomskog rada.

građankama Republike Hrvatske.“⁶ Jedna od najaktivnijih udruga civilnog društva je Zagreb Pride. To je: „*Queer* feministička i antifašistička udruga koja se zalaže za ostvarenje aktivnog društva solidarnosti i ravnopravnosti slobodnog od rodni i spolnih normi i kategorija, kao i bilo koje druge vrste opresije. Zagreb Pride želi aktivno društvo solidarnosti, jednakopravnosti i ravnopravnosti, socijalne pravde koje se postiže kroz dekonstrukciju patrijarhata i svih njegovih pojava oblika, uvažavajući pritom puno pravo svake osobe na samoodređenje, samoidentifikaciju i samodefiniciju. Kroz edukaciju, istraživanje, javno zagovaranje, osnaživanje i direktnu akciju Zagreb Pride bori se za LGBTIQ osobe i zajednicu, nenormativne obitelji i društvo u cjelini te radi na dokidanju svih oblika diskriminacije uz punu promociju, poštivanje i zaštitu ljudskih prava.“⁷ Glavne akcije udruge su organiziranje Zagreb Pride Povorke ponosa, promicanje LGBTIQ kulture i izdavanje literature na tu temu.

3.2. Položaj LGBT zajednice u Republici Hrvatskoj danas

Prema izvješću Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2020. godine, situacija u Republici Hrvatskoj vezana uz prava LGBT osoba je dobra, no postoji prostor za napredak. „Što se tiče provedbe Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola, prema podacima Ministarstva uprave, sklopljeno je (2019.) ukupno 47 životnih partnerstava (8 manje nego u 2018.), od čega 29 među osobama muškog spola i 18 među osobama ženskog spola. Iako su predviđene Akcijskim planom za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje 2017.-2019., mjere edukacije tijela nadležnih za njegovu primjenu i osiguranja praćenja provedbe Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola – nisu provedene.“⁸ Pozornost javnosti privukao je Zakon o udomiteljstvu zbog medijski eksponiranog slučaja odbijanja zahtjeva životnih partnera za odobrenje udomljavanja i ignoriranja odluke Upravnog suda u Zagrebu od strane Centra za socijalnu skrb Zagreb. Pravobraniteljica smatra da je odredbe Zakona o udomiteljstvu potrebno tumačiti u duhu odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske (29.1.2020.) na način koji će, kako navodi pravobraniteljica, svim osobama pod jednakim uvjetima omogućiti sudjelovanje u javnoj socijalnoj usluzi udomljavanja, neovisno o tome živi li potencijalni udomitelj u životnom ili neformalnom životnom partnerstvu. U usporedbi s prethodnim izvještajnim razdobljem (2018.), u kojemu

⁶ <https://www.iskorak.hr/tko-smo-mi/>

⁷ <https://www.zagreb-pride.net/hr/o-nama/o-zagreb-pride-u/>

⁸ https://www.prs.hr/application/images/uploads/IZVJE%C5%A0%C4%86A/SAZETAK_IZVJESCE_ZA_2019_PRAVOB.pdf

policija nije zabilježila nijedno kazneno djelo počinjeno zbog spolnog opredjeljenja, 2019. policija je zabilježila 6 kaznenih djela, od čega se 4 odnose na javno poticanje na nasilje i mržnju, odnosno kazneno djelo kolokvijalno nazvano „govorom mržnje“. „U okviru provedbe Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje 2017.-2022., organizirani su seminari za suce, državne odvjetnike, policijske službenike, odvjetnike i predstavnike organizacija civilnog društva o odredbama Kaznenog zakona na temu zločina iz mržnje i govora mržnje te posebno zločina iz mržnje prema predstavnicima nacionalnih manjina i zbog spolne orijentacije. Pravobraniteljica izražava zadovoljstvo da su bez većih incidenata održani 18. Povorka ponosa u Zagrebu (8.6.2019.) i 9. Split Pride u Splitu (15.6.2019.) te smatra da izostanak većih incidenata i na ovogodišnjim skupovima pokazuje da pravo na slobodu okupljanja i izražavanja u ovom području danas ipak predstavlja viši civilizacijski standard. Istraživanje o diskriminaciji u Europskoj uniji (2019.) bazirano na percepciji ispitanika, ukazuje na porast tolerancije u hrvatskom društvu i veću socijalnu uključenost spolnih i rodnih manjina na tržištu rada u odnosu na istovrsno istraživanje provedeno u 2015. godini.“⁹ Manji broj pritužbi na diskriminaciju na radu po osnovi spolne orijentacije koje je Pravobraniteljica zaprimila odnosile su se pretežno na situacije da su zaposlenici bili izloženi uznemiravanju zbog svoje istospolne orijentacije te im nije pružena odgovarajuća zaštita od strane poslodavca, osobito u vidu odgovarajuće provedenog postupka za zaštitu dostojanstva. S obzirom na uočene nedostatke u ovom području, Pravobraniteljica daje sljedeće preporuke: „(1) Uskladiti podzakonske propise vezane uz obrasce i izvatke koji se tiču državnih matrica sa Zakonom o životnom partnerstvu osoba istog spola; (2) Provesti aktivnosti vezane uz mjeru 3.2 Osigurati provedbu Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola kroz edukacije tijela nadležnih za njegovu primjenu te mjeru 3.3 Osigurati praćenje provedbe Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola iz Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017. do 2019.; (3) Nastaviti s edukacijama sudaca, državnih odvjetnika i policijskih službenika na temu zločina iz mržnje i govora mržnje; (4) Donijeti Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije, za naredno razdoblje; (5) Donijeti novi protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje; (6) Poduzeti dodatne napore u cilju suzbijanja govora mržnje te poticati na prijavljivanje govora mržnje kroz mehanizam koji je uspostavljen kodeksom postupanja u borbi protiv govora mržnje na internetu; (7) Poticati poslodavce na proaktivniji pristup u postupcima za zaštitu

9

dostojanstva radnika/ca u cilju rasvjetljavanja događaja, sprječavanja daljnjeg uznemiravanja i sankcioniranja počinitelja diskriminacije na osnovu spolne orijentacije.“¹⁰

4. Mediji i LGBT zajednica

4.1. Izvještavanje o LGBT zajednici na primjeru izvještavanja o incidentu guranja djevojke pod tramvaj

Prvi primjer odnosi se na incident koji se dogodio 28. veljače 2021. godine. Naime, dvojica mladića zajedno su prvo verbalno, a zatim i fizički nasrnuli na muškarca i ženu. Kao razlog napada navodi se seksualna netrpeljivost jer su mladići žensku osobu prepoznali kao muškarca te su smatrali kako se radi o homoseksualnom paru. Incident se dogodio usred bijelog dana pred brojnim očevicima u samom centru Zagreba. Ubrzo su hrvatski *online* mediji prenijeli vijest o incidentu. U početku se nije znalo da je riječ o homofobnom napadu pa su mediji prenijeli samo činjenično stanje kako je žena gurnuta pod tramvaj. U tom slučaju naslovi su bili informativnog karaktera. Izdvojili smo nekoliko primjera¹¹: „Srušili ženu u Zagrebu pa je tramvaj vukao 3 metra. Policija traži ove muškarce“¹², „Srušili ženu u Zagrebu pa je tramvaj vukao 3 metra. Policija traži ove muškarce“¹³, „U Zagrebu gurnuli ženu na tračnice, tramvaj ju vukao tri metra... Evo fotografije zlikovaca!“¹⁴ U ovim primjerima možemo vidjeti kako su različiti mediji koristili identične naslove. Je li riječ o kopiranju ili pak o slučajnosti, ostaje publici da sama prosudi. Nakon što se saznalo za motiv napada, naslovi na portalima bili su i dalje informativni, no već ih možemo podijeliti na one koji su samo prenosili informaciju („Ženu u Zagrebu gurnuli pod tramvaj: Mislili da je muškarac, pukom srećom ostala je živa“¹⁵) i na one koji su, već u naslovu, osuđivali napad („Grozan homofobni napad u Zagrebu: Gurnuli ženu pod tramvaj jer su mislili da je muškarac“¹⁶, „Homofobni napad u Zagrebu, gurnuli ženu pod tramvaj jer su mislili da je muškarac“¹⁷, „Dva zagrebačka mladića u idiotskom homofobnom napadu: Ženu gurnuli pod tramvaj, samo

¹¹ Tekstovi su odabrani isključivo zbog teme kojom se bave – bez obzira na medije iz kojih dolaze i bez obzira na period objavljivanja.

¹² <https://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-srusili-zenu-u-zagrebu-pa-je-tramvaj-vukao-3-metra-policija-trazi-ove-muskarce/2261292.aspx>

¹³ <https://hr.n1info.com/crna-kronika/srusili-zenu-u-zagrebu-pa-je-tramvaj-vukao-3-metra-policija-trazi-ove-muskarce/>

¹⁴ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/u-zagrebu-gurnuli-zenu-na-tracnice-tramvaj-ju-vukao-tri-metra-evo-fotografije-zlikovaca-15057920>

¹⁵ <https://www.24sata.hr/news/zenu-u-zagrebu-gurnuli-pod-tramvaj-mislili-da-je-muskarac-pukom-srecom-ostala-je-ziva-752098>

¹⁶ <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/grozan-homofobni-napad-u-zagrebu-gurnuli-zenu-pod-tramvaj-er-su-mislili-da-je-muskarac/>

¹⁷ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/homofobni-napad-u-zagrebu-gurnuli-zenu-pod-tramvaj-er-su-mislili-da-je-muskarac/2262864.aspx>

srećom je preživjela¹⁸, „Otkrivena pozadina jezivog napada u Zagrebu: ‘Ženu su gurnuli pod tramvaj jer su mislili da je muškarac’¹⁹). Svi objavljeni tekstovi prenose činjenično stanje uz osudu počinjenog zločina. Mediji su se u ovom slučaju pokazali složnim i jednakim u načinu na koji su pratili događaj. Male razlike postoje u načinu pisanja jer se neki vode isključivo informativnim motivima: „Dana 28. veljače 2021. godine oko 14:10 sati na tramvajskom stajalištu Trg kralja Petra Krešimira IV bb, smjer jug, 44-godišnjakinja je došla u verbalni sukob s dvije nepoznate muške osobe, kada ju je jedna od njih rukama odgurnula“; dok drugi koriste vokabular koji se može okarakterizirati senzacionalističkim: „Dva zagrebačka mladića u idiotskom homofobnom napadu: Ženu gurnuli pod tramvaj, samo srećom je preživjela.“ Ovaj događaj potaknuo je i pisanje nekih kolumni.²⁰ U navedenoj, autorica Tihana Bertek osuđuje napad uz slobodan izričaj u kojem se ne libi koristiti neke, ne toliko profesionalne, epitepe kao što su „homofobni kreteni“, „glupi komentar“. Za navedenu temu nije pronađen nijedan tekst u kojemu se pokušava opravdati napad ili pak ocrniti žrtvu time da je sama kriva ili pak veličati homofobni ispad.

4.2. Izvještavanje o LGBT zajednici na primjeru izvještavanja o „Maksimirskom incidentu“

Riječ je o događaju koji se zbio 26. prosinca 2020. godine kada je 50-godišnji muškarac šetao Maksimirskim perivojem pa su ga dvojica mladića, ničim izazvana, zapalila. Napadači su ga prvo pitali ima li upaljač, kada je rekao da nema, počeli su ga ispitivati što radi u parku. Nakon što su se razišli, napadači su muškarcu s leđa bacili molotovljev koktel čiji je plamen zahvatio njegovu jaknu. Prisebnom reakcijom samog muškarca i prolaznika, muškarac je spašen te je zadobio opekotine drugog stupnja. Mediji su, jednako kao i u prethodnom slučaju, jednoglasno osudili napad i informativno²¹ prenijeli cijeli događaj bez senzacionalizma i bilo kakvog uveličavanja samog događaja.²² U naslovima su se često pojavljivale imenice horor²³ i

¹⁸ https://www.novolist.hr/novosti/crna-kronika/dva-zagrebacka-mladica-u-uzasnom-i-idiotskom-homofobnom-napadu-zenu-gurnuli-pod-tramvaj-samo-srecom-je-prezivjela/?meta_refresh=true

¹⁹ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/otkrivena-pozadina-jezivog-napada-u-zagrebu-zenu-su-gurnuli-pod-tramvaj-jer-su-mislili-da-je-muskarac-15059642>

²⁰ <https://voxfeminae.net/pravednost/pod-tramvaj-s-njima/>

²¹ <https://www.nacional.hr/homofobni-motivi-u-maksimiru-napadnut-muskarac-pokusali-su-ga-zapaliti/>

²² <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-maksimiru-napadnut-gej-muskarac-pokusali-su-ga-zapaliti-tesko-je-opecen/2242389.aspx>

²³ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/horor-u-zagrebackom-parku-maksimir-zapalili-ga-i-tesko-ozlijedili-je-je-homoseksualac-15039517>

strava²⁴. Slijedile su reakcije udruga civilnog društva za promicanje i zaštitu prava LGBT osoba.²⁵ Također, nakon nekoliko dana, uslijedili su intervjui s napadnutim muškarcem.²⁶ Tekstovi obiluju empatijom prema napadnutom muškarcu i osudom samih napadača: „Užasnuti smo spoznajom da je u zagrebačkom parku Maksimir ovog božićnog vikenda brutalno napadnut 50-godišnji gej muškarac. Prema pisanju medija, dvojica homofoba na muškarca su bacila ‘molotovljev koktel’ i zapalila ga, a sve iz čiste homofobne mržnje.“ Niti jedan od medija nije pokušao opravdati napad. S vremenom se počelo pisati o postojanju homofobnih bandi u Zagrebu.²⁷ Budući da se događaj zbio u vrijeme božićnih blagdana, ubrzo se fokus medija premjestio na „tople ljudske priče“ i teme humanitarnog karaktera pa je i ovaj događaj pao u zaborav. Aktualan je bio u medijima samo tri dana, od 26. do 29. prosinca. Potvrđuje to i činjenica da nijedan medij nije objavio članak u kojemu se prati policijsko istraživanje ili izvještava o napretku samog slučaja. Počinitelji su i dalje na slobodi.

4.3. Izvještavanje o LGBT zajednici na primjeru dokumentarnog filma *Nun of Your Business*

Nun of Your Business dokumentarni je film redateljice Ivane Marinić Kragić, a donosi priču o važnosti osobne slobode. Film rekonstruira životni put Marite Radovanović i Fanike Ferić, od trenutka njihova zaređenja u potrazi za duhovnijim i boljim životom do pronalaska zajedničke sreće. Radnja prati dvije mlade časne sestre koje se upoznaju na katoličkom okupljanju u Zagrebu gdje se zaljubljuju. Žive u dva odvojena samostana, a prostori koje su nekoć smatrale utočištem utjehe i duhovnog ispunjenja postaju zemaljski u većoj mjeri nego što su očekivale. Vođene svojom ljubavlju, donose najtežu životnu odluku – napuštaju samostan i započinju novi, zajednički život na jednom od dalmatinskih otoka gdje se nadaju da će ih tradicionalna lokalna zajednica prihvatiti. Većina hrvatskih *online* medija prenijela je vijest o distribuciji filma u kinima. Zanimljivo je kako se veća „prašina“ digla zato što je riječ o dvije časne sestre, nego zato što se u filmu radnja vrti oko lezbijskog para. Iz tog razloga prevladavaju naslovi koji su fokusirani na to da je riječ o časnim sestrama: „Časne sestre

²⁴ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/strava-u-maksimiru-netko-je-muskarca-nicim-izazvan-polio-zapaljivom-tekucinom-i-zapalio-20201229>

²⁵ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zagreb-pride-o-napadu-u-maksimiru-uzasnuti-smo-ovo-je-nesto-najgore-dosad/2242421.aspx>

²⁶ <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/monstruoan-napad-u-maksimiru-zapalili-su-me-je-sam-gay/>

²⁷ <https://metropolitan.hr/vijesti/zagrebom-operira-homofobna-banda-muskarac-koji-je-zapaljen-u-maksimiru-kaze-razmislim-o-nabavljanju-suzavca-ili-elektrosokera-za-samoobranu/>

lezbijke: ‘Živimo bez straha na Korčuli, a u crkvu idemo samo kad nema nikoga’²⁸, ‘Fani i Marita su bile časne sestre, živjele u samostanu i onda se zaljubile! Splitska redateljica je snimila dokumentarac o njima, pogledajte trailer’²⁹, ‘Premijera Nun of Your Business u Artkinu – Za film o redovnicama-lezbijkama interes ogroman!’³⁰ Tekstovi obiluju razumijevanjem i podupiranjem djevojaka koje su svoju životnu priču odlučile pretočiti u dokumentarni film: ‘Bila je to duhovita i slikovita priča, mahom jer ju je Marita takvom i iznijela, a opet vrlo osjetljiva, rekla bih i kompleksna. To su priče na koje ne okrećete glavu, nego pomno slušate. Nisam u danom trenutku kalkulirala, ali posjedujem vizualni koncept promišljanja, te me priča instinktivno dotakla i kao osobu, ali i kao filmsku redateljicu.’ Protagonistice su gostovale i u popularnoj informativnoj emisiji RTL Direkt.³¹ Glavna tema intervjua bila je činjenica kako je riječ o bivšim časnim sestrama dok se na to kako se radi o lezbijkama, gledalo kao na simpatičnu pojavu koja, zapravo, ne izaziva neki veliki interes. Možemo zaključiti da je baš ta činjenica kako se radi o časnim sestrama prevladala i pobudila interes. Kako je riječ o filmu, objavljene su i recenzije koje su bile pozitivne; primjerice: ‘Nun of Your Business dosljedno prikazuje to gordo klonuće, savršeno ga naglašavajući blaziranim tonom naratorica i umirujućim pejzažem. S obzirom na odmjerenost, nepretencioznost, dosljednost i vizualnu dojmljivost filma, svakako mu vrijedi posvetiti pozornost, ako ni zbog čega, a ono da nas podsjeti koliko lica identitet može imati.’³² Čak je objavljena i kolumna u kojoj autor Ante Tomić podupire i podržava protagonistice filma te naglašava kako nije riječ ni o čemu neobičnom.³³

²⁸ <https://www.24sata.hr/news/casne-sestre-lezbijke-zivimo-bez-straha-na-korculi-a-u-crkvu-idemo-samo-kad-nema-nikoga-751617>

²⁹ <https://slobodnadalmacija.hr/split/fani-i-marita-su-bile-casne-sestre-zivjele-u-samostanu-i-onda-se-zaljubile-splitska-redateljica-je-snimila-dokumentarac-o-njima-pogledajte-trailer-1007286>

³⁰ <https://www.teklic.hr/event/kultura/emijera-nun-of-your-business-u-art-kinu-za-film-o-redovnicama-lezbijkama-interes-ogroman/191223/>

³¹ https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/zanimljivosti/4000308/casne-sestre-lezbijke-za-rtl-direkt-nama-je-super-u-ovoj-zemlji-u-crkvu-idemo-kad-nema-nikog/?utm_source=sprajcFB&utm_medium=post&utm_campaign=organic&utm_content=RTLdirekt&fbclid=IwAR3tKY92godBDCqGz0pnY6U3cR2rz3bNfamUeOadtTW3_AX3NXqVDGBFWx8

³² <https://www.crol.hr/index.php/kultura/9963-prve-smo-pogledale-nun-of-your-business-hrvatski-dokumentarac-o-ljubavi-dviju-bivsih-redovnica>

³³ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/prica-o-dvije-zene-koje-su-završile-u-samostanu-i-shvatile-da-tamo-i-nema-srece-za-njih-15048629>

5. Istraživanje stereotipa vezanih uz LGBT zajednicu

U svrhu istraživanja stereotipa vezanih uz LGBT zajednicu provedena je anketa i intervjuirano pet članova LGBT zajednice, što će u ovom diplomskom radu biti prikazano kao zasebne priče. Kako bi se intervjuirane osobe zaštitile od negativnih komentara i/ili diskriminacije, u diplomskom radu njihovi intervjui bit će objavljeni pod lažnim imenima. Anketa je provedena od 1. lipnja do 20. srpnja 2021. godine, a intervjui u razdoblju od 10. lipnja do 10. srpnja 2021. godine. Rezultati provedene ankete bit će izloženi u sljedećem poglavlju.

Budući da već neko vrijeme živimo u pandemijskim uvjetima, pripadnici LGBT zajednice intervjuirani su *online*, preko aplikacije skype – u obliku ležernoga prijateljskog informativnog razgovora. Postavljena su bila sljedeća pitanja: 1. Kada ste postali svjesni svoje seksualne orijentacije?; 2. Jeste li otvoreno progovorili o svojoj seksualnoj orijentaciji? Ako jeste, kako ste se osjećali nakon toga te kakva je bila reakcija vaše obitelji i prijatelja? Ako niste, zašto niste i što Vas sputava?; 3. Jeste li ikada osjetili diskriminaciju zbog svoje seksualne orijentacije? Ako jeste, možete li detaljno opisati situaciju?; 4. Smatrate li da je kvaliteta Vašeg života niža zbog Vaše seksualne orijentacije?; 5. Jeste li otvoreni o svojoj seksualnoj orijentaciji na radnom mjestu/fakultetu? Ako jeste, doživljavate li stereotipne odnose? Ako niste, zašto?; 6. Smatrate li da mediji objektivno prenose vijesti vezane uz LGBT zajednicu? Prevladavaju li pozitivne ili negativne teme?; 7. Po Vašem mišljenju, trude li se mediji dokinuti stereotipna stajališta o LGBT zajednici ili ih propagiraju?

Želim posebno napomenuti kako je bilo teško naći sugovornika za intervju na ovu temu. Većina kontaktiranih osoba ne želi javno govoriti o vlastitoj seksualnoj orijentaciji, koliko zbog straha od diskriminacije, toliko i zbog mogućnosti da ta informacija dođe do uže obitelji koja nije upoznata s njihovom seksualnom orijentacijom. Od pet intervjuiranih osoba čak tri su intervjuirane bez uključene kamere, samo preko tona, kako bi dodatno zaštitili vlastiti identitet.

5.1. Analiza anketnog upitnika

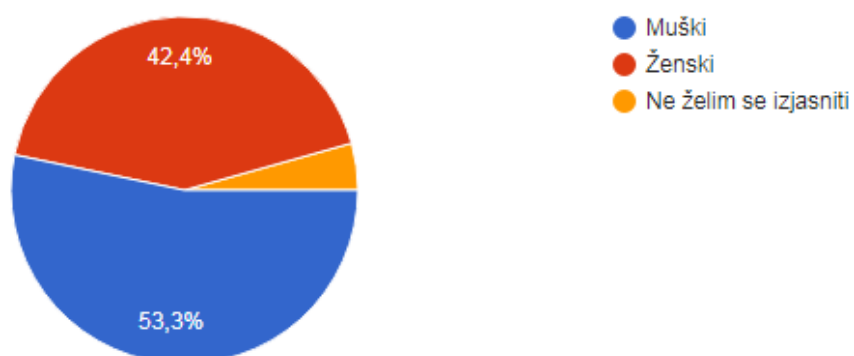
Anketa je provedena putem Google obrasca. Podijeljena je u dva dijela. Prvi dio namijenjen je članovima LGBT zajednice. Taj dio ankete sadrži 28 pitanja koja se odnose na opće podatke o ispitanicima, njihovo iskustvo sa slučajevima stereotipnih situacija, njihovo

mišljenje o razlozima nastanka i održavanja stereotipa o LGBT zajednici te naposljetku mišljenje o radu medija. Drugi dio ankete namijenjen je heteroseksualcima i sadrži 22 pitanja koja se odnose na opće podatke, njihovo mišljenje o razlozima nastanka i održavanja stereotipa o LGBT zajednici te naposljetku mišljenje o radu medija. Anketu je ukupno ispunilo 212 osoba od kojih se 92 ispitanika izjasnilo kako pripada LGBT zajednici dok se njih 120 izjasnilo kako ne pripada LGBT zajednici.

U dijelu ankete namijenjene LGBT zajednici koju je ispunilo 92 ispitanika, njih 53,3% izjasnilo se da je muškarac, njih 42,4% izjasnilo se da je žena dok se njih 4,3% nije željelo izjasniti uz komentar: „Kratka napomena o pitanju o spolu: iako možemo reći da je taj dio biološki određen, postoje osobe koje su primjerice rođene s interspolnim karakteristikama kao i osobe u tranziciji (trans osobe), a da ne govorimo o društvenim konceptima roda koje su također veliki dio LGBT zajednice. Postaviti ljudima iz LGBT zajednice pitanje o spolu sa samo dvije opcije s trećom koja u principu ne nudi alternativno rješenje već odbijanje identificiranja, mislim da nije pristupačno i promišljeno s obzirom na ciljanu skupinu. Budući da su osobe u zajednici definirane i drugim stvarima osim samo svojom seksualnom orijentacijom. Time se u principu preko pitanja ovog upitnika daje dojam da se zajednicu ne razumije te promatra izvana s premalo informacija.“ U dobnoj skupini od 18 do 30 godina bilo je 53,3% ispitanika. Dobnoj skupini od 30 do 40 godina pripada njih 31,5%. U anketi je sudjelovalo 12% ispitanika dobne skupine od 40 do 50 godina dok je 3,3% pripadalo dobnoj skupini od 50 + godina. Anketu nije ispunila nijedna osoba mlađa od 18 godina.

Vaš spol:

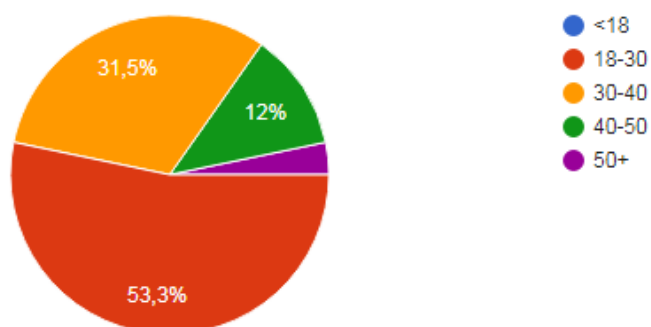
92 odgovora

Graf 1: Spol

Vaša dob:

92 odgovora

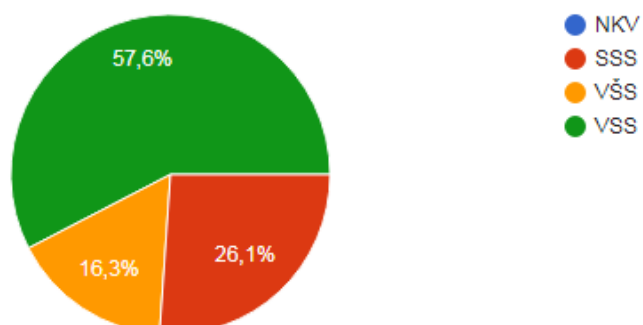

Graf 2: Dob

U općim podacima unutar ankete prikupljeni su i podaci o stupnju završenog obrazovanja. Srednju stručnu spremu ima 26,1% ispitanika, visoku stručnu spremu 57,6% ispitanika, višu stručnu spremu 16,3% ispitanika, a nekvalificiranih ispitanika nije bilo. Iz ovih podataka možemo zaključiti kako je prosječna osoba koja je ispunila ovu anketu muškarac koji ima visoku stručnu spremu te se nalazi u svojim dvadesetim godinama. Većina ispitanika, njih 65,2% otvoreno je istupila o svojoj seksualnoj orijentaciji dok njih 34,8% to nije učinilo. Oni koji se nisu izjasnili kao razlog navode prvenstveno da nemaju potrebe za tim, a nakon toga i strah od okoline koja ih takve ne želi prihvatiti.

Stupanj završenog obrazovanja

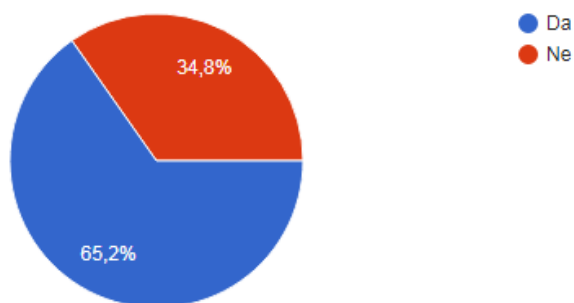
92 odgovora

Graf 3: Stupanj završenog obrazovanja

Jeste li javno i otvoreno istupili o vlastitoj seksualnoj orijentaciji?

92 odgovora

Graf 4: Otvoreno i javno istupanje o vlastitoj seksualnoj orijentaciji

Nemam potrebu isticati
Zato što se ne želim jasno izjašnjavati niti definirati/stavljati sebe u određenu kategoriju. Otvaram se po tom pitanju bliskim ljudima za koje mislim da mogu razumjeti bez predrasuda
Prijatelji i uža obitelj znaju, ali šira obitelj, poznanici i kolege na poslu i poslodavac ne znaju. Najveći razlog je strah i potencijalno psihičko maltretiranje
.Moja intima je moja intima, ne vidim razlog zašto bi drugi trebali znati što radim u intimnim trenucima.
Ne smatram potrebnim javno istupiti i svima reći jer nije potrebno
moguci mobing
Razlog za što?
Nisam to smatrao bitnim, strah od osude okoline

Slika 5.1.1. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji

"Van ormara" sam među obitelji i bliskim prijateljima, a na poslu i u širem društvu nisam upravo zbog izbjegavanja neugodnosti i potencijalne diskriminacije. U gorem slučaju, radi osobne zaštite (s obzirom na povremene fizičke napade na gay i bi ljude).

prijatelji i svi koji trebaju znaju, a za ostale to je moja privatna stvar

Ne znam

Ne vidim potrebu iznositi takve informacije bez nekog razloga, te radi istog samo na upit odgovaram.

-

Sigurnost

Toliko dugo skrivam taj dio da ne znam bih li znala drugacije živjeti.

Slika 5.1.2. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji

Imam nekoliko kolega koji su dobili otkaz kao profesori nakon što se za njih saznalo/cak psihologinja u gimnaziji u kojoj sam radila je imala uzasno negativan i neinformiran stav/ uzasno konzervativno drustvo u kojem mi se ne izlaze diskiminaciji i homofobiji/egzistencijalan strah/ posljedice za cijelu obitelj

Ne

Prijateljima sam gotovo svima rekla, i par osoba na poslu. Obitelji još ne želim dok ne bude potrebe. Želim izbjeći stereotipna pitanja, i da nekomu objašnjavam bilo što. Ne osjećam sram ili nelagodu, štoviše jako sam sretna u vezi. Ne planiram to skrivati zauvijek, svakako ću im reći jer želim živjeti slobodno (koliko je to moguće u HR).

Mislim da se to nikog ne tiče

Ako je pitanje zašto nisam javno i otvoreno izjavio da sam gay, razlog je strah od nasilja i osude te gubitka posla

Nemam osjećaj da imam potrebu za time.

Slika 5.1.3. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji

Uopće ne govorim o svom životu. Dok budem imao nešto što će biti vrijedno dijeljenja s drugima, podijeliti ću.
O mojoj seksualnosti znaju samo najblizi prijatelji i kolege na faksu. Ne osjećam se sigurno priznati javno
Nekima kojima vjerujem sam rekla, ali drugima skriva iz straha da mi se nešto ne dogodi.
Smatram da je moja seksualnost najmanje bitna stvar oko mene i mislim ako ljudi smatraju da smo svi cishet onda ne zaslužuju ni znati da smo neki od nas gay
Ne vidim potrebu
Na seksualnu orijentaciju i generalno ljubavni život gledam kao na nešto privatno o čemu razgovaram s najbližim prijateljima.
Me vidim potrebu da to dijelim sa svima
ne

Slika 5.1.4. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji

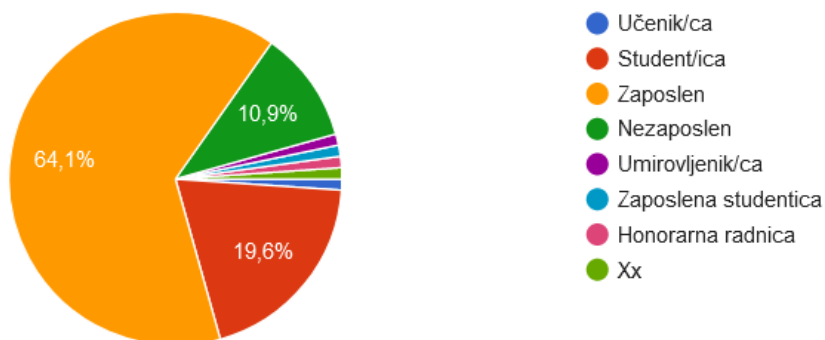
Jer živim u Hrvatskoj, bojim se nasilja
Smatram da me ne određuje kao osobu te da taj dio mog života ne mora znati svatko. Također se naravno ne osjećam sigurno sa svim ljudima kako bih mogla podijeliti svoj privatni život u detalje. Ne skrivam identitet, no također ga ne prezentiram svima javno
Nisam otvoreno gej svima, samo ponekad spomenem tu činjenicu u manjim skupinama ljudi ako tema postane relevantna. Strejt ljudi često imaju negativne, ili barem neugodne reakcije, što češće doživim takva iskustva to rijeđe odlučujem reći ljudima.

Slika 5.1.5. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji

Ukupno 64,1% ispitanika trenutno je zaposleno, a 10,9% je nezaposleno. Studenti čine 19,6% ispitanika. Anketu je ispunila i jedna osoba koja je učenica, jedna umirovljenica te jedna studentica koja radi. Također, jedna se osoba nije izjasnila.

Vaš status:

92 odgovora

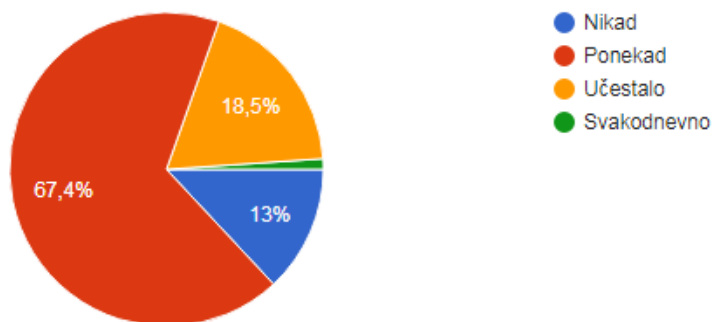

Graf 5: Status ispitanika

Od 92 ispitanika njih čak 77 doživjelo je stereotipe temeljene na njihovoj seksualnoj orijentaciji dok njih samo 15 nije doživjelo nikakve stereotipe. Na pitanje gdje su bili suočeni sa stereotipima, ponudili su različite odgovore. Najviše ih je stereotipe doživjelo od vlastite obitelji, nakon čega slijede prijatelji i okruženje na poslu; ali ima i primjera koji su vezani uz posjet liječniku ili traženje stana. Čak 45,7% ispitanika smatra da se ljudi drugačije odnose prema njima zbog seksualne orijentacije dok njih 54,3% to ne smatra. Samo 13%, odnosno 12 ispitanika, nikada se nije susrelo s neugodnim pitanjima vezanim uz njihovu seksualnu orijentaciju. Njih 67,4% s takvim pitanjima se susreće ponekad, 18,5% učestalo, a jedan se ispitanik s takvim pitanjima susreće svakodnevno.

Jeste li se ikada susreli s neugodnim pitanjima vezanim za Vašu seksualnu orijentaciju?

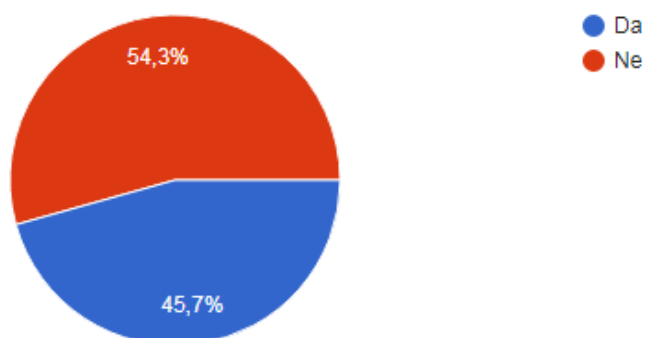
92 odgovora

Graf 6: Susretanje s neugodnim pitanjima vezanim za seksualnu orijentaciju

Smatrate li da se ljudi zbog vaše seksualne orijentacije prema Vama odnose drugačije?

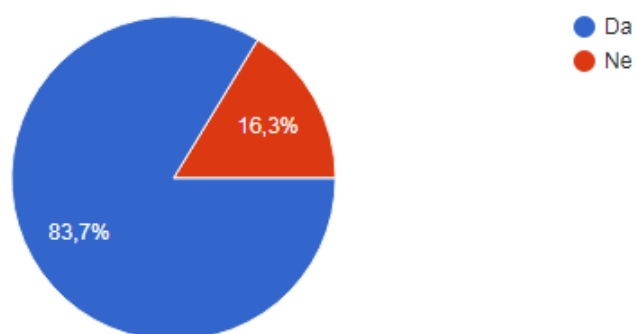
92 odgovora

Graf 7: Odnose li se ljudi drugačije prema Vama zbog seksualne orijentacije

Jeste li doživjeli predrasude/stereotipe na temelju vaše seksualne orijentacije?

92 odgovora

Graf 8: Jesu li ispitanici doživjeli stereotipe/predrasude

Posvuda
Biseksualnost = promiskuitetnost, misao koja se pojavila više puta u razgovorima
"Nikad ne bih rekla/rekao da voliš žene." "Ti si lezba?" "Ti si onda biseksualna ako voliš i muškarce i žene?" "Nisi normalna." - Zbunjenost ljudi po pitanju neizjašnjavanja u ni jednu kategoriju
Neobrazovani ljudi misle da prenosim HIV
Od obitelji, poznanika, posebno kad je u pitanju posvajanje djece od strane LGBT osoba.
očekivanja stanovitih preferencija u glazbi, odijevanju, stanovitih obrazaca ponašanja (od onoga što se ocjenjuje feminiziranim gestama pa do promiskuiteta), znanja i kompetencija (sklonost estetici, nesklonost tehnicima) itd.
Svi se iznenade jer izgledam i oblačim se "normalno" a ne kao neki dečko
Na ulici. u društvu. na radnom mjestu

Slika 5.1.6. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

obiteljska druženja
Obitelj
Od poznanika kad bi pitali pitanja poput "tko je muško, a tko žensko u vezi" npr.
Na ulici
na poslu - da pederi nisu normalni
Posao, lgbt event, lgbt zajednica, ulica
Kad sam imala razgovor za stan (u Beču) mi je osoba koja je iznajmljivala sobu rekla da se boji kako ću ja kao kvir osoba doći u Beč i za dva mjeseca se odseliti iz stana jer ću si naći nekoga. Dakle zaključila je da ako je netko kvir, da mora da je neodgovorna osoba kojoj se život vrti oko veza. Morala sam se opravdavati kako dolazim u Beč radi studija i kako svakako tražim stan za dugoročno.
Prvi ST Pride.

Slika 5.1.7. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

Rijetko kažem strejt ljudima da sam gej iz ovih razliga, ali kada im dam do znanja strejt cure često reagiraju na način gdje se ponašaju kao da im je odjednom vrlo neugodno, često započmu držati fizičku distancu, kao da se boje da bi mi se mogle svidjeti ili kao da bih mogla pokušati nešto s njima, iako naravno nikada nebi.

Strejt dečki u skoro svakom slučaju počinju biti ekstremno invazivni, osjećaju se pozvano ispitivati me sve moguće detalje o mojem seksualnom životu iako sam ih tek upoznala, vrlo često krenu inzistirati da sam "barem" biseksualna jer "nema šanse da ne volim dečke", iako im jasno dam do znanja da sam lezba i da to nije slučaj. Ali nije ih briga, često me jako agresivno pokušaju uvjeriti da bih trebala pokušat biti s muškarcem, sugerirajući na sebe, a da ne spominjem vrlo očito nepoštovanje osobnog prostora.

U obitelji - predrasude o seksualnome zdravlju, promiskuitetu, privilegiranosti, neodlučnosti i sebičnosti LGBT zajednice, predrasude o tome kako je samo to što se pripada zajednici neodgovorno jer će nas netko "zatući u mraku" i to je vlastita krivnja

U zdravstvu - traumatični rektalni pregledi kod ginekologa zato što se penetrativna seksualna aktivnost s osobama koje nemaju penis (no imaju ih nekoliko od silikona) "ne računa"

U društvu - pretjerano osobna pitanja o preferencama i izlaženja obitelji jer "samo o tome pricate", "vi se svi znate ielda?"

Slika 5.1.8. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

U kafiću
Krug prijatelja, tj poznanika
škola, posao
Stereotipi poput toga da su LGBT osobe puno promiskuitetnije, da je seksualna orijentacija tek faza, da su gej osobe izrazito feminizirane i sl.
U svakodnevnom život, u reprezentaciji LGBTIQ+ ljudi u medijima
Mediji, posao, obitelj, prijatelji
Skola, posao, klubovi
Svuda oko mene

Slika 5.1.9. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

Stanovanje, zapošljavanje, obitelj, uža društvena zajednica
Za prvi rođendan nakon kojeg sam izašao iz ormara prijateljima mojih prijatelja, od njih sam dobio nekakav silikonski penis koji se povećava nakon namakanja u vodi.
Svakodnevica
U obitelji
Npr. nisam upoznala još pravog muskarca pa sam zato sa ženama. ili npr. Ne izgledas kao lezba..
Unutar zajednice - biseksualci nisu prihvaćeni kao stvarni.
U radnom i privatnom okruženju
Bavljenje i interes za modni dizajn automatski ukazuje na homoseksualne sklonosti.
u društvu

Slika 5.1.10. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

U domu, crkvi, školi, dućanu, na ulici, parku, poslu, društvenim mrežama, medijima itd.
Dobacivanje uvreda na ulici, govor mržnje na društvenim mrežama
Društvo gdje je stereotip da trans osoba zna od malema da su gay muškarci super feminizirani. Škola, doktori (pretjerana seksualizacija lgbtq osoba), obitelj, etc.
Pošto sam biseksualna, moja cura je imala predrasuda da sam manje lojalna, da imam veće mogućnosti da ju varam. Što naravno nije istina. Isto tako budući da sam biseksualna i što sam vegetarijanka dobila sam više ekomentara u smislu "a Isuse kud ovaj svijet ide, em je gej em je vegetarijanka", tipično umanjivanje i omalovažavanje.
Neki ljudi se iznenade kad čuju da sm gay jer, kažu, ne izgledam kao gay (kao da se gay ljudi po izgledu razlikuju od heteroseksualnih)
Preljepa da bi bila gay (?!), Nisam stvarno gay jer sam u vezi sa muskastijom curom pa ustvari zelim biti sa muskarcem, stavljena u ISTI RANG KAO I PEDOFILI te direktno napadnuta u vezi s tim i nametanjem homoseksuane propagande dijeci.

Slika 5.1.11. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

Stereotip da sam predatorska lezbejka
Od strane kolega tijekom studija, kolega na poslu
U razgovorima s prijateljima i poznanicima oko promiskuiteta jer se često "očekuje" da ako si gej onda si i promiskuitetan
Najviše u osnovnoj školi kad još nisam znao što znači biti gay. Svakoga dana bi me nazivali curicom i pederom jer sam se družio uglavnom sa curama. Zbog toga sam trpio fizičko i psihičko nasilje do kraja osnovne. Ponekad i u srednjoj/faksu na ulici zbog načina odjevanja, npr. kratkih hlača ili majice u boji. Danas se uglavnom trudim izgledati straight ili tako ponasati u javnosti kako bi izbjegao ružne komentare.
Više puta su mi ljudi rekli da ću završiti u paklu zbog svoje seksualne orijentacije ili da mi ne vjeruju da sam te seksualne orijentacije jer tako "ne izgledam". Uvijek ima govora kako se "sve njih" treba ubiti/zaklati/da je prije 20 godina tako netko nešto radio strijeljali bi ga nasred ulice/prebiti/staviti u ludnicu (svi su oni bolesni), itd. Uz to ljudi ne žele zaposliti takve "poput tih luđaka" ili im se ne bi trebalo davati djecu jer svi ćemo još postati "pederi". Ima tu puno primjera

Slika 5.1.12. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

Djevojka od poznanika nije htjela doći jer "nema ona šta raditi u takvom društvu". Pritom je mislila na mene i moju curu. Prijatelji koji znaju podržavaju, obitelj ne zna pa nisam još imala priliku čuti nikakve komentare.
Folklor, ne može gay osoba obući nošnju i predstavljati tradiciju
Posao, fitness, obitelj
Na poslu, u društvu... Praktički svugdje, nažalost
Više ljudi je pretpostavilo da sam promiskuitetna i da volim grupnjake samo zato što sam panseksualna
U obitelji, među prijateljima, u društvu.
Uglavnom da su gay ljudi loši ljudi...
Vršnjačke skupine

Slika 5.1.13. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

A sada o primjeru mog suočavanja s predrasudama. Primjerice, na jednom bivšem radnom mjestu nisam nikome bila "out" jer sam u više navrata svjedočila iskazivanju negativnih stavova prema pripadnicima lgbt+ zajednice, od kolega i šefova. Primjer - tijekom zajedničkog obroka, neukusne šale na račun klijenata koji su očito gay. To je jedan od razloga zašto sam potražila novi posao i dala otkaz na tom poslu. Novi posao bio je na nižoj poziciji i s nešto nižom plaćom, jer sam dala otkaz na poslu gdje sam imala voditeljsku poziciju. Jednostavno nisam htjela biti u homofobnoj okolini, ili čak samo okolini gdje svi najnormalnije govore o svojim hetero-vezama, a ja ne mogu spomenuti da imam djevojku s kojom sam godinama... Pogotovo jer je šefica bila dosta netrpeljiva prema lgbt+ osoba, moje autanje potencijalno bi dovelo do prepreka u napredovanju, ili eventualno smanjenju plaće, ili čak i otkaza.

U kafićima, na ulici, u školi nekada

Tko je musko od nas dvoje/je li inamo HIV/jesmo li zlostavljane kao djeca/ nismo nasle pravog muskarca pa smo gej/nas brak nije „pravi“ brak/zasigurno mrzim muskarce/sigurno ne zelimo djecu/ mora na volimo nogomet/mora da smo psomiskuitetne/nas sex nije pravi sex

Žene koje misle da samo zato što sam gej da sam predator koji siluje svako žensko koje me pogleda. To i "preseravaš se".

Slika 5.1.14. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

U vlastitoj obitelji

Negiranje postojanja biseksualnosti među muškom populacijom

Kada heteroseksualni muškarac smatra da će bit 'povaljen' s moje strane jer misli da se svi homoseksualci pale na sve heteroseksualne muškarce.

Doslovno svudje. Škola, kuća, društvo, ulica.

Prilikom razgovora s kolegama, na vijestima, u serijama/filmovima

Najviše vani što se tiče boje kose, stil odijevanja, najčešće uvrede bez ikakvog povoda.

Na poslu. U društvu.

U nocnom izlasku

Uža obitelj

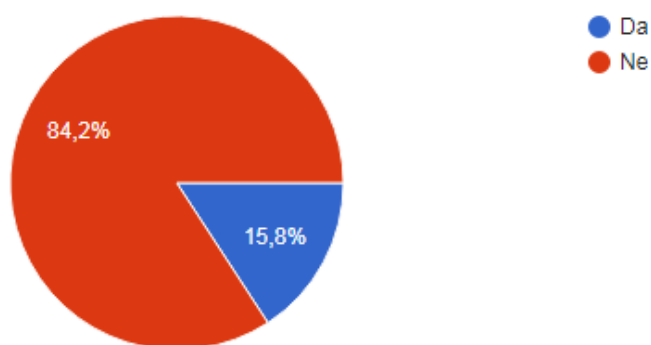
Slika 5.1.15. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa

Vežano uz njihov status, od 19 studenata/učenika samo ih je troje doživjelo predrasude temeljene na stereotipima unutar obrazovnih institucija što čini 15,8%. Kako je navedeni postotak znatno manji od postotka doživljavanja predrasuda, možemo reći da obrazovne

institucije u našoj zemlji predstavljaju tolerantniji dio društva. Od 10 nezaposlenih ispitanika, njih četvero smatra kako na situaciju u kojoj se nalaze utječe i njihova seksualna orijentacija. Samo jedan od 59 zaposlenih ispitanika smatra kako je seksualna orijentacija utjecala na stjecanje radnog odnosa. Među zaposlenim ispitanicima njih čak 25,4% doživljava predrasude i stereotipe na radnom mjestu. Taj postotak je prilično velik te se kao društvo moramo potruditi da se smanji.

Doživljavate li predrasude/stereotipe unutar Vaše obrazovne ustanove?

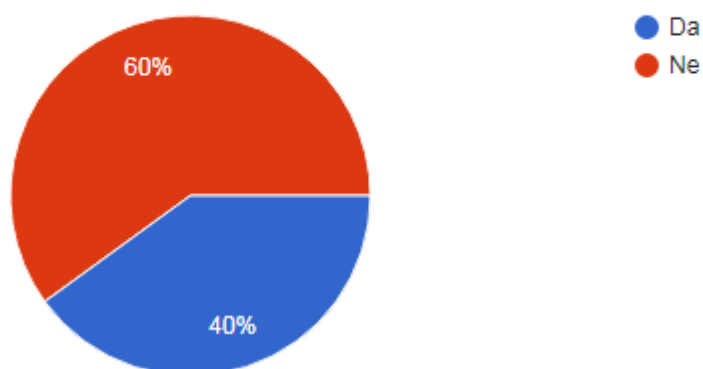
19 odgovora

Graf 9: Doživljavanje predrasuda/stereotipa unutar obrazovnih ustanova

Smatrate li da je Vaša seksualna orijentacija imala utjecaja na nezaposlenost?

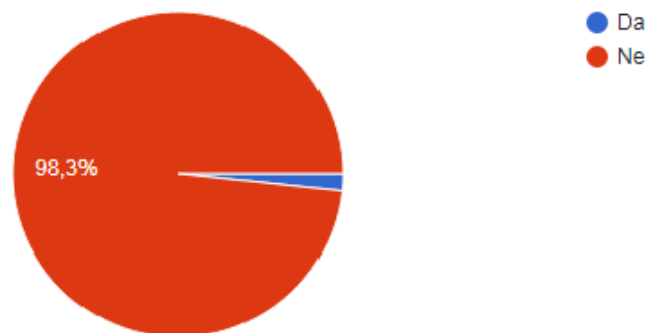
10 odgovora

Graf 10: Utjecaj seksualne orijentacije na nezaposlenost

Smatrate li da je Vaša seksualna orijentacija utjecala na stjecanje radnog odnosa?

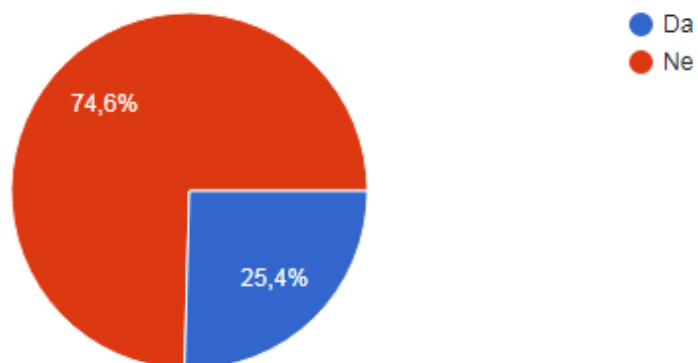
59 odgovora

Graf 11: Utjecaj seksualne orijentacije na stjecanje radnog odnosa

Doživljavate li predrasude/stereotipe na svome radnom mjestu?

59 odgovora

Graf 12: Doživljavanje predrasuda/stereotipa na radnom mjestu

slično kao i u generalnoj okolini
U društvu u neobaveznom razgovoru
na radnom mjestu
na poslu, na društvenim mrežama
"ne izgledaš kao lezba"-lgbt zajednica i lgbt eventi, na poslu - negativni komentari o lgbt osobama kao bolesnima, nemoralnima, koji stalno nešto traže, te priče o "lgbt propagandi", pd prijatelja (više to nisu) pričanje o neprirodnosti lezbijstva, o tome da sad neću moći imati djecu jer ne mogu djeca nemati oca, na ulici povici o "nenormalnosti" i izrazi gađenja kad se s curom držim za ruku ...
Kako na radnom mjestu nisam "van ormara", nisam doživio ništa osobno, ali sam čuo ljude kako koriste pogrdne izraze i stereotipe.
Kratka kosa, sportska gradja.

Slika 5.1.16. Primjeri doživljavanja predrasuda/stereotipa na radnom mjestu

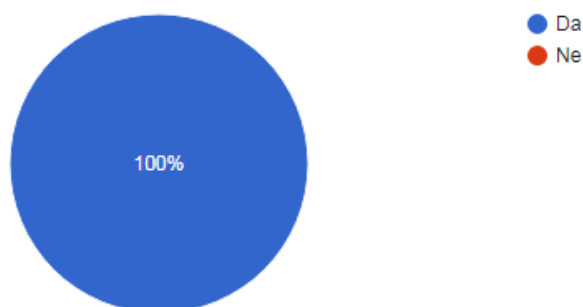
Javni diskurs
Da nisam upoznala pravog muskarca jos ,da to nije prirodno i sl
Na radnom mjestu nekoliko puta u različitim situacijama
Kolege koji pričaju ružno lgbt osobama, u medijima, prijatelji (više to nisu) koji su glasali da nam se zabrani brak i koji smatraju da je biti lgbt grijeh, obitelj koja krije to što sam gej od ostalih članova šire obitelji i svojih prijatelja...na ulici kad se držim s curom za ruku, za vrijeme izlazaka

Slika 5.1.17. Primjeri doživljavanja predrasuda/stereotipa na radnom mjestu

Svi ispitanici u anketi smatraju kako LGBT osobe smiju imati pravo posvojiti djecu. Održavanje Povorke ponosa od 92 ispitanika njih petero ne podržava dok je ostali, dakle njih 87, podržavaju.

Smatrate li da članovi LGBT zajednice smiju imati pravo posvojiti/udomiti djecu?

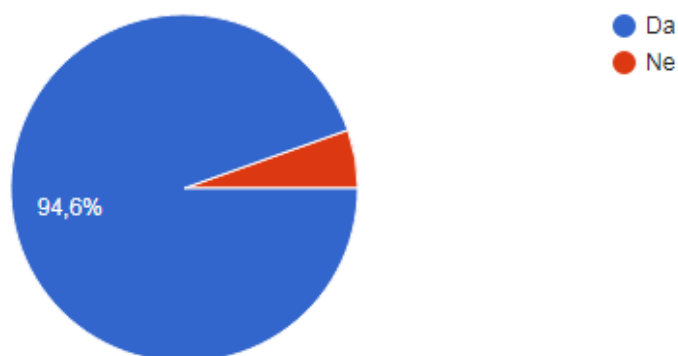
92 odgovora

Graf 13: Smiju li članovi LGBT zajednice imati pravo posvojiti/udomiti djecu

Podržavate li održavanje Povorke ponosa?

92 odgovora

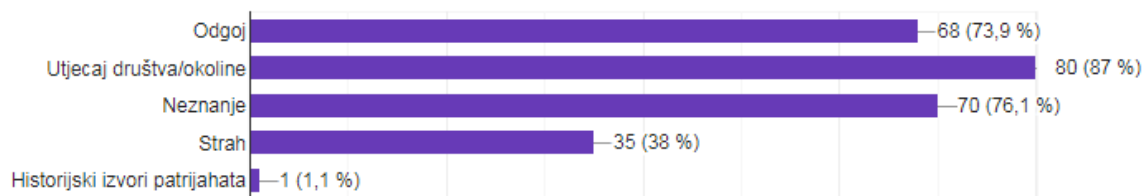
Graf 14: Podržavate li održavanje Povorke ponosa

Na pitanja o izvoru stereotipa, odgovornima za informiranje društva o LGBT zajednici, obradu tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima, odnosno medijima koji promoviraju stereotipe ili medijima koji se trude dokućiti stereotipe, ispitanici su imali mogućnost višestrukog odgovora. Kao glavni izvor stereotipa prema LGBT zajednici 87% ispitanika navodi utjecaj društva i okoline. Neznanje navodi njih 76,1%, odgoj 73,9% dok strah kao glavni izvor stereotipa navodi 38% ispitanika. Čak 95,7% ispitanika smatra kako su obrazovne institucije odgovorne za informiranje društva o LGBT zajednici, 88% ih smatra kako su to mediji, a 72,8% da su to zdravstvene institucije. Da je obitelj odgovorna, smatra

68,5% ispitanika dok udruge civilnog društva odgovornim za informiranje smatra 66,3% ispitanika.

Što je po Vašem mišljenju glavni izvor razvoja stereotipa?

92 odgovora

Graf 15: Glavni izvor stereotipa

Koga smatrate odgovornim za informiranje društva o LGBT zajednici?

92 odgovora

Graf 16: Odgovorni za informiranje društva o LGBT zajednici

Vežano za obradu tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima većina ispitanika smatra kako se obrađuju ironično, njih 35. Da se obrađuju na negativan način, smatra ih 32. 28 ispitanika smatra kako se teme obrađuje neutralno dok njih 26 smatra kako se teme LGBT zajednice u hrvatskim medijima obrađuju pozitivno i šaljivo. Prema anketi, medij koji najviše promovira stereotipe o LGBT zajednici je Dnevno.hr, slijedi Hrvatska radiotelevizija pa Vecernji.hr i 24sata.hr. Veliki broj glasova ispitanika dobili su i Index.hr, Jutarnji.hr i Nova tv dok su RTL, Telegram.hr, Faktograf.hr i Narod.hr dobili najmanje glasova ispitanika.

S druge pak strane, RTL je medij koji se najviše trudi dokinuti stereotipe o LGBT zajednici, prema odgovorima ispitanika u anketi. S jednakim brojem glasova slijede Telegram.hr i Index.hr – što je zanimljivo posebno zato što veliki broj ispitanika smatra kako Index.hr promovira stereotipe o LGBT zajednici. Veliki broj glasova ispitanika dobili su i Faktograf.hr, Jutarnji.hr i Nova tv. Jedan ispitanik odgovorio je kako takvi mediji ne postoje.

Ocijenite obradu tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima

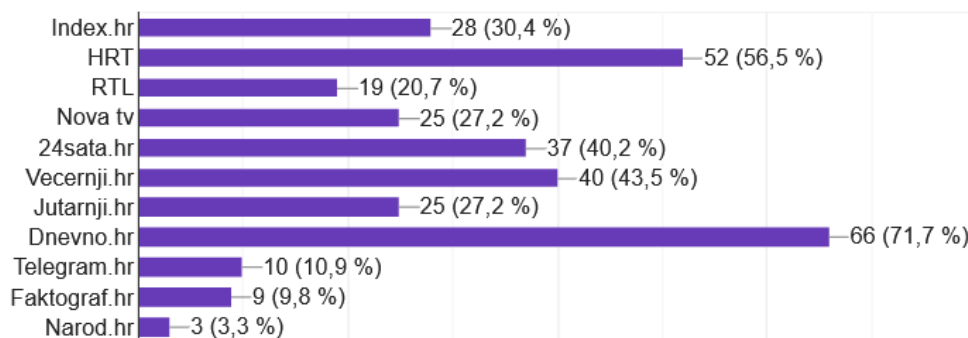
92 odgovora

Graf 17: Obrada tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima

Koji mediji po Vašem mišljenju promoviraju stereotipe prema LGBT zajednici?

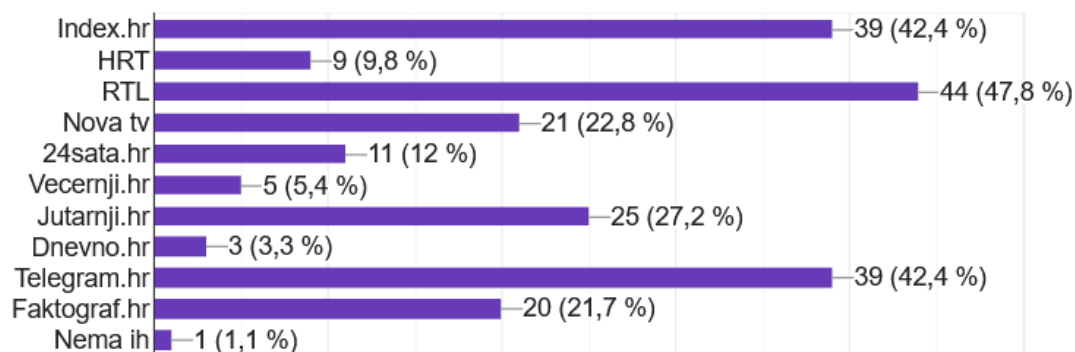
92 odgovora

Graf 18: Mediji koji promoviraju stereotipe prema LGBT zajednici

Koji se mediji po Vašem mišljenju trude dokinuti stereotipe o LGBT zajednici?

92 odgovora

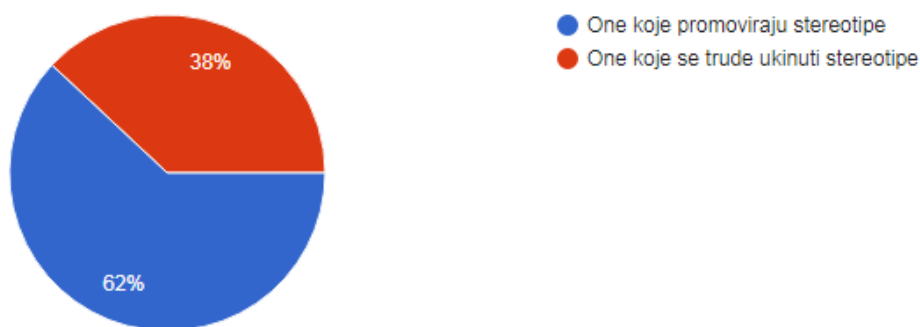
Graf 19: Mediji koji dokidaju stereotipe prema LGBT zajednici

Većina ispitanika, njih 62%, smatra kako su više zastupljene teme koje promoviraju stereotipe prema LGBT zajednici u hrvatskom medijskom prostoru dok 38% ispitanika smatra kako prevladavaju teme koje se trude dokinuti stereotipe. Da mediji promoviraju govor

mržnje u obradi tema vezanih uz LGBT zajednicu, smatra 43,5% ispitanika. Njih 56,5% smatra da to nije slučaj. S tvrdnjom kako se novinari prilikom izvještavanja o LGBT zajednici koriste korektnim pojmovima slaže se samo 39,1% ispitanih dok njih čak 60,9% smatra da to nije tako. Čak 70,7% ispitanika smatra kako teme LGBT zajednice i njihovi članovi nisu dovoljno prisutni u medijima dok ih 16,3% smatra kako su dovoljno prisutni. Njih čak 10,9% smatra da nisu prisutni uopće dok samo dvoje ispitanika smatra kako su previše prisutni.

Prilikom izvještavanja o LGBT zajednici koje su teme više zastupljene po Vašem mišljenju?

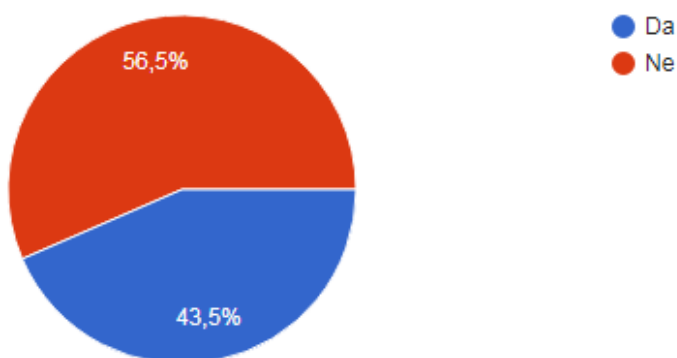
92 odgovora

Graf 20: Zastupljenost tema o LGBT zajednici

Promoviraju li mediji govor mržnje u obradi tema vezanih za LGBT zajednicu?

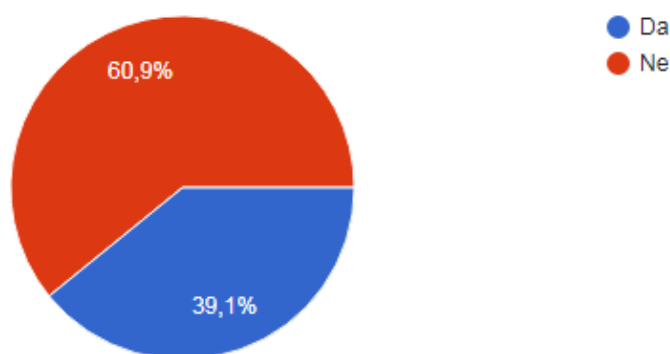
92 odgovora

Graf 21: Promoviranje govora mržnje

Koriste li se novinari prilikom izvještavanja o LGBT zajednici korektnim pojmovima?

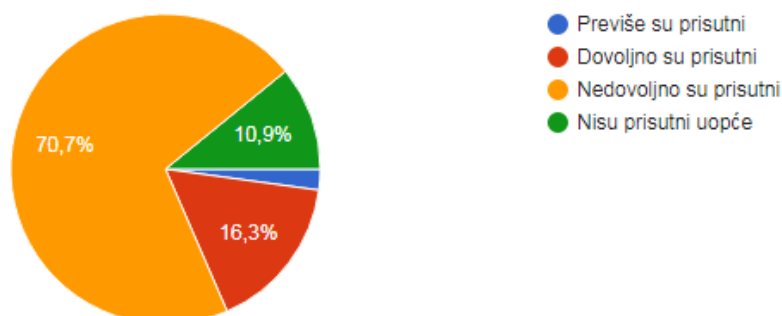
92 odgovora

Graf 22: Korištenje korektnih pojmova

Smatrate li da su teme LGBT zajednice i njihovi članovi dovoljno prisutni u medijskom prostoru?

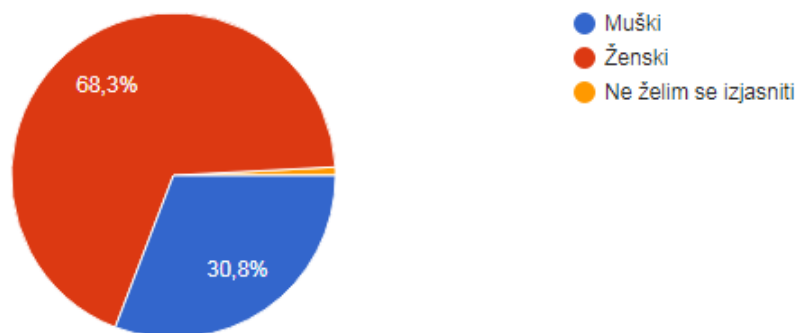
92 odgovora

Graf 23: Prisutnost u medijima

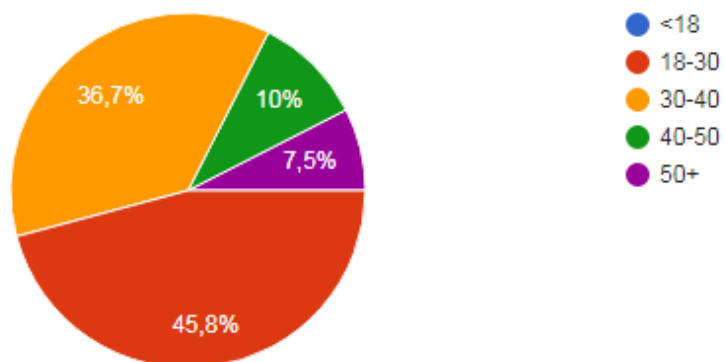
Ukupno 120 ispitanika koji su se izjasnili kako nisu pripadnici LGBT zajednice, ispunilo je drugi dio ankete. 68,3% ispitanika u ovom dijelu ankete bile su žene dok je 30,8% muškaraca. Jedna osoba nije se izjasnila po pitanju spola. Većina ispitanika, njih 45,8% u dobi je između 18 i 30 godina, 36,7% ispitanika pripada dobi od 30 do 40 godina, 10% dobi od 40 do 50 godina dok 7,5% ispitanika pripada dobi iznad 50 godina. Anketu nije ispunila niti jedna osoba mlađa od 18 godina. Visoku stručnu spremu ima 63,3 posto ispitanika, 20% ispitanika ima srednju stručnu spremu dok 15% ispitanika ima višu stručnu spremu. Jedan od ispitanika je doktor znanosti i jedan je student.

Vaš spol:
120 odgovora

Graf 24: Spol ispitanika

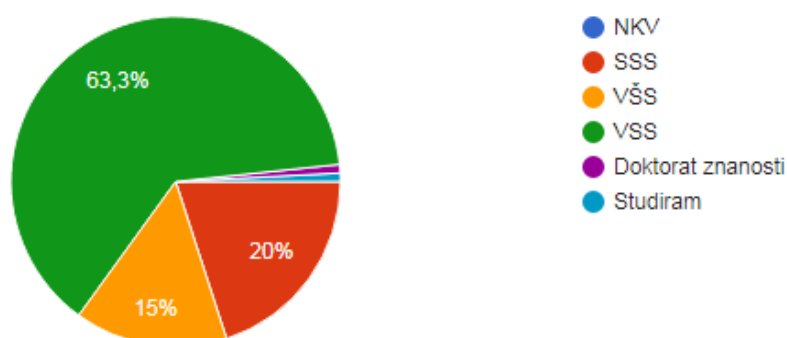
Vaša dob:
120 odgovora

Graf 25: Dob ispitanika

Stupanj završenog obrazovanja

120 odgovora

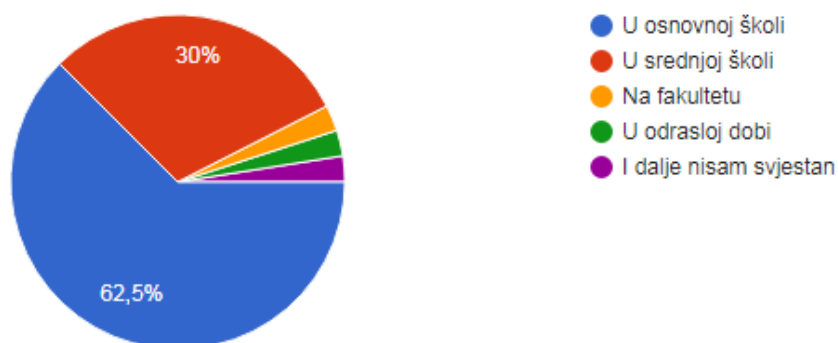

Graf 26: Stupanj završenog obrazovanja ispitanika

Ukupno 62,5% ispitanika izjasnilo se kako su postali svjesni da postoje i osobe drugačije seksualne orijentacije od njih u osnovnoj školi, 30% to ih je shvatilo u srednjoj školi, 2,5% na fakultetu i u odrasloj dobi. Također, 2,5% odnosno 3 ispitanika i dalje nisu svjesni da postoje osobe drugačije seksualne orijentacije u odnosu na njih. Da se ljudi odnose drugačije prema osobama različite seksualne orijentacije, smatra 93,3% ispitanika dok njih 6,7% to ne smatra. Da se trude dokinuti stereotipe u svakodnevnom životu o LGBT zajednici, izjasnilo se 61,7% ispitanika dok se njih 38,3% izjasnilo kako se ne trude. Samo 12,5% ispitanika ima određene stereotipe prema LGBT zajednici dok se njih 87,5% izjasnilo kako nema osobne stereotipne stavove. Najčešći stereotipi koje ispitanici imaju jesu sljedeći: homoseksualci su feminizirani i članovi LGBT zajednice su više promiskuitetni u odnosu na heteroseksualnu zajednicu.

Kada ste postali svjesni da postoje i osobe drugačije seksualne orijentacije?

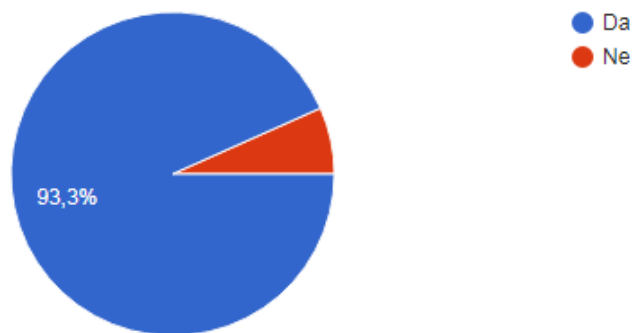
120 odgovora

Graf 27: Kada ste postali svjesni osoba drugačije seksualne orijentacije

Smatrate li da se ljudi odnose drugačije prema osobama različite seksualne orijentacije?

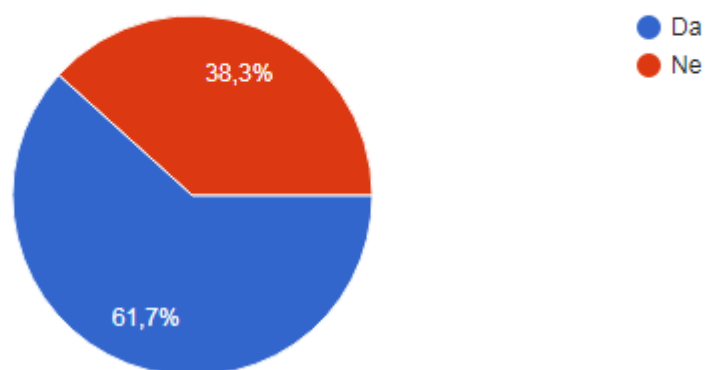
120 odgovora

Graf 28: Odnose li se ljudi drugačije prema osobama različite seksualne orijentacije

Trudite li se u svakodnevnom životu dokinuti stereotipe o LGBT zajednici?

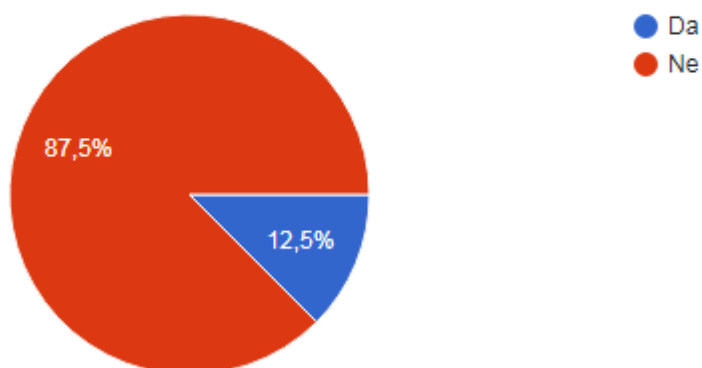
120 odgovora

Graf 29: Trudite li se dokinuti stereotipe

Imate li Vi osobno stereotipne stavove prema LGBT zajednici?

120 odgovora

Graf 30: Imate li stereotipe prema LGBT zajednici

Transeksualne osobe me plaše.

Mislim da su zajednica koja je sklonija promiskuitetnom ponašanju.

Smatram da je LGBT zajednica nekad zaista bila ranjiva i ugrožena skupina, ali u novom dobu i neoliberalizmu sve većim je potraživanjem prava doprinijela vlastitoj diskriminaciji. Više se ne traži jednakost, svaki humor je u opasnosti da ga se prozove šovinizmom i/ili seksizmom.

"Ljudi koji ne vole nogomet, sine to su pederi" šala ☐

Gej osobe su feminizirani ženskasti muškarci koji najviše paze na odijevanje

Ne mogu vidjeti dva muskarca zajedno

Poštujem razlike, ali ne volim nadmetanja tuđih stajališta i previše samo promocije. LGBT zajednica to radi.

Svi gayevi su feminizirani, lezbijke muskobanjaste

Slika 5.1.18. Primjer stereotipa

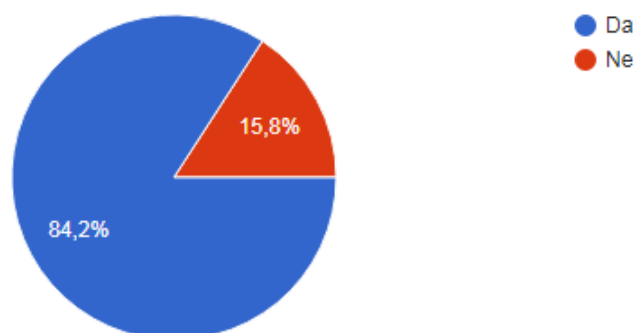
Svi gayevi su feminizirani, lezbijke muskobanjaste
Vokalna manjina koja voli vršiti političku prisilu nad ostatkom čovječanstva različitog mišljenja.
-
Promiskuitetnost
Da se muskarci koji su gej ponasaju feminizarno mozda
Gay muškarci su ženstveniji od heteroseksualnih muškaraca
Najbolji prijatelj mi je gay. Stalno govori da su svi koje pozna promiskutetni, nevjerni u vezama i cak u životnim partnerstvima. Možda mi je to stvorilo stereotip
Izgled, držanje

Slika 5.1.19. Primjer stereotipa 2

Na pitanja koga smatraju odgovornim za informiranje društva o LGBT zajednici, kao i na pitanje koji je glavni izvor razvoja stereotipa prema LGBT zajednici, ispitanicima je bila ponuđena mogućnost višestrukog odgovora. Ukupno 84,2% ispitanika smatra kako društvo prema LGBT zajednici stvara stereotipe zbog nedovoljne informiranosti. Njih 15,8% smatra da to nije slučaj. Ispitanici smatraju kako je glavni izvor stereotipa utjecaj društva odnosno okoline, veliki broj smatra odgovornim odgoj i neznanje dok najmanji broj ispitanika smatra kako je izvor strah. Najodgovornijim za informiranje o LGBT zajednici ispitanici smatraju obrazovne institucije i obitelj, slijede mediji, udruge civilnog društva i naposljetku zdravstvene institucije. Čak 75% ispitanika svjedočilo je stereotipima prema osoba drugačije seksualne orijentacije dok njih samo 24,2% nije. Većina za primjere navodi razgovore u društvu i unutar obitelji.

Smatrate li da društvo zbog nedovoljne informiranosti stvara stereotipe o LGBT zajednici?

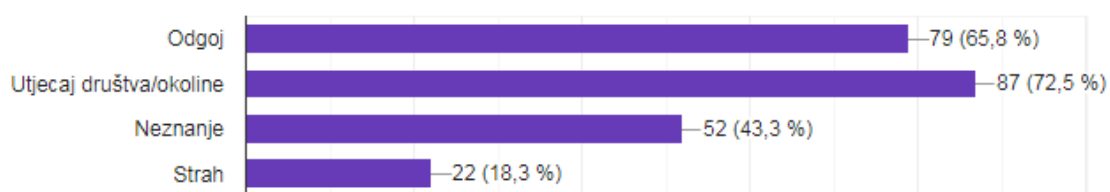
120 odgovora

Graf 31: Utjecaj informiranosti na stvaranje stereotipa

Što je po Vašem mišljenju glavni izvor razvoja stereotipa?

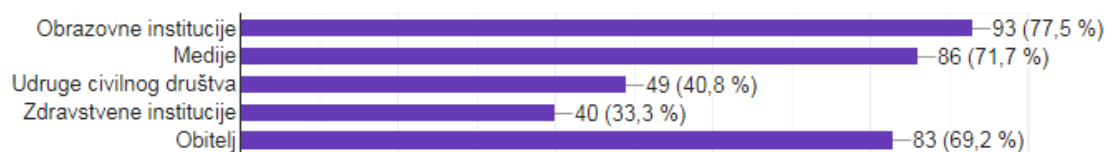
120 odgovora

Graf 32: Glavni izvor stereotipa

Koga smatrate odgovornim za informiranje društva o LGBT zajednici?

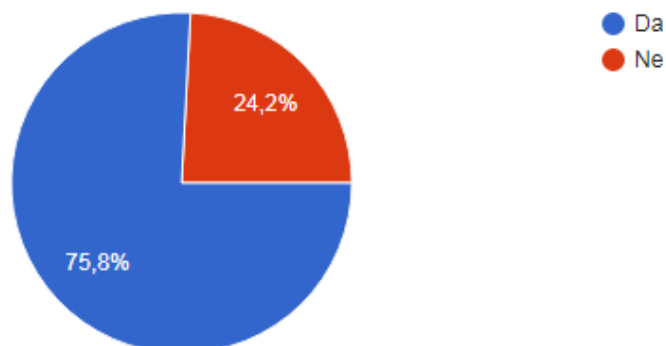
120 odgovora

Graf 33: Tko je odgovoran za informiranje društva o LGBT zajednici

Jeste li svjedočili predrasudama/stereotipima prema osobama drugačije seksualne orijentacije?

120 odgovora

Graf 34: Suočavanje sa stereotipima

U društvu
U razgovoru s vrlo kršćanski nastrojenom osobom.
Škola, fakultet, ulica
Svakodnevni razgovori.
Kroz rasprave u krugu obitelji
Ne mogu se sjetiti primjera iz vlastitog iskustva, ali primjere možemo naći na svakom koraku.
Svuda
U srednjoj su se školi uvijek ismijavale osobe za koje se pretpostavljalo da su drugačije seksualne orijentacije.

Slika 5.1.20. Primjer suočavanja sa stereotipima

Neprimjereni uzvici mojem prijatelju
ne
Kod mnogih koji smatraju da je homoseksualnost bolest koju treba liječiti
Na poslu, u medijima
kroz razgovor
Ne sjećam se točan primjer.
U razgovoru sa društvom, na poslu, ulici
Škola, dućan, društvo...
Za vrijeme kampanje U ime obitelji, razgovori s prijateljima, poznanicima

Slika 5.1.21. Primjer suočavanja sa stereotipima 2

Općenito u društvu, posebice u konzervativnijim mjestima.
Svugdje, često u medijima, u filmovima i serijama
Direktno ljudi tesko iskreno iznose svoje misljenje i priklanjaju se javnom neprihvatanju, podsmjehivanju i izrugivanju lgbt-a, cesce od strane starijih je moj dojam, barem u mojoj okolini Npr. Negativne reakcije na mogucnost posvajanja djece od strane članova lgbt-a i njihovog odgoja
Sa prijateljem koji je gej u restoranu. Napad od strane nepoznate osobe
U kafiću, noćnom klubu, na ulici, u trgovini... Gotovo svugdje.
□
Stanodavci u Zagrebi nisu htjeli iznajmiti stan prijatelju homoseksualcu
Ljudi starije životne dobi sa uskim pogledima na svijet

Slika 5.1.22. Primjer suočavanja sa stereotipima 3

U razgovorima
U krugu poznatih osoba starije životne dobi koji homoseksualnost smatraju bolešću/nastranošću.
Medju poznanicama i siroj obitelji kod rasprava oko posvajanja, pokraj usputnih prolaznika i komentara i sl
Na Paradi ponpsa
U javnom prostoru, na televiziji, u domu
Svakodnevno se susrećem sa predrasudama. Najviše ljudi s kojima komuniciram (poznanci, prijatelji,...)
U društvu, na fakultetu, na poslu
Komentari u društvu gdje nema gay tipova, nažalost
Na stadionu kad je Ćiro bio trener

Slika 5.1.23. Primjer suočavanja sa stereotipima 4

Svugdje. Od osnovne škole na dalje. Susrećem se s time i dan danas.
U vlastitom kućanstvu, prilikom razgovora o toj temi
šira obitelj, društvene mreže
Na ulici
Homoseksualnost definirana kao bolest od strane osoba heteroseksualne orijentacije.
Uvijek kad se priča o temama vezanima za Pride ima onih koji se vrlo žustro tome protive.
Kroz raznorazne društvene aktivnosti.
Kada u raspravi kažem da podržavam LGBTIQ zajednicu, neki od poznanika imaju neprimjerene komentare na to
U društvu

Slika 5.1.24. Primjer suočavanja sa stereotipima 5

radno mjesto, susjedstvo, bliske osobe (rodbina)
Na poslu, na ulici
Komentiranje da je osoba odabrala seksualnu orijentaciju, da su gej osobe pedofili ili u najmanju ruku vrlo promiskuitetni, da su povorke ponosa parade egzibicionista...
Svugdje
Na ulici, u kafiću i svugdje gdje se nađe više ljudi, pogotovo bijelih heteroseksualnih muškaraca
Na studiju, na radnom mjestu, u svakodnevnim razgovorima
Na poslu, na fakultetu...
U svakodnevnim konverzacijama

Slika 5.1.25. Primjer suočavanja sa stereotipima 6

Bila sam prisutna kad su u noćnom izlasku mom prijatelju ljudi dobacivali ružne riječi jer se grlio sa svojim partnerom. Također su drugog prijatelja vlastiti roditelji odbacili jer smatraju da je bolestan jer je homoseksualac.
Pretežito na internetu u vidu komentara, objava i slicno
Posvuda
Obitelj, poznanici, društvene mreže
U skoli, na poslu
U društvu
Bilo ih je puno, najčešće kroz generalizaciju da su osobe homoseksualne orijentacije ovakvi i onakvi te najčešće ona, recimo "najblaža", sve ja to poštujem al neka to rade u svoja četiri zida tj. rekla bih preveliki fokus na njihov seksualni život..

Slika 5.1.26. Primjer suočavanja sa stereotipima 7

Kod krscana, strejt prijatelja, u osnovnoj skoli
Osude
Gdje nisam? U školi, na faksu, na poslu, na internetu, u Hrvatskoj je teško pobjeći predrasudama prema LGBTQIA+ zajednici. Npr. dok se onaj gej par (kojima se sad ne sjećam imena) borio za pravo da udomi djecu, internet je bio prepun komentara o tome kako gej ljudi nisu podobni za roditeljstvo jer a) dijete treba majku, b) gej muškarci su pedofili, c) dijete će postati gej, i slične notorne gluposti i opasne optužbe.
Svakodnevno. Strašno je kakol judi razmišljaju o LGBT populaciji. Problem je sto zapravo ne poznaju te ljude i boje ih se i onda se iz straha i neznanja radja posve neutemeljena mrznja. Npr. moj posvojeni sin je bio totalno homofoban... dok nije otisao u Irsku, nasao cool curu koja je imala široko LGBT drustvo i tek kad je doista upoznao te ljude tek sad normalno razmislja. Vjerujem da bi LGBT zajednica trebala biti VIDLJIVIJA. ZNam da je tesko i ovako, al eto.. bice bolje nadam se. Kao drustvo neprekidno rastemo i razvijamo se, unatoc svom desnicarskom trudu da ostanemo na pocetku 20. stoljeca.
Od strane šire obitelji

Slika 5.1.27. Primjer suočavanja sa stereotipima 8

U mnogo situacija, doslovce nije bilo situacije da ako bi se pokrenula rasprava ili spomen LGBT zajednice barem jedna (ako ne vise osoba) osoba je imala predrasude.
Svakodnevno, u medijima i među ljudima oko sebe
U razgovor u s prijateljima, obitelji...
Podsmijavanje i vrijeđanje kroz razgovor, komentiranje homoseksualnih osoba na krajnje neprimjeren način, moje dijete je skoro dobilo batine jer je stalo ispred homoseksualne osobe...ima toga.
Lokalna zajednica
Kolegica koja se deklarirala kao transrodna osoba je "optužena" da izmišlja i pretjeruje jer su "takve stvari izmišljene".
Vrijeđanje, gađenje, posprno gledanje, otvoreno diskriminiranje

Slika 5.1.28. Primjer suočavanja sa stereotipima 9

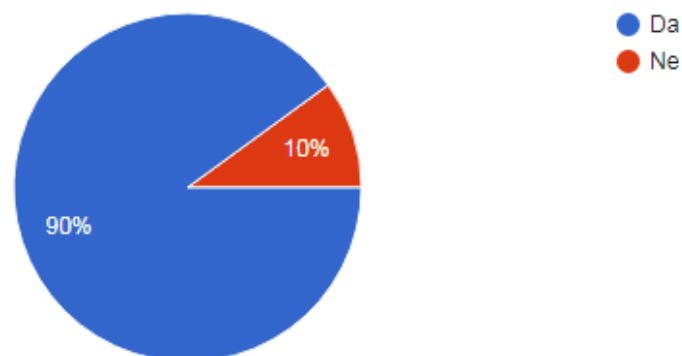
U obitelji, školi, među prijateljima
U svakodnevnom životu,
Dosta je to ukorišteno u nas i možemo ih pronaći svugdje, od internetskih komentara do uporabe riječi peder kao svakodnevne poštapalice
Unutar obitelji i društva, ali najviše na društvenim mrežama u komentarima kojima se siri mrznja
posao, izlasci
Najčešće u obitelji i druženju s boomerima i starijom populacijom.
Tijekom školovanja, druženja, na radnom mjestu

Slika 5.1.29. Primjer suočavanja sa stereotipima 10

Veliki broj ispitanika, njih čak 90%, smatra kako članovi LGBT zajednice smiju imati pravo posvojiti djecu. Njih 10% smatra da ne smiju imati to pravo. Nadalje, 71,7% ispitanika podržava održavanje Povorke ponosa dok se 28,3% protivi njezinom održavanju.

Smatrate li da članovi LGBT zajednice smiju imati pravo posvojiti/udomiti djecu?

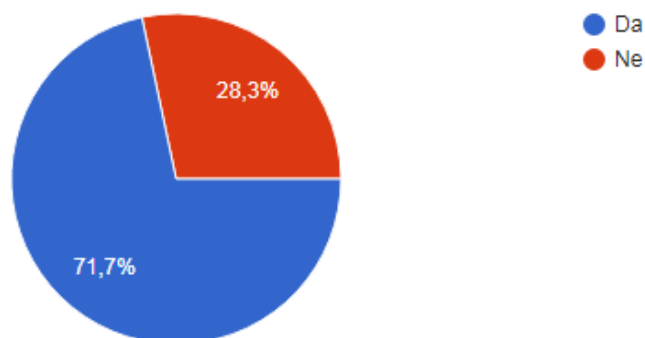
120 odgovora

Graf 35: Pravo na posvajanje djece

Podržavate li održavanje Povorke ponosa?

120 odgovora

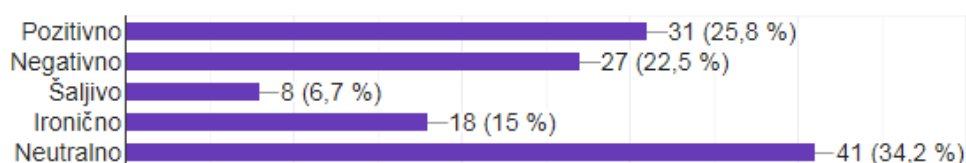

Graf 36: Održavanje Povorke ponosa

Sljedeća pitanja u anketi – ocjena obrade teme, koji se mediji trude dokinuti stereotipe o LGBT zajednici te koji mediji propagiraju stereotipe prema LGBT zajednici – sastavljena su tako da ispitanicima nude mogućnost višestrukih odgovora. Većina ispitanika smatra kako se teme vezane uz LGBT zajednici obrađuju neutralno, njih 34,2%. 25,8% smatra kako se obrađuju pozitivno, 22,5% kako se obrađuju negativno. Njih 15% smatra kako se teme obrađuju ironično dok ih 6,7% smatra kako se teme vezane za LGBT zajednicu obrađuju šaljivo. Dnevno.hr je mediji koji najviše propagira stereotipe o LGBT zajednici, to misli 54,2% ispitanika. Za Hrvatsku radioteleviziju to smatra 30% ispitanika dok 28,3% ispitanika smatra da je to 24sata.hr. Ispitanici su odabrali i Vecernji.hr, Jutarnji.hr, Index.hr, Telegram.hr, Novu tv i RTL. Najmanje odgovora dobio je Faktograf.hr. No, Index.hr i RTL predvode i medije koji se trude dokinuti stereotipe prema LGBT zajednici po mišljenju ispitanika. Slijede ih Telegram.hr i Nova tv. Ispitanici smatraju kako se Vecernji.hr i Dnevno.hr najmanje trude dokinuti stereotipe o LGBT zajednici.

Ocijenite obradu tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima

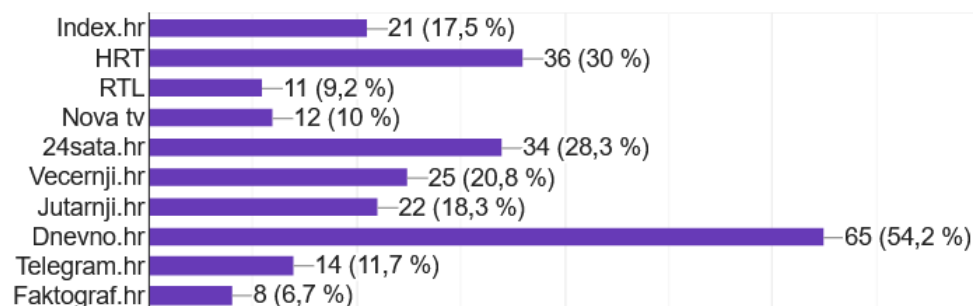
120 odgovora

Graf 37: Obrada tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima

Koji mediji po Vašem mišljenju promoviraju stereotipe prema LGBT zajednici?

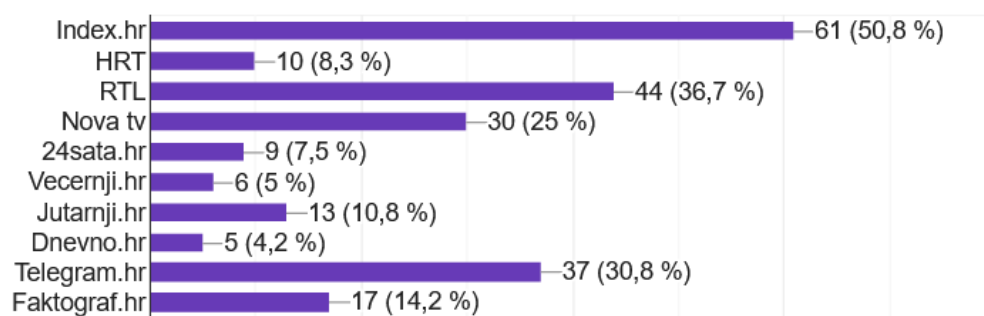
120 odgovora

Graf 38: Mediji koji promoviraju stereotipe prema LGBT zajednici

Koji se mediji po Vašem mišljenju trude dokućiti stereotipe o LGBT zajednici?

120 odgovora

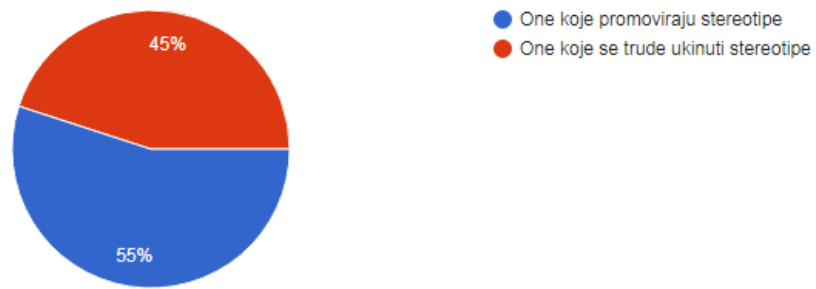

Graf 39: Mediji koji dokidaju stereotipe prema LGBT zajednici

Ukupno 55% ispitanika smatra kako prilikom izvještavanja o LGBT zajednici prevladavaju teme koje promoviraju stereotipe dok njih 45% smatra kako prevladavaju one teme koje se trude dokućiti stereotipe. Većina ispitanika, njih 60,8%, smatra kako mediji ne promoviraju govor mržnje u obradi tema vezanih za LGBT zajednicu dok njih 39,2% smatra kako mediji to rade. Naposljetku, 53,3% ispitanika smatra kako su teme LGBT zajednice i njihovi članovi nedovoljno prisutni u medijima, 28,3% ih smatra kako su dovoljno prisutni, 15,8% stava je da su previše prisutni dok njih 2,5% smatra da nisu prisutni uopće.

Prilikom izvještavanja o LGBT zajednici koje su teme više zastupljene po Vašem mišljenju?

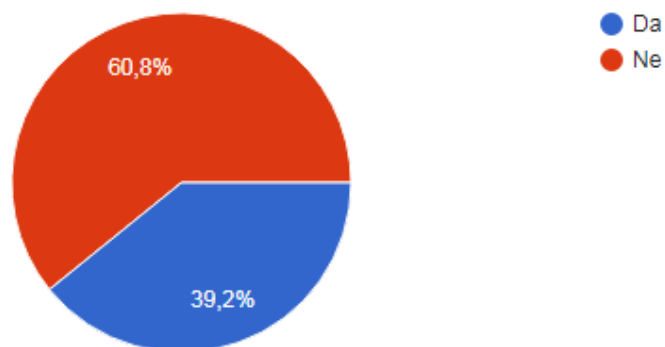
120 odgovora

Graf 40: Zastupljenost tema o LGBT zajednici

Promoviraju li mediji govor mržnje u obradi tema vezanih za LGBT zajednicu?

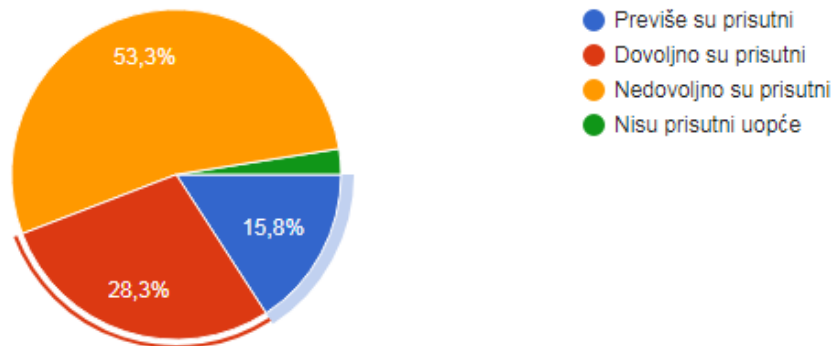
120 odgovora

Graf 41: Promoviranje govora mržnje

Smatrate li da su teme LGBT zajednice i njihovi članovi dovoljno prisutni u medijskom prostoru?

120 odgovora

Graf 42: Prisutnost u medijima

5.2. Priče članova LGBT zajednice

Luka D. rođen je u malom slavonskom selu, a posljednjih nekoliko godina živi sa svojim partnerom u Splitu. Kaže kako se od malena više volio družiti s djevojčicama zbog čega je često bio predmet ismijavanja svojih vršnjaka te su ga zvali tetkica. Dok su drugi dječaci iz razreda trenirali košarku ili nogomet, njegova najdraža izvannastavna aktivnost bio je ples. Umjesto autića, nadražje igračke bila su mu lutke koje je oblačio i izrađivao im raznu odjeću, a u kasnijoj dobi ljubav prema odjeći pretvorio je u unosan posao i počeo se baviti dizajniranjem. Upravo u periodu kada je bio trenutak da odluči koju će srednju školu upisati, počeli su se javljati prvi osjećaji prema jednom dječaku iz susjednog razreda. Kako kaže, u početku je bio dosta zbunjen, počeo je shvaćati kako je „drugačiji“ od ostalih vršnjaka te mu je u glavi nastao potpuni kaos oko toga hoće li kao takav biti prihvaćen. Prve predrasude osjetio je od svoje obitelji, kada im je na kraju srednje škole odlučio reći svoju seksualnu orijentaciju. Iako je znao da žive u okolini koja takve stvari osuđuje, ipak se nadao kako će ga njegova obitelj prihvatiti. Na kraju, to se nije dogodilo. Otac je najviše „poludio“ te mu rekao da za nekoliko mjeseci, kada napuni 18 godina iseli iz njegove kuće jer pod svojim krovom neće imati „bolesnu pederčinu“. Kako se cijela situacija pročula, više nije mogao u miru ni izaći iz kuće, prvi svakom odlasku u dućan ili kod doktora svi bi ga promatrali i ponašali se prema njemu kao da je bolestan. Na jesen, iste te godine odlazi živjeti u Zagreb te upisuje fakultet, smjer – modni dizajn. Smatra kako mu se onda život promijenio nabolje. Dobio je

priliku za novi početak u novom gradu. Okružio se ljudima koji su ga podržavali i voljeli neovisno o njegovoj seksualnoj orijentaciji. Nakon fakulteta odlazi živjeti u Split, ondje ima nekoliko bliskih prijatelja, no krug ljudi s kojima se druži i osjeća opušteno puno je manji nego u Zagrebu. Svoju seksualnu orijentaciju ne skriva, ali ni ne ističe ako ga netko ne pita direktno. Još uvijek „stavlja zid“ prema ljudima kada su ovakve stvari u pitanju jer ne želi da se ponovi situacija s obitelji s kojom nakon odlaska iz rodne kuće više nikada nije bio u kontaktu. Što se tiče medija, smatra kako se ne trude dokinuti stereotipe te da i dalje postoje mediji koji homoseksualnost smatraju bolešću, a publika koja ih prati neće ih nikada prihvatiti, uvijek će misliti da je homoseksualnost izbor, a ne nešto s čime se osoba rodi. Zaključuje kako s takvim pristupom istospolni parovi neće nikada biti prihvaćeni u društvu.

Zagrepečanka Petra L. svoje seksualne orijentacije postala je svjesna na samom početku puberteta. Kaže da su je oduvijek opisivali kao muškobanjastu curu, no kao dijete nije to povezivala s nečim drugim. Kada je krenula u više razrede srednje škole, shvatila je kako je zapravo različita u odnosu na druge cure i da prijateljstvo s njima gleda drugim očima nego one te se tada prvi puta zaljubila. Njoj bliski ljudi znaju za njezinu orijentaciju, a u šali kaže kako su neki možda za to znali i prije nje. Podržavaju je i prihvaćaju osobu koju je odabrala da s njom želi provesti život i nije im bitno kojeg je spola, nego da je dobra i da je ona sretna. S njima se osjeća opušteno te može u potpunosti biti ono što jest dok je sa svima ostalima na oprezu zbog nekoliko loših iskustava koje je imala u životu. Bilo je više takvih situacija. Posebno radi njezinog izgleda koji, kako kaže, nije ono što se očekuje od žene te su je u startu prozivali „lezbačom“. Na prijašnjem poslu bilo je često zlih komentara, kada su saznali da je u vezi s djevojkom, nazivali su je čudovištem i savjetovali liječenje za njezino dobro. S vremenom se maknula iz takvog okruženja, no trebalo joj je puno hrabrosti da prestane mariti za tuđa mišljenja ili komentare. Smatra kako su joj kvaliteta života i psihičko zdravlje zbog seksualne orijentacije bili urušeni. Sada je svjesna da je njezin život njezina stvar i da ne mora nikome polagati račune s kim je i koga voli, no ističe kako joj je za takvo što trebalo puno vremena. Ističe također da mediji prenose samo ono što je njima zanimljivo kako bi od toga stvorili senzacionalističke priče, a ne ulaze u dubinu teme te nisu svjesni poruka koje prenose svojoj publici. S obzirom na osjetljivost ove teme, zaključuje kako mediji moraju i mogu bolje. Nada se da će jednog dana bez osuđivanja drugih moći sa svojom curom prošetati gradom bez ružnih komentara i osuđujućih pogleda.

Zagrepanin Mario Š. svoje je seksualnosti postao svjestan u svojim kasnim dvadesetima. Uvijek je bio omiljen u društvu, a pogotovo među djevojkama. Imao je nekoliko ozbiljnih veza, no ni u jednoj nije bio istinski sretan i ispunjen. U dobi od 26 godina oženio je dugogodišnju djevojku, a svega dvije godine kasnije upoznao je sadašnjeg partnera. Osjećaje koji su se u to vrijeme u njemu budili zanemarivao je i nije samom sebi htio priznati istinu. U međuvremenu je postao otac te je smatrao kako je jedino ispravno ostati uz svoju obitelj. Kaže kako je tako postao sve više udaljen od njih. Večeri je provodio na „poslovnim sastancima“, a zapravo je sve svoje slobodno vrijeme bio sa svojim sadašnjim partnerom. Kako su godine prolazile, bio je sve više razapet između onoga što je zaista bio i onoga što se pravio da jest. Punih pet godina živio je na dvije adrese i u konstantnim lažima. Kaže kako su mu te godine života bila pune stresa i da si nikada neće moći oprostiti što nije odmah rekao istinu. S 33 godine prvi put je naglas izgovorio što se zapravo događa i priznao da je homoseksualac. Tada mu više uopće nije bilo bitno što će netko reći i misliti o tome, nego je samo htio živjeti slobodno i bez skrivanja. S bivšom suprugom ostao je u korektnom odnosu zbog djece, a kaže kako mu je jasno da mu ona nikada neće moći oprostiti što joj nije ranije rekao istinu. Ostao je bez mnogo prijatelja i prekinuo komunikaciju s nekoliko članova obitelji, ne zbog svoje seksualne orijentacije, nego zbog toga što je učinio svojoj supruzi i djeci. Danas kaže, kada bi imao priliku priču vratiti na početak, nikada ne bi takvo što učinio. Zbog svega što je prošao, nema više potrebu skrivati se pred bilo kime. Navodi kako se susreo s dosta stereotipa kroz godine, a najgori mu je taj da on kao homoseksualna osoba ne može biti dobar roditelj jer će i svoju djecu pretvoriti u to što je on te da bi im bilo bolje bez njega. Isto tako, njegovu djecu su u školi znali nazivati djecom pедера i govoriti kako im tatu treba zatvoriti. U tim situacijama bilo mu je neopisivo žao što moraju kroz to prolaziti radi njega. Kada bi mediji ljude više informirati o tome što je homoseksualizam, vjeruje da bi počeli s vremenom shvaćati da su njihove ljubavi iste kao i kod heteroseksualnih parova i da nema razlike. Također, smatra da kada bi djeca o tome počela učiti u školama, stavovi bi se počeli mijenjati te bi homoseksualni parovi u društvu postali prihvaćeniji.

Dario K. svega je postao svjestan u ranom pubertetu, oko 12-e godine. Ljudi su počeli buditi emocije u njemu te je počeo nazirati što bi mogla biti seksualnost i odnosi. O svojoj seksualnosti nije svima otvoreno govorio, ali dosta ljudi ipak je za nju znalo. Reakcije su uglavnom bile pozitivne i on je nastavio živjeti u tom uvjerenju. Što je stariji, to mu je manje bitno što drugi uopće misle pa nema potrebu ni objašnjavati. Diskriminacijom smatra nešto što nije uvijek udarac ili uvreda. Ističe kako ljudi nikako ne uspijevaju shvatiti da je

diskriminacija i svako pogrešno podrazumijevanje te da je toga u svakodnevnom razgovoru pregršt. Najgluplje što mu pada na pamet je pitanje: Tko je muško, a tko žensko? Naglašava kako je uznemirujuće što osoba koja takvu stvar izgovori nije ni svjesna što izgovara, jasno da se radi o dvije muške osobe, kakvih god preferencija one bile u seksualnom smislu i tako u nedogled. Njegovo radno mjesto je malo liberalnije, tako da ne osjeća diskriminaciju, već veliko prihvaćanje i zafrkanciju koja samo potvrđuje da je sve u potpunosti prihvaćeno i „normalno“, što god to značilo. Volio bi vjerovati da je želja za promjenom inicijalni motiv LGBT tema u medijima, ali misli da to nije tako. Kad god je senzacionalizam primaran, onda se jao samo produbljuje i platforma koja bi trebala služiti kao pokretač promjena nabolje, postaje sijelo primitivnih i agresivnih komentara, frustriranih govora mržnje koji nemaju višu svrhu osim da uvrijede ili ponize. Kada je riječ o dokidanju stereotipa u medijima, smatra da je slučaj kako kad i kod kojeg medija. Misli da je to nužno te da bi svaki tinejdžer trebao znati da zaslužuje biti sretan i voljen i da je jednako važan.

Luka M. svoje je seksualnosti postao svjestan s 18-19 godina te je o njoj otvoreno progovorio sa svojim najbližim prijateljima. Osjećaj mu je bio okej, bez straha i nekakvog osjećaja neprihvatanja njegovog opredjeljenja. Navodi kako se njegov karakter ne vrti oko orijentacije pa samim time nije napadno i „na van“. Nikada nije osjetio diskriminaciju, a kreće se u društvu koje je maksimalno otvoreno prema svemu. Ipak, siguran je kako će do toga u jednom trenu doći jer smo generalno takvo društvo, no do sad nije doživio diskriminaciju te bi želio da tako i ostane. Što se tiče kvalitete života, smatra da nije niža zbog njegove seksualne orijentacije, naprotiv mnogo je kvalitetnija jer npr. financije usmjerava na druge stvari dok njegovi vršnjaci već imaju obitelji i oko toga grade život. On ne živi tako te ima više vremena za stvari koje istinski voli. Na svom radnom mjestu nije otvoreno progovorio o seksualnoj orijentaciji i općenito se trudi razdvajati privatno od poslovnog. Smatra kako tome nije mjesto na poslu te da je tamo kako bi odradio svoju smjenu, a privatne stvari poput toga s kim je, što je i koje su mu preferencije u krevetu, nisu za takva mjesta. Kada su u pitanju mediji, smatra da u posljednje vrijeme vijesti o LGBT zajednici idu prema pozitivnijem te da su više komentari ti koji tendiraju negativnijem, ali da je to do mentaliteta i da se on polako mijenja, generacijski. Smatra kako se vidi pozitivniji pomak unazad dvije do tri godine kada je u pitanju dokidanje stereotipa u medijima. Ipak navodi kako uz otvorenije medije postoje i oni kontroverzniji koji će čak i ekstremno pozitivnu vijest vezanu za LGBTQ+ prenijeti uz neke negativne konotacije. Tako da kad se sve zbroji i oduzme, situacija je negdje 3/5.

6. Zaključak

LGBT zajednica u suvremenom društvu i dalje se nalazi na margini. Njezini članovi svakodnevno su izloženi stereotipima i diskriminaciji te iz tog razloga ovaj diplomski rad objašnjava kako su se razvijala prava LGBT zajednice. Nakon relativno kratkog zastoja u ostvarivanju svojih prava krajem dvadesetog stoljeća, kada su se LGBT osobe povezivale s uzrokom AIDS-a, prava koja su osigurali postupno su se povećavala i dospjela na prihvatljivu razinu; posebno na zapadu gdje je LGBT zajednica već zakonski osigurala jednaka prava kao i ostatak društva. Mjesto za napredak i u tom dijelu svijeta moguće je u vidu dokidanja stereotipa unutar samog društva. Na istoku je pak stanje drugačije; tamo se i dalje bore za osnovna prava kao što su pravo na izbor, pravo na zajednički život (brak), pravo na nasljedstvo te pravo na posvajanje ili udomljavanje djece. Hrvatska je negdje između. Posljednjih godina jača konzervativna struja u društvu koja pokušava ukinuti prava koja je LGBT zajednica do sad uspjela ostvariti. Primjerice, 2013. godine udruga „U ime obitelji“ zatražila je da se u Ustav uvede odredba prema kojoj je brak zajednica muškarca i žene. Taj zahtjev poduprla je i rimokatolička crkva. Zagrebački kardinal Josip Bozanić objavio je pismo u kojem je iznio stavove katoličke crkve o tome da je brak zajednica muškarca i žene. Na referendumu na koji je izašlo 38% birača, njih 66% podržalo je inicijativu udruge „U ime obitelji“ te je u Ustav uvedena odredba prema kojoj je brak zajednica muškarca i žene. Godine 2014. Vlada Republike Hrvatske donijela je Zakon o životnom partnerstvu kojim su prava istospolnih parova gotovo izjednačena s onima heteroseksualnih parova. Za vrijeme Milanovićeve Vlade počela je izrada novoga Obiteljskog zakona. Mislilo se da će se tim zakonom objediniti sve obitelji (pa i one istospolne), do čega ipak nije došlo. Među mogućim posvojiteljima navedeni su samci, bez obzira na spolnu orijentaciju, ali ne i životni partneri. Paralelno s Obiteljskim zakonom, počela je i izrada Zakona o životnom partnerstvu, ali ne u Ministarstvu obitelji nego u Ministarstvu uprave. Zakon je heteroseksualne i homoseksualne parove izjednačio u svemu osim u pravu na posvajanje djece te u imenu njihove zajednice jer je Ustav riječ brak ograničio na muškarca i ženu zahvaljujući ranije spomenutom referendumu. Tijekom 2018., u mandatu ministrice Nade Murganić, izrađen je novi Zakon o udomiteljstvu, koji također nije među udomitelje uvrstio istospolne parove, što je rezultiralo s više zahtjeva za provjeru ustavnosti. Zakon je stupio na snagu 1. siječnja 2019., a sad se očekuju nove izmjene. Napredak vezan uz posvajanje djece nedavno je postao vidljiv sudskom presudom. Istospolni bračni par Ivo Šegota i Mladen Kožić izborili su pravo biti

udomitelji djece, a nadležno Ministarstvo demografije, koje im je 2018. godine odbilo zahtjev za obavljanje udomiteljstva, u roku od 60 dana treba donijeti novu odluku, ovaj put utemeljenu na domaćem i međunarodnom zakonodavstvu. Proizlazi to iz odluke Upravnog suda u Zagrebu iz 2020. godine, koji je poništio dosadašnja rješenja nadležnog centra za socijalnu skrb i resornog ministarstva. Nažalost, zakon se do danas nije promijenio pa ni pravomoćna presuda još uvijek nije provedena. Ivo i Mladen i dalje čekaju na mogućnost posvajanja. Iz svega navedenog vidimo kako je još mnogo toga potrebno da se LGBT zajednica barem zakonski izjednači s ostalim članovima društva.

Kao manjinska skupina u društvu, LGBT zajednica podložna je stvaranju predrasuda. Upravo iz toga najčešće proizlazi i diskriminacija. Često tome doprinose i mediji. Naime, suvremeno društvo okruženo je velikim brojem informacija na osnovu kojih se formiraju stajališta i javno mnijenje. S obzirom na to da LGBT zajednica predstavlja osjetljivu skupinu u društvu, ovaj diplomski rad prikazao je na tri recentna primjera kako mediji prenose vijesti o njima. Svi analizirani članci napisani su profesionalno. Nijedna objava ne sadrži neprimjeren izraz niti primjer širenja mržnje prema LGBT zajednici. Ocjenjujemo li stanje u medijima samo na analiziranim primjerima, možemo reći kako su hrvatski elektronički mediji profesionalni te se trude dokinuti stereotipe vezane uz LGBT zajednicu uz osuđivanje predrasuda i diskriminacije. Svi analizirani mediji osudili su napade navedene u primjerima dok su dokumentarni film predstavili na pozitivan način. Na temelju analize članaka možemo reći kako je druga teza ovoga diplomskog rada da elektronički mediji u Republici Hrvatskoj objektivno obavještavaju javnost o LGBT zajednici te se svojim izvještavanjem trude dokinuti stereotipe potvrđena, no uzmemo li u obzir anketni upitnik i odgovore ispitanika, možemo reći kako je teza samo djelomično potvrđena.

Anketa je provedena od 1. lipnja do 20. srpnja 2021. godine, a intervjui u razdoblju od 10. lipnja do 10. srpnja 2021. godine. Anketa je provedena putem Google obrasca, podijeljena je na dva dijela – prvi dio namijenjen je članovima LGBT zajednice, drugi dio heteroseksualcima. Anketu je ukupno ispunilo 212 osoba od kojih se 92 ispitanika izjasnilo kako pripada LGBT zajednici dok se njih 120 izjasnilo kako ne pripada LGBT zajednici. Nastavno na dokazivanje spomenute druge teze ovoga diplomskog rada, većina ispitanika unutar LGBT zajednice smatra da mediji načinom na koji obrađuju teme promoviraju stereotipe (62%). Također, njih 56,6% smatra kako mediji koriste govor mržnje u objavama vezanim uz LGBT zajednicu te njih 34,8% smatra kako je većina tema vezana uz njihovu zajednicu negativna. Velika većina ispitanika smatra kako LGBT zajednica nije dovoljno prisutna u medijima, njih 70,7%. S druge pak strane, ispitanici koji su se izjasnili kako nisu

članovi LGBT zajednice, njih 53,3%, također smatraju kako LGBT zajednica nije dovoljno prisutna u medijima. Da mediji šire govor mržnje, smatra njih 39,2% dok ih 55% smatra kako prevladavaju teme koje promoviraju pozitivan odnos prema LGBT zajednici. Iz ovih podataka možemo zaključiti kako je druga teza da elektronički mediji u Republici Hrvatskoj objektivno obavještavaju javnost o LGBT zajednici te se svojim izvještavanjem trude dokinuti stereotipe o spomenutoj zajednici – samo djelomično dokazana.

Druga teza ovoga diplomskog rada kako pripadnici LGBT zajednice svakodnevno doživljavaju stereotipe povezane s njihovom seksualnom orijentacijom te su zbog toga marginalizirani, potvrđena je nažalost pomoću anketnog upitnika. Čak 83,7% ispitanika koji su članovi LGBT zajednice doživljava stereotipe dok je čak 75,8% ispitanika koji nisu članovi LGBT zajednice svjedočilo stereotipima i predrasudama prema LGBT zajednici. Kao glavni izvor stereotipa obje skupine navode društvo koje takvo ponašanje tolerira i u neku ruku promovira. Obje skupine ispitanika smatraju da najveću ulogu u boljem informiranju o LGBT zajednici imaju obrazovne institucije. Uvođenje građanskog odgoja u osnovne škole uvelike bi pomoglo tom cilju. Ispitanici su na drugo mjesto po važnosti informiranja stavili mediji što je i logično jer živimo u vremenu u kojemu su mediji (osobito posredstvom društvenih mreža) sveprisutni. Kao medije koji se najviše trude dokinuti stereotipe, obje skupine ispitanika odabrale su Index.hr, RTL, Telegram.hr, Novu tv i Jutarnji.hr; dok medije koji promoviraju stereotipe o LGBT zajednici predvode Dnevno.hr, HRT i 24sata.hr.

7. Literatura

Knjige:

- [1] Aronson, E.; Wilson, T. D.; Akert, R. M. 2005. *Socijalna psihologija*. Zagreb: MATE d.o.o.
- [2] Barada, V.; Jelavić, Ž. 2004. *Uostalom, diskriminaciju treba dokinuti*. Zagreb: Centar za ženske studije.
- [3] Brown, R. 2006. *Grupni procesi : dinamika unutar i između grupa*. Zagreb: Naklada Slap.
- [4] Herzog, D. 2015. *Seksualnost u Europi dvadesetog stoljeća*. Zagreb: Udruženje Zagreb Pride.
- [5] Hodžić, A.; Bijelić, N.; Cesar, S. 2003. *Spol i rod pod povećalom : priručnik o identitetima, seksualnosti i procesu socijalizacije*. Zagreb: Cesi Zagreb
- [6] Houlbrook, M. 2005. *Queer London: Perils and Pleasures in the sexual Metropolis*. Chicago: University of Chicago Press 2005.
- [7] Kamenov, Ž., Galić, B. 2011. *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj : istraživanje „Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“*. Zagreb : Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova.
- [8] Ograjšek Gorenjak, I. 2014. *Opasne iluzije : rodni stereotipi u međuratnoj Jugoslaviji*. Zagreb: Srednja Europa.
- [9] Pennington C. Donald, 1997. *Osnove socijalne psihologije*. Zagreb: Naklada Slap.
- [10] Potter, W. James. 2001. *Media Literacy. Second Edition*. London: SAGE Publication.

Časopisi i zbornici:

- [11] Čemazar, S. A.; Mikulin, T. 2017. „Europeizacija kao (ne)prijateljica: razvoj LGBT pokreta u Hrvatskoj“. *Mali Levijatan : studentski časopis za politologiju*, Vol. 4 No. 1, str. 29-58.
- [12] Dukić, P. 2014. „PRVA MEĐUNARODNA KONFERENCIJA O IZVJEŠTAVANJU O LGBT TEMAMA“, *Amalgam*, Vol. 6-7. No. 6-7, str. 121-124.
- [13] Ioannou, C. 2019. „Uvod“. U: *Priručnik za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima*. Theofilopoulos, T. (ur.). Poreč: Centar za građanske inicijative Poreč, str. 6-10.

- [14] Jenkić, R. 2014. „Rodna ravnopravnost, mlade žene i kultura u kontekstu „muževnosti/ženstvenosti“ kao dimenzije modela „nacionalne kulture“ Geerta Hofstede“. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Vol. 51 No. 3, str. 681-696.
- [15] Kondor-Langer, M. 2015. „Zaštita prava LGBT osoba: zakonodavstvo i policija“. *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, Vol. 23 No. 2, str. 282-305.
- [16] Lubina, T.; Brkić Klmpak, I. 2014. „RODNI STEREOTIPI: OBJEKTIVIZACIJA ŽENSKOG LIKA U MEDIJIMA.“ *Pravni vjesnik*, 30 (2), str. 213-233.
- [17] Petković, D. 2015: „Aktivnosti Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske u suzbijanju diskriminacije LGBT osoba“. *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, Vol. 23 No. 2, str. 306-334.
- [18] Sever Globan, I.; Plenković, M.; Varga, V. 2018. „Reklame i rodni stereotipi: važnost medijske pismenosti“. *Media, culture and public relations*, Vol. 9 No. 1-2, str. 81-94.
- [19] Vučković Juroš, T. 2015. „Socijalna isključenost seksualnih manjina u Hrvatskoj“. *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 22 No. 2, str. 195-217.

Internetski izvori:

- [20] https://arhiva.prs.hr/attachments/article/2894/SAZETAK_IZVJESCE_ZA_%202019_PRAVOBRANITELJICE_ZA_RAVNOPRAVNOST_SPOLOVA.pdf, dostupno 10.06.2021.
- [21] <https://www.zagreb-pride.net/hr/o-nama/o-zagreb-pride-u/>, dostupno 06.06.2021.
- [22] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_07_116_1584.html, dostupno 06.06.2021.
- [23] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_85_2728.html, dostupno 09.06.2021.
- [24] <https://www.ethos-project.eu/wp-content/uploads/2019/06/Priru%C4%8Dnik-za-medijsko-izvje%C5%A1tavanje-o-LGBT-pitanj.pdf>, dostupno 10.06.2021.
- [25] <https://www.kontra.hr/o-nama/povijest/>, dostupno 23.05.2021.
- [26] <https://ravnopravnost.lgbt/2020/02/22/hrvatske-lgbti-udruge-i-inicijative/>, dostupno 23.05.2021.
- [27] <http://www.lori.hr/hr/>, dostupno 10.06.2021.
- [28] <https://www.iskorak.hr/>, dostupno 22.05.2021.
- [29] <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32780>, dostupno 22.05.2021.

- [30] <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=53130>, dostupno 18.05.2021.
- [31] <https://www.prs.hr/cms/post/7>, dostupno 18.05.2021.
- [32] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/foto-srusili-zenu-u-zagrebu-pa-je-tramvaj-vukao-3-metra-policija-trazi-ove-muskarce/2261292.aspx>, dostupno 21.05.2021.
- [33] <https://hr.n1info.com/crna-kronika/srusili-zenu-u-zagrebu-pa-je-tramvaj-vukao-3-metra-policija-trazi-ove-muskarce/>, dostupno 21.05.2021.
- [34] <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/u-zagrebu-gurnuli-zenu-na-tracnice-tramvaj-ju-vukao-tri-metra-evo-fotografije-zlikovaca-15057920>, dostupno 18.05.2021.
- [35] <https://www.24sata.hr/news/zenu-u-zagrebu-gurnuli-pod-tramvaj-mislili-da-je-muskarac-pukom-srecom-ostala-je-ziva-752098>, dostupno 19.05.2021.
- [36] <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/grozan-homofobni-napad-u-zagrebu-gurnuli-zenu-pod-tramvaj-je-su-mislili-da-je-muskarac/>, dostupno 19.05.2021.
- [37] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/homofobni-napad-u-zagrebu-gurnuli-zenu-pod-tramvaj-je-su-mislili-da-je-muskarac/2262864.aspx>, dostupno 19.05.2021.
- [38] https://www.novolist.hr/novosti/crna-kronika/dva-zagrebacka-mladica-u-uzasnom-i-idiotskom-homofobnom-napadu-zenu-gurnuli-pod-tramvaj-samo-srecom-je-prezivjela/?meta_refresh=true, dostupno 16.05.2021.
- [39] <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/otkrivena-pozadina-jezivog-napada-u-zagrebu-zenu-su-gurnuli-pod-tramvaj-je-su-mislili-da-je-muskarac-15059642>, dostupno 22.05.2021.
- [40] <https://voxfeminae.net/pravednost/pod-tramvaj-s-njima/>, dostupno 18.05.2021.
- [41] <https://www.nacional.hr/homofobni-motivi-u-maksimiru-napadnut-muskarac-pokusali-su-ga-zapaliti/>, dostupno 19.05.2021.
- [42] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-maksimiru-napadnut-gej-muskarac-pokusali-su-ga-zapaliti-tesko-je-opecen/2242389.aspx>, dostupno 22.05.2021.
- [43] <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/horor-u-zagrebackom-parku-maksimir-zapalili-ga-i-tesko-ozlijedili-je-je-homoseksualac-15039517>, dostupno 22.05.2021.
- [44] <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/strava-u-maksimiru-netko-je-muskarca-nicim-izazvan-polio-zapaljivom-tekucinom-i-zapalio-20201229>, dostupno 18.05.2021.
- [45] <https://www.index.hr/vijesti/clanak/zagreb-pride-o-napadu-u-maksimiru-uzasnuti-smo-ovo-je-nesto-najgore-dosad/2242421.aspx>, dostupno 22.05.2021.
- [46] <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/monstruoan-napad-u-maksimiru-zapalili-su-me-je-sam-gay/>, dostupno 19.05.2021.
- [47] <https://metropolitan.hr/vijesti/zagrebom-operira-homofobna-banda-muskarac-koji-je-zapaljen-u-maksimiru-kaze-razmislijam-o-nabavljanju-suzavca-ili-elektrosokera-za-samoobranu/>, dostupno 21.05.2021.

- [48] <https://www.24sata.hr/news/casne-sestre-lezbijke-zivimo-bez-straha-na-korculi-a-u-crkvu-idemo-samo-kad-nema-nikoga-751617>, dostupno 19.05.2021.
- [49] <https://slobodnadalmacija.hr/split/fani-i-marita-su-bile-casne-sestre-zivjele-u-samostanu-i-onda-se-zaljubile-splitska-redateljica-je-snimila-dokumentarac-o-njima-pogledajte-trailer-1007286>, dostupno 19.05.2021.
- [50] <https://www.teklic.hr/event/kultura/emijera-nun-of-your-business-u-art-kinu-za-film-o-redovnicama-lezbijkama-interes-ogroman/191223/>, dostupno 19.05.2021.
- [51] https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/zanimljivosti/4000308/casne-sestre-lezbijke-za-rtl-direkt-nama-je-super-u-ovoj-zemlji-u-crkvu-idemo-kad-nema-nikog/?utm_source=sprajcFB&utm_medium=post&utm_campaign=organic&utm_content=RTLdirekt&fbclid=IwAR3tKY92godBDCqGz0pnY6U3cR2rz3bNfamUeOadtTW3_AX3NXqVDGBFWx8, dostupno 20.05.2021.
- [52] <https://www.crol.hr/index.php/kultura/9963-prve-smo-pogledale-nun-of-your-business-hrvatski-dokumentarac-o-ljubavi-dviju-bivskih-redovnica>, dostupno 20.05.2021.
- [53] <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/prica-o-dvije-zene-koje-su-završile-u-samostanu-i-shvatile-da-tamo-i-nema-srece-za-njih-15048629>, dostupno 20.05.2021.

8. Popis grafova i slika

Graf 1: Spol	32
Graf 2: Dob.....	33
Graf 3: Stupanj završenog obrazovanja	33
Graf 4: Otvoreno i javno istupanje o vlastitoj seksualnoj orijentaciji	34
Graf 5: Status ispitanika	37
Graf 6: Susretanje s neugodnim pitanjima vezanim za seksualnu orijentaciju	37
Graf 7: Odnose li se ljudi drugačije prema Vama zbog seksualne orijentacije.....	38
Graf 8: Jesu li ispitanici doživjeli stereotype/predrasude.....	38
Graf 9: Doživljavanje predrasuda/stereotipa unutar obrazovnih ustanova	44
Graf 10: Utjecaj seksualne orijentacije na nezaposlenost	44
Graf 11: Utjecaj seksualne orijentacije na stjecanje radnog odnosa	45
Graf 12: Doživljavanje predrasuda/stereotipa na radnom mjestu	45
Graf 13: Smiju li članovi LGBT zajednice imati pravo posvojiti/udomiti djecu.....	47
Graf 14: Podržavate li održavanje Povorke ponosa	47
Graf 15: Glavni izvor stereotipa.....	48
Graf 16: Odgovorni za informiranje društva o LGBT zajednici	48
Graf 17: Obrada tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima	49
Graf 18: Mediji koji promoviraju stereotype prema LGBT zajednici	49
Graf 19: Mediji koji dokidaju stereotype prema LGBT zajednici	49
Graf 20: Zastupljenost tema o LGBT zajednici	50
Graf 21: Promoviranje govora mržnje.....	50
Graf 22: Korištenje korektnih pojmova	51
Graf 23: Prisutnost u medijima	51
Graf 24: Spol ispitanika.....	52
Graf 25: Dob ispitanika	52
Graf 26: Stupanj završenog obrazovanja ispitanika	53
Graf 27: Kada ste postali svjesni osoba drugačije seksualne orijentacije	53
Graf 28: Odnose li se ljudi drugačije prema osobama različite seksualne orijentacije	54
Graf 29: Trudite li se dokinuti stereotype	54
Graf 30: Imate li stereotype prema LGBT zajednici.....	55
Graf 31: Utjecaj informiranosti na stvaranje stereotipa	57

Graf 32: Glavni izvor stereotipa.....	57
Graf 33: Tko je odgovoran za informiranje društva o LGBT zajednici.....	57
Graf 34: Suočavanje sa stereotipima.....	58
Graf 35: Pravo na posvajanje djece.....	63
Graf 36: Održavanje Povorke ponosa	64
Graf 37: Obrada tema LGBT zajednice u hrvatskim medijima	64
Graf 38: Mediji koji promoviraju stereotipe prema LGBT zajednici	65
Graf 39: Mediji koji dokidaju stereotipe prema LGBT zajednici	65
Graf 40: Zastupljenost tema o LGBT zajednici	66
Graf 41: Promoviranje govora mržnje.....	66
Graf 42: Prisutnost u medijima	67
Slika 5.1.1. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji	34
Slika 5.1.2. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji	35
Slika 5.1.3. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji	35
Slika 5.1.4. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji	36
Slika 5.1.5. Primjer razloga otvorenog neistupanja o vlastitoj seksualnoj orijentaciji	36
Slika 5.1.6. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	39
Slika 5.1.7. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	39
Slika 5.1.8. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	40
Slika 5.1.9. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	40
Slika 5.1.10. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	41
Slika 5.1.11. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	41
Slika 5.1.12. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	42
Slika 5.1.13. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	42
Slika 5.1.14. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	43
Slika 5.1.15. Primjer situacija doživljavanja predrasuda/stereotipa.....	43
Slika 5.1.16. Primjeri doživljavanja predrasuda/stereotipa na radnom mjestu	46
Slika 5.1.17. Primjeri doživljavanja predrasuda/stereotipa na radnom mjestu	46
Slika 5.1.18. Primjer stereotipa	55
Slika 5.1.19. Primjer stereotipa 2	56
Slika 5.1.20. Primjer suočavanja sa stereotipima.....	58
Slika 5.1.21. Primjer suočavanja sa stereotipima 2.....	59

Slika 5.1.22. Primjer suočavanja sa stereotipima 3	59
Slika 5.1.23. Primjer suočavanja sa stereotipima 4.....	60
Slika 5.1.24. Primjer suočavanja sa stereotipima 5	60
Slika 5.1.25. Primjer suočavanja sa stereotipima 6.....	61
Slika 5.1.26. Primjer suočavanja sa stereotipima 7	61
Slika 5.1.27. Primjer suočavanja sa stereotipima 8.....	62
Slika 5.1.28. Primjer suočavanja sa stereotipima 9.....	62
Slika 5.1.29. Primjer suočavanja sa stereotipima 10.....	63